سهڻي

سُهڻي

پبليڪيشنس

بهترين ادب

سهيڙيندڙ

طارق اشرف

قيمت ٤-٠٠ رپيا

sohni PUBLICATIONS
F/45-750, WEST KUTCHA
HYDERABAD-SIND

ترتيب

ڪهاڻيون

پنهنجي طرفان	طارق اشرف	٢
حسن هجي، جواني هجي	نجم عباسي	٦
ٽٽل پڳل ٿهڪ	شوڪت حسين شورو	١٣
هڻ ڪڻ	قاضي خادم	٢٥
سهڻي ٿي سڏ ڪري	عزيز ٽالپر	٥٦
لوئس	سمرسٽ ماهم	
	نصير اعجاز	٧٢

شعر

نظم	رسول بخش پليجو	٨٦
وائي	منشي ابراهيم	٨٩
سُر سورٺ	امداد حسيني	٩٠
نظم	ثريا سنڌي	٩١
وائي، نظم	واجد ناز	٩٢

ن

چوتڪاري لاءِ جاڪوڙ سنڌيڪار: وليرام ولڀ ٩٣

ڊٽر: طارق اشرف

: سهڻي پرنٽرز، الهندو ڪڇو، حيدرآباد سنڌ

جو مهينو: آڪٽوبر ١٩٧٧ع   تعداد: ٻه هزار

(سڀئي حق ء واسطا قائم)

پنهنجي طرفان.....

نئين دؤر جي سهڻي پبليڪيشنس جو هيءُ ٻيو ڪتاب آهي. هرين ڪتاب کي جيڪا مقبوليت حاصل ٿي، انهيءَ جي مونکي ڪ ته نه، بلڪ اُميد به ڪونه هئي. پر ڪتاب هٿوهٿ وڪامجي ويو ۽ آرڊر اڃا تائين اچي رهيا آهن. مونکي خوشي آهي ته پڙهندڙن جي دلين ۾ اڃا به سهڻي پبليڪيشنس جي ڪتابن لاءِ ساڳي عزت ۽ ساڳيو قرب آهي. مان به يقين ڏياريان ٿو ته مان اوهانکي ڪڏهن ، مايوس نه ڪندس.

سهڻي پبليڪيشنس جي ڪتاب ’بهترين ڪهاڻيون‘ کي جتي ڙهندڙن تمام گهڻو پسند ڪيو، اُتي ڪن پڙهندڙن اها شڪايت به ڪئي ته ڪتاب جي قيمت ڳري آهي. مونکي انهيءَ ڳالهه جو حساس آهي، پر ڪڏهن انهيءَ تي به سوچيو ويو آهي ته آخر قيمت ڇو ڳري ٿي آهي. پنو مهانگو، ڇپائي مهانگي، بلاڪ جي ٺهرائي مهانگي، آرٽ پيپر مهانگو، پئسن جو وڏو اڌ سول ايجنٽ جي ڪميشن ۾ وڃي، پوءِ قيمت ڳري نه ٿئي ته ڀلا گهٽ ٿئي. تنهن هوندي به ڇپائيندڙ کي ايترو پئسو مس موٽي ٿو ملي جو هو ٻيو ڪتاب انهن پئسن ۾ ڪڍي سگهي.

هڪ ڳالهه ٻي به چوڻ گهران ٿو. مان پنهنجي قوم ۽ ٻوليءَ جي بچاءُ خاطر جيل ۾ وڃي سگهان ٿو، منهنجي پريس بند ٿي سگهي

ٿي، رسالو بند ٿي سگهي ٿو، گهر ۾ پوليس گهڙي ٿي سگهي، مهنجا مائٽ مصيبتون برداشت ڪري سگهن ٿا، پر پڙهندڙ سنڌي ڪتاب وٺڻ وقت به اهو سوچي ٿو ته ـــ سنڌي ڪتاب سهانگو ملڻ گهرجي. آهو ٻئي تن رپين جي قرباني ڏيڻ لاءِ به تيار ڪونهي. (جيتوڻيڪ انهيءَ ڪي قرباني نه چوڻ گهرجي).

▲ هاڻ اوهين ٻڌايو ـ جڏهن پڙهندڙ جي سوچ اها هجي ته لکندڙ ڪيئن لکندو، ڪيئن هو قوم لاءِ آواز اٿاريندو ۽ سور سهندو.

▲ سهڻي پبليڪيشنس جي بهترين ڪتاب نڪرندي ئي مخالف اُٿي کڙا ٿيا آهن، ڪن مختلف رسالن کي خط لکڻ شروع ڪيا آهن، ڪن ڪتاب لکڻ شروع ڪيا آهن. منهنجي لاءِ اها ڪا نئين ڳالهه ڪانهي، نه ئي مون انهيءَ جي ڪڏهن پرواهه ڪئي آهي، نه ئي ڏنو آهيان. انهيءَ جو ڪارڻ فقط اهو آهي ته مون سدائين سچ لکيو آهي، ۽ حق جو آواز بلند ڪيو اٿم. مونکي پنهنجي پڙهندڙن تي اعتماد آهي. انهن سدائين منهنجو ساٿ ڏنو آهي. سچ چا آهي، ڪوڙ چا آهي ـ وقت سدائين ٻڌائيندو رهيو آهي، وقت سدائين ٻڌائيندو رهندو.

▲ بهترين ڪهاڻيون تي بيشمار خط آيا آهن، پر صفحا نه بچڻ ڪري، آهي شايع نه ٿي سگهيا. ايندڙ ڪتاب 'نئون ادب' ۾ خط، آڳاٽو ادب ۽ پرک انشاءالله شامل هوندا.

ـ طارق اشرف

حسن مجي، جواني مجي
ٽنڊل پگل ٽرڪ
مرڻ ڪرڻ
سمهي ٿي سڏ ڪري
لوئس
(فينٽسي)

ڪهاڻيون

نجم عباسي
شوڪت حسين شورو
قاضي خادم
عزيز ڪنگراڻي
سمر سٽ ماهم

نصير اعجاز

حسن ھجي، جواني ھجي

نجم عباسي

رابيل، ڊاڪٽر جي ميز پرسان پيل ڪرسيءَ تي اچي ويٺي ته ڪمري جو رنگ روپ ئي ڦري ويو. جڻ گرم ۽ پوسٽ واري ڪوٺيءَ ۾ ايئرڪنڊيشنر چالو ٿي ويو هو. ڪا اڻ ڏٺل جوت جرڪڻ لڳي. ويٽنگ روم ۾ ويٺل ماڻهن جي منهن تي سرهائي ڇانئجي وئي ۽ اکين ۾ چمڪ پيدا ٿي. هو شوق ۽ حيرت سان هن کي ڏسڻ لڳا. ڪي گهوري ۽ ڪي اک ٽيٽ ڪري. ڪن جو وات ڦاٽلي ويو ۽ ڪن جي واڇ گوڏو ٿي وئي. ڪن حسرت وچان ٿڌا شوڪارا ڀريا ۽ ڪن ڪيتون ڏنيون. وڏيري جون مڇون ڦڙڪڻ لڳيون ۽ هنجو هٿ پاڻمرادو انهن کي وٽ ڏيڻ لڳو.

بيمارن ڪان حالي پنهنجا درد ۽ سور وسري ويا. جن ڪنجهيو پئي انهن جو ڪنجهڻ بند ٿي ويو، جن کي کنگهه ويساهي نٿي ڏني تن جي کنگهه غائب ٿي وئي. جنهن مريض کي انوقت ڊاڪٽر ڇڪاسي رهيو هو، سو پنهنجي بيماريءَ جو احوال ٻڌائيندي ٻاتاٽڻ لڳو.

زناني حصي ۾ ويٺل مايون در جي چيرن مان جهاتيون پائي هنکي ڏسڻ لڳيون. رستي تان لنگهندڙ پار در وٽ بيهي اچي هن ڏي چتائي نهارڻ لڳا. واٽهڙو هنکي گهوريندا ٿي لنگهيا. ڪي ته هنکي وري ڏسڻ واسطي موٽي ٿي آيا ته ائين چار پنج ڀيرا اسپتال اڳو چڪر ٿي هڻيائون. ڊاڪٽر جو هڪڙو دوست، جنهن رستي تان گذرندي رابيل کي ڏٺو هو، سو ڦيرو ڏئي هرو ڀرو به اندر گهڙي آيو ۽ ڊاڪٽر تي ٽورو ٽڪيندي چيائين ته هتان لنگهيس سو خيال ڪيم ته تو سان به ڪچهري ڪندو وڃان.

هڪ ٻه مريض دوا وٺڻ ڪانپوءِ به پاسو وٺي ويهي رهيا. ڪن بيمارن، جن اول ڏاڍي تڪڙ ڪئي، تن پنهنجو وارو ڇڏي ٻين کي ڇيو ته پهريون توهان ئي وڃي ڏيکاريو. وڏيري ته ڊاڪٽر کي صاف صاف چيو ته توهان ٻين کي ڏسو مان پنهنجو ٻاڪي پڇاڙيءَ ۾ ڏيکاريندس.

رابيل نرس هئي. جڏهن هي ڊاڪٽر سرڪاري نوڪريءَ ۾ هو، تڏهن سول اسپتال ۾ رابيل هنجي هٿ هيٺ ڪم ڪيو هو. هاڻي به هوءَ ڪڏهن ڪڏهن هن سان خيالن جي ڏي وٺ ڪرڻ ايندي هئي.

هوءَ بيحد سهڻي ۽ ڏاڍي ذهين هئي. طبيعت جي رلڻي ملڻي ۽ بيمارن جي هڏ ڏوکڻ. هر معاملي کي عقل ۽ سائنس جي ڪسوٽيءَ تي پرکڻ جي عادت هئس، انڪري ڊاڪٽر کي هن سان بحث مباحثي ۾ مزو ايندو هو.

عمر ٣٠ سال هئس، پر ايتري لڳي ڪونه ٿي. ڊاڪٽر هنکي چوندو هو: ”ڏسجي ٿو ته تون پنهنجي سونهن ۽ جوڀن کي ريفريجريٽر ۾ سانڍي ٿي رکين. مان به تو کي ٻارنهن سالن کان ڏسندو اچان، پر اڄ به تنهنجي سونهن ۽ جوڀن ۾ ساڳي تازگي آهي.“ ان تي هوءَ وراڻيندي هئي: ”ڊاڪٽريءَ سان واسطو اٿم، انڪري پنهنجي صحت جي سنڀال ته ڪندي آهيان، پر منهنجي ان تازگيءَ جو مکيه ڪارڻ مونکي ورثي ۾ مليل هڏ ڪاٺ آهي. منهنجي ماءُ پنجاهه سالن کي پهچندي به صحتمند هاڻي ۽ دلڪش صورت واري هوندي هئي. هوءَ انهن عورتن مان هئي جي سدا جوان رهنديون آهن.“

ڊاڪٽر بيمارن کي به ڏسندو رهيو ۽ رابيل سان به ڳالهائيندو رهيو. رابيل نه رڳو ڊاڪٽر سان ڳالهائي رهي هئي، پر مريضن جون ڳالهيون به غور سان پئي ٻڌائين ۽ هنن جي شڪل صورت کي به چڱيءَ طرح پئي نظر مان ڪڍيائين.

هڪ بيمار منهن مهانڊي جو ڏاڍو ڪوجهو هو. رنگ ڏامر جهڙو ڪارو، قد ٻندرو، اکيون ننڍيون چنجهيون ۽ اندر پيٺل چڙ پر مان ڪڏو پيو نهاري، ڪن ڦاڙهي وانگر وڏا، نڪ چڙو ته ڪنهن آٽي چيڀلو ٽڪيو هو، جنهن ۾ ننڍڙن ڏنگ ڏاهيا هئا، منهن ڇپو، بدن سنهڙو

جھڙي سڪل ڪاٺي. بدشڪليءَ هن ۾ ڪمتريءَ جو تمام گھڻو احساس پيدا ڪري ڇڏيو هو. انڪري هو شرميلو، ڇسو ۽ بزدل بڻجي پيو هو. هنجي زندگي زهر بڻيل هئي.

رابيل محسوس ڪيو ته سندس جھڙي سونهن ڏسي، ان بيمار جو ڪمتريءَ جو احساس ويتر وڌي ويو هو ۽ هو اڪيون ڪٿي هن ڏي نهاري به نٿي سگھيو.

پوءِ دمڪشيءَ جو مريض آيو. هنکي سھڪي جو دورو پيو هو. هو مشڪل سان ساهه کڻي رهيو هو. ساهه ڇاتيءَ ۾ ماپيس ئي نٿي. ساهه کڻڻ وقت پوري بدن جو زور ڏي لڳاياٺين، سڄو ڏيل ڏڪي ٿي ويس، لڱ لڱ پگھرجي ٿي ويس. ڏسڻ واري کي ڏاڍي کھل ٿي آئي. هن ائين پئي سمجھيو ته اجھو ٿا پساهه پورا ٿيڻس.

رابيل اٿي وڃي هنجي پاسي ۾ بيٺي ۽ آهستي آهستي پنھنجي هٿ سان هنجي پٺي مھٽڻ لڳي. اهو ڏسي وڏيري جو مڇن جو مھٽو تيز ٿي ويو. هنجي دل چاهيو ته جڏهن هنجو وارو اچي، تڏهن هنکي به اهي نازڪ ۽ نرم هٿڙا ڪنھن طرح جسم تي لڳن. شايد ان واسطي هو ڪا ترڪيب سوچڻ لڳو.

پڇڻ تي دم جي مريض ڊاڪٽر کي ٻڌايو ته اها بيماري هنکي ورثي ۾ ملي آهي. سندس پيءُ کي به اهو روڳ هو. پندرنهن سالن کان هنکي اها تڪليف هئي، جنھنڪري هنجي حياتي بيڪار بڻجي پئي هئي. هو ڪرو جسماني ڪم ڪري ڪرڻ سگھندو هو. ڪلارڪي جي نوڪري هئس، پر اتان به هن بيماريءَ ڪري سال ۾ ٽي مهينا موڪل وٺڻي پوندي هئس ۽ اهي ٽي مهينا پگھار کان پالهو رهڻو پوندو هوس.

”هن حياتيءَ کان موت بهتر آهي.“ هن ڊاڪٽر کي چيو.

پيو مريض ڊيابطيس جو هو.

هو ڊاڪٽر کي چوڻ لڳو، ”سائين هن بيماريءَ مان ته اڙجي ويو آهيان. چون ٿا ته جيستائين جيئرو آهيان، تيستائين هيءَ بيماري رهندي. ان جو مطلب ته سڄي عمر پيو دوائون کائوان ۽ سيون هڻايان. وڏي ڳالهه ته پوري حياتي کاڌي جي ڪري ڪرڻي آهي.

ماڻهو پنهنجي دلپسند ڪاڏي لاءِ پيو سگهي. طبيعت ڏاڍي سست ۽ نستي رهي ٿي. وري ڪمزوري ايتري جو هڪڙهن نه ڪنهن مرض ۾ مبتلا ٿيو وڃجي. ڪڏهن دل جو دورو، ڪڏهن بلڊ پريشر، ڪڏهن ڦٽ ڦرڙيون."

پوءِ هڪ اڌ ڄمڙئي مريض جو وارو آيو. هن سان گڏ آيل مائٽن ڊاڪٽر کي ٻڌايو: "هي ته اڃا ڪنهن حال ۾ آهي، پر هنجا ٻه ڀائر ۽ هڪ ڀيڻ ته صفا مست آهن ۽ ڏهن ٻارنهن ورهين کان گدوءَ جي اسپتال ۾ آهن. هنن جي ماءُ جي پڻ ڪل تڙيل هوندي هئي."

رابيل ڊاڪٽر کي چيو: "جڏهن به مان کو بيمار موروثي مرض ۾ ورتل ڏسندي آهيان، تڏهن مونکي توهان جا هي لفظ ياد اچي ويندا آهن ته: جو به ماڻهو ڪنهن به موروثي مرض ۾ مبتلا هجي ته بالغ ٿيڻ شرط هنجي نس بندي ڪجي، جيئن هو اولاد پيدا ڪرڻ جي لائق نه رهي."

ڊاڪٽر کلي چيو: "سونهن ۽ بدصورتي به ته ورثي ۾ ملن ٿيون. انڪري بدصورت ماڻهن سان به ساڳي ڪار ڪجي."

"ها، بالڪل." رابيل وراڻيو ۽ کلي ڏنائين. وڏيري به هرو ڀرو وٺي وڏو ٽهڪ ڏنو.

جڏهن ٻيا هڙئي بيمار پاڻ ڏيکاري چڪا، تڏهن وڏيرو اچي ڊاڪٽر پرسان رکيل بيمارن جي اسٽول تي ويٺو. هنکي منٿي ۾ سور ۽ هلڪو بخار هو. ڊاڪٽر کي اهو ٻڌايائين. پر هنکي ڏيکهه ڪري گهڻي کان گهڻو وقت اتي ويٺو هو، شايد ديدار بازيءَ لاءِ يا شايد هنجي من ۾ اڃا به پيو ڪجهه هو. هن هڪدم پنهنجي ڪٿا ٻڌائڻ شروع ڪئي: "ڊاڪٽر صاحب، مان سمجهان ٿو ته مونکي اها تڪليف انڪري ٿي آهي جو مونکي گذريل ٻن ڏينهن ۾ ڪافي هلڻو ۽ پنڌ ڪرڻو پيو آهي."

"خير ۾؟" ڊاڪٽر کي پڇڻو پيو.

"بس سائين ٻن ڪٽنن جو لڳ ڪرائڻو هو." اک ٽيٽ ڪري، رابيل طرف شرارت ڀريل نگاهن سان نهاريندي وڏيري وراڻيو.

ڊاڪٽر نه ڪجهه ڪڇيو نه پڇيو. پر وڏيري پنهنجي ڳالهه جاري رکندي چيو: "اڳي اسانکي پنهنجي ڳئن لاءِ ٻڪر جي ڳوٺن ۾ ٻيا زميندارن وٽ سٺي نسل جا ڏڳا تلاش ڪرڻا پوندا هئا. پر هاڻي سرڪار جانورن جي اسپتالن ۾ ولايتي ۽ ٻيلي نسل جا ڏڳا موجود رکيا آهن، جتي پنهنجي ڳئون وٺي وڃي لڳ ڪرائي ٿو سگهجي. انهن ڦرن مان جيڪي ڏڳا ۽ ڏڳيون ٿين ٿيون تنکي ڏسي عقل دنگ رهجيو وڃي. ڏڳي ڏاڍي ٿلهي، متاري ۽ سهڻي ٿئي ٿي ۽ انجو اوهه مٽ جيڏو ٿئي ٿو، ويلي ويلي تي ويهه پنجويهه سير کير پيو ڏيندي. اهڙيءَ طرح ڏڳو اهڙو مضبوط ۽ طاقتور ٿئي ٿو جو ڏاند ڳاڏي ته ڇا پر ٻيل ٽرڪ به اڪيلي سر ڇڪيو وڃي. مونکي به پنهنجي ٻن ڏڳين جو لڳ ڪرائڻو هو. اهي کهرائي، ٽي ڪوهه پري جانورن جي اسپتال ۾ پهتاسين ته پتو پيو ته ولايتي ڏڳو ٻيو وارو وڏيرو پنهنجي ڳوٺ کهرائي ويو آهي. ائين اجازت آهي ته ڪانه، پر پارٽ سپارٽ تي سڀڪجهه پيو ٿئي. سو اسان مال ڇڏيو اسپتال ۾ ۽ ان ڳوٺ ڏي روانا ٿياسين جو ڪوهه کن پنڌ تي هو. اتي پهچڻ سان خبر پئي ته ان وڏيري وٽان وري ٻيو وڏيرو اهو ڏاند وٺي ويو آهي. هنجو ڳوٺ وري اتان ٻن ڪوهن تي هو. انڪري ان ڳوٺ ڏانهن وڃڻو پيو. اتي سانجهي ٿي وئي ۽ رات اتي گذارڻي پئي. ٻئي ڏينهن اهو ولايتي ڏاند کهرائي جانورن جي اسپتال پهتاسين ۽ پنهنجو ڪم لاهي واپس ڳوٺ ٿياسين. انهيءَ ڀڄ ڊڪ ۾ ڏاڍي ٿڪاوت ٿي."

"اسين ڳايون، مينهون ۽ گهوڙن جو سٺو ۽ ڪمائتو نسل پيدا ڪرڻ واسطي ڪيڏي نه جاکوڙ ٿا ڪريون." رابيل ڊاڪٽر ڏي منهن ڪري چيو.

"اهي ته ٺهيو پر اسين ڪتن جو بهتر نسل پيدا ڪرڻ خاطر به وڏا ڪشالا ڪڍندا آهيون." ڊاڪٽر چيو.

"باقي بيپرواهي آهي ته رڳو انسان جي نسل جي معاملي ۾." رابيل چيو.

"تيئن ته ائين گهرجي ته چونڊ خوبصورت ۽ جسماني ۽ دماغي طرح صحتمند مردن ۽ عورتن کي اولاد پيدا ڪرڻ جي اجازت هجي،

باقي پين، خاص ڪري شڪل جي ڪوجهن ۽ موروثي بيمارين ۾ ورتلن جي آپريشن ڪري هنن کي سدائين لاءِ اولاد پيدا ڪرڻ کان بيڪار بنايو وڃي. ان ريت ئي انسان گهٽي پاڳي بد صورتي، بيماري ۽ دماغي روڳن کان ڇوٽڪارو حاصل ڪري سگهي ٿو.“ ڊاڪٽر چيو.

”مان پاڻ سمجهان ٿي ته ان ريت دنيا جا سڀ ماڻهو گهٽي کان گهٽا سهڻا پيدا ٿيندا رهندا ۽ ڪيترين بيمارين کان بچاءُ ملي ويندو. جيئن تو هان اڪثر چوندا آهيو ته جيڪر دنيا ۾ هرهنڌ حسن هجي، جواني هجي.“

ڊاڪٽر ۽ رابيل جي پوئين گفتگو ٻڌي، وڏيري جومنهن ننڍڙو ٿي ويو. هو پيءُ وانگر شڪل جو ڪارو ڪوجهو هو. پڻس کي مرگهيءَ جي بيماري هئي، ڪيس ٻه ٽوري وقت کان مرگهيءَ جا دؤرا پوڻ لڳا هئا. هن سدائين پنهنجي اوچي نسل ۽ خانداني رت تي فخر ڪيو هو، پر هن وقت هنکي انهن ئي ڳالهين تي شرمساري محسوس ٿيڻ لڳي.

هنکي اوچي نسل جا ڪوت پڇندا، پرندا، ڍهندا ۽ ڪرندا، ۽ خانداني رت جي درياهن جا بند ٽٽندا نظر آيا. هو، جو رابيل جو حسن ڏسي لئه ۾ اچي ويو هو، ۽ ڳالهائڻ کان بس نٽي ڪيائين، تنهن جو هيئنئر ڳالهائڻ بند ٿي ويو، مڇون وڻ وسري ويس ۽ ڪنڌ ڪٽي هيٺ ڪيائين.

ٽٽل پڳل ڏوڪ

شوڪت حسين شورو

مون هٿن تي ميندي رکڻ ٿي چاهي، پر سڀني مائٽياڻين زور ڀريو هو. هنن کي منهنجي انڪار تي حيرت لڳي هئي. "مائي، هي ڪهڙو نينگرو آهي، ميندي رکڻ نٿو ڏئي! ميندي ۽ ڪانسواءِ ڪهڙي شادي!" سڀني وڏين نندين مائٽياڻين زوريءَ وٺي وچي منجهيءَ تي ويهاريو هو. تڏهن اوچتو گوڙ مچي ويو هو. "شمع ٻٽي اچي!.... ائي، شمع اچي وئي...."

هانءَ کي جهٻي اچي وٺي. اندر جو خلا وڏيڪ ڦهلجي ويو.

"مڙسهنس الائي ڪيئن ڇڏيو!" امان چيو ۽ سڀئي ٻاهر وٺي ڀڳيون. گهڙي ڪن جي لاءِ آءٌ اڪيلو رهجي ويس ۽ چاهيم ته منجهيءَ تان اٿي هليو وڃان.

"ادي، اسانکي ته اميد ئي ڪانه هئي ته تون ڪو ايندينءَ!"

"اٿي ڇڪو ٿيو جو آئينءَ. هلي گهوٽ جي هٿن تي ميندي رک."

مون هنجو آواز ڪو نه ٻڌو، پر لڳو ته هوءَ نٿائي رهي هئي. جڏهن سڀ مادون موٽڻ لڳيون، ته ان وقت لائيٽ هلي وئي. شايد اهو ڇڪوڻي ٿيو هو. ايترن سارن ماڻهن جي اڳيان ۽ ان حالت ۾ مون هنکي ڏسڻ نٿي چاهيو. مون هنکي ڏسڻ چاهيو هو، ڏهه سال ٿي ويا هئا ته آءٌ ڪيس ڏسي نه سگهيو هوس. هوءَ هاڻي ڪيئن هوندي؟ ۽ هوءَ مونکي ان حالت ۾ ڏسي ڇا محسوس ڪندي. اهو سڀ مون ايترن ماڻهن جي اڳيان چاهڻ نٿي چاهيو. پر هانءَ ۾ ڪا چيڙ ڦاٽي پئي هئي.

ڪنهن ٽڙ تڪڙ ۾ ميڻ بتي ٻاري هئي. مادن هنکي وٺي اچي منهنجي اڳيان ويهاريو. "ابا، هٿ سڌا ڪر ته شمع ميندي رکي،"

ڪنهن ڇيو. مون پنهنجا ٻئي هٿ هنجي اڳيان ڦهلائي ڇڏيا. شمع ٿالهيءَ مان ميندي ڪڍي منهنجن هٿن تي لاتي. مونکي لڳو ته هنجا هٿ ڏڪي رهيا هئا يا شايد منهنجا هٿ به ڏڪي رهيا هئا....
ماڻهن کي ڪيچ ڳالهه کي ڳالهه رهيون هيون. مون اوندهه ۾ هنڪي ڏسڻ چاهيو. هوءَ ٻٽ ۾ ڪجهه پڙجي وئي هئي.

”شمع، تون ايتري سهڻي ڇو آهين جو ماڻهو رڳو تنهنجو ٻاهريون روپ ئي ڏسندو رهي؟“
”ڇو، مان اندر ۾ ايتري ڪوجهي آهيان ڇا؟“
ٻولار تائين اڏامندڙ منهنجا ٿهڪ.
”تون ايڏا وڏا ٿهڪ ڏيندو آهين جو ٻاڙي وارا به ٻڌندا آهن.“
”تنهنجا ٿهڪ ته ڏاڍا دبيل آهن.“
”تڏهن به ماڻهو ته تنهنجن ٿهڪن جي ڳالهه ڪندا آهن.“
”شمع، ٿهڪ ٻن قسمن جا هوندا آهن. هڪڙا خوشيءَ، بيفڪريءَ جا هوندا آهن ۽ ٻيا ڏک جا اندر جي پيڙا کي لڪائڻ جي لاءِ ٿهڪ هوندا آهن.“
”ان معلومات ڏيڻ جي لاءِ مهرباني،“ هن کلندي چيو. ”پلا سائينجن جا ٿهڪ انهن مان ڪهڙي قسم جا آهن؟“

شمع هٿن جي پڙيءَ سان جلدي ۾ اکيون اگهي ورتيون. هوءَ اٿي بيٺي. هٿن تي پوري ميندي ڪانه لڳي هئي. پوءِ الاجي ڪير ڪير ميندي هڻڻ لڳي. تيستائين لائيٽ به اچي وئي هئي، پر شمع ماڻهن جي ميڙاڪي ۾ وڃائجي وئي. منهنجون اکيون ڊڄندي ڊڄندي ماڻهن جي ميڙ ۾ هنکي ڳولڻ لڳيون — پر هوءَ ته ڏهه سال اڳ وڃائجي وئي هئي.

”تنهنجي انٽرويو جو ڇا ٿيو؟“
”اڃا خبر نه پئي آهي.“
”۽ ان ڪان اڳ جيڪو انٽرويو ٿيو هو؟“

”مونکي نہ کنيائون.“
”هاڻي جيڪو انٽرويو ڏنو اٿئي تنهن ۾ ڪا اميد آهي؟“
”ان ۾ بہ اميد گهٽ آهي.“
”چو ڀلا، توسان ڪا دشمني اٿن ڇا؟“
”تون ڇا ٿي سمجهين تہ آءٌ انٽرويو ۾ پاس ڇو نٿو ٿيان؟“
”خبر، آءٌ اٿيئن تہ ڪانہ چونديس تہ تون صفا چٽ آهين،“ هوءَ کلڻ لڳي، پر آءٌ مرڪي بہ نہ سگهيس.
”توکي خبر آهي تہ سفارش ڪانسواءِ ڪا نوڪري نہ ملندي آهي. مون وٽ ڪهڙي سفارش آهي جو اميد رکان؟“
”اهو سلسلو ڪيستائين هلندو؟“
”ڪهڙو سلسلو؟“
”انٽرويوئن جو. آخر ڪو نتيجو بہ نڪرندو يا....“
”منهنجي وس جي ڳالهہ هجي ها تہ گهٽا ڏينهن اڳ نوڪري وٺي ويهان ها. ڪٿي تون ان سلسلي مان بيزار تہ ڪانہ ٿي پئي آهين؟“
”اها ڳالهہ تون سوچي سگهين ٿو. آءٌ تہ ڪنهن بہ حالت ۾ بيزار ٿي نٿي سگهان، پر....“
”پر ڇا؟ ڏس شمع، مونکي تنهنجي اها ڳالهہ ڪانہ وڻندي آهي. تون مون کان ڪجھ من ڪا ڳالهہ لڪائيندي آهين تہ مونکي ڏاڍو ڏک ٿيندو آهي. جيڪي ڪجھ آهي سو مونکي صاف صاف ٻڌائي.“
”تون اصل کان موکو مٺو آهين. آءٌ تو کان ڪا ڳالهہ ڇو لڪائينديس؟“ آءٌ نٿي چاهيان تہ توکي اجايون سجايون ڳالهيون ٻڌائي پريشان ڪريان. تولاءِ بيروزگاري ڪا گهٽ پريشاني آهي.“
”چاچا جن بيزار ٿي پيا هوندا. اها ڳالهہ آهي نہ؟“
شمع چپ رهي.
”اها ڳالهہ آءٌ بہ محسوس ڪريان پيو. پر آءٌ چاچا جن کي ڏوهہ نٿو ڏيان. هو بيروزگار ماڻهوءَ جو بار ڪيستائين کڻندا. بيروزگار پٽ مان تہ ماءُ - پيءُ بہ بيزار ٿي پوندا آهن. اها بہ چاچا جن جي مهرباني آهي تہ مونکي ايترو وقت پنهنجي گهر ۾ رهايو اٿن، نہ تہ

ڪراچيءَ جهڙي مهانگي شهر ۾ آءٌ ڪٿي رهي سگهان ها. بس،
هفتي ڪان پوءِ آخري انٽرويو ڏئي آءٌ پنهنجي گهر هليو ويندس."
مون نٿي چاهيو ته شمع مونکي ڪوڙا آٿت ڏئي. جيڪڏهن هوءَ
ڪجهه چوي ها ته سندس لفظ مونکي رسمي ۽ بي معنيٰ لڳن ها.
هوءَ چپ چاپ مونکي ڏسندي رهي.

شمع منهنجي ماسيءَ جي ڌيءَ هئي. هنجو پيءُ اناج جو واپاري
هو ۽ چڱو ڀلو ماڻهو هو. هنجا ايترا ڪانٽئڪٽ هئا جو ٿوري
ڪوشش ڪري ها ته مونکي اپري سپري نوڪري ملڻ ڏکي ڳالهه
نه هئي. پر هو گهر ۾ ايترو لاتعلق ۽ ڪهرو رهندو هو جو ڪيس چوڻ
جي همت ساري نه سگهيس. ماسيءَ جي ته پڇندو ئي ڪو نه هو.
ڪڏهن ڪڏهن منهن سامهون اچي ويندو هو ته پڇندو، "ڏي خبر،
ڇا ٿيو تنهنجو؟" ۽ آءٌ وراڻيندو هوس، "اڃا ته ڪجهه نه ٿيو آهي."
هو اڳتي وڌي ويندو هو.

آءٌ ڳوٺ هليو ويس. بابا ۽ امان انڪار ڪري ڇڏيو ته جيستائين
پنهنجن پيرن تي نه بيهندين تيستائين شمع جي ماڻهن سان ڳالهائڻ
نه ويندا. "اسين پنهنجو پيٽ مس ٿا ڀري سگهون، سو پرائي ڌيءَ
کي مصيبت ۾ وجهون." پنهنجن پيرن تي بيهڻ ۾ مونکي گهڻو
وقت لڳي ويو ۽ شمع جي شادي ٿي وئي. هڪڙو وڏو واپاري،
جنهنجو ٻاهرين ملڪن ۾ به ڪاروبار هو. شمع جي پيءُ جو دوست
هو ۽ چاليهن سالن تائين ڪنوارو رهيو هو. شمع سان شادي ڪرڻ
کان پوءِ هو گهر گرهستيءَ وارو ٿي ويو ۽ شمع جي پيءُ جو هڪ
زبردست سودو طئي ٿي ويو.

آءٌ هتي تان ميندي روڙي وري ٿالهيءَ ۾ رکڻ لڳس. هڪڙي
مائيءَ ڏسي ورتو.
"اڙي ابا، هي ڇا ٿو ڪرين، اڃا ته رنگ لڳوئي ڪونه هوندو."
"مونکي هٿ ڳاڙها ڪرڻا نه آهن. اوهان ته پنهنجي ڳالهه پوري
ڪئي، هاڻي منهنجي مرضي."
"مائي، نينگرو آهي يا ڇا؟ ههڙي ڪار ته اسان ڪٿي ڪانه ڏٺي."

ماڻن کي منهنجي هلت تي عجب لڳي رهيو هو. آءٌ هنن تان ميندي لاهي گهر مان ٻاهر نڪري ويس. ٻاهر ماڻٿ هئا، وڏا نندا ۽ واقفڪار هئا. منهنجي ۽ ماڻهن جي وچ ۾ پُل مونکي هميشه ٽٽل لڳي آهي. هنن سان گڏ ويهي ڳالهائڻ تي ڪڏهن دل نه ٿي آهي. مون جيستائين پڙهيو اهي ئي ماڻٿ هئا جيڪي منهنجي ماءُ - پيءُ تي کلندا، ٺوڪون ڪندا رهيا ته هي ٻه پڙهي ماڻهن کي ڪٿي ڪارائيندو. مئٽرڪ پاس ڪرڻ کانپوءِ ڪلارڪي يا ماستري وٺائي ڏيارڻ جي لاءِ انهن ئي ماڻهن کي منٿون ڪندو رهيس ۽ هو مونکي بيروزگار ڏسي، پريشانيءَ وچان رلندو ڏسي خوش ٿيندا مرڪندا رهيا. هنن پاڻ ته ڪڏهن مون سان همدرديءَ جا ٻه ٻول نه ڪڇيا، پر ان سڄي ميڙ مان جنهن مون سان همدردي ڪئي، جنهن منهنجين محرومين ۾ شريڪ ٿيڻ چاهيو تنهن کي ٻه نه سٺو. انهن ماڻهن ئي ته مونکي اڪٿ محرومين جي رڻ ۾ اڇلائي ڇڏيو هو. اهو رڻ جهاڳيندو، ڪنهن ماڳ تي پهچڻ لاءِ پٽڪندو رهجي ويس.

ٻاهر اچي مونکي پنهنجي غلطيءَ جو احساس ٿيو. لڇندڙ من کي پناه نڪا ٻاهر ٿي ملي نڪا گهر ۾. مونکي ڏسي سڀ منافقيءَ سان مرڪي سرڪي ڳالهائڻ لڳا. مونکي خبر نه هئي ته هنن ڇا پئي ڳالهايو ۽ مون ڇو پئي ڳالهايو. آءٌ وري ٻه موٽي گهر ۾ آيس. ماڻن جو گوڙ لڳو پيو هو. آءُ ڪمري ۾ وڃي ليٽي پيس. ڊپريشن وڌي وئي هئي ۽ مٿو ڳرو ٿي پيو. مونکي لڳو ته اهو سڀ اجايو هو. سروائيو ڪرڻ جي لاءِ مون جيڪا جاکوڙ ڪئي سا اجائي هئي. اونداهي ڪمري ۾ مون پنهنجو نفسياتي ڇيد ڪرڻ چاهيو، منهنجي شخصيت جون مکيه ڳالهيون محروميون، مايوسيون ۽ ناڪاميون هيون جيڪي سڄي زندگيءَ جون حاصلات هيون. شخصيت ۾ ڪٿي ڪا ڳالهه ڪٽل هئي. ڪا ازلي کوٽ هئي. اها کوٽ ڪهڙي هئي؟ بنياد ڪٿي هو؟ مونکي پنهنجي اڻجاڻائيءَ تي ڪِل اچي وئي.

”شمع، منطق اهو ٿي چئي ته جنهن ماڻهوءَ سان اوهان دل جي گهرائين سان پيار ٿا ڪريو تنهن لاءِ چڱائيءَ جي ڳالهه سوچيو، هنجي بهتريءَ لاءِ سوچيو.“

”پوءِ تو منهنجي چڱائي ۽ بهتريءَ لاءِ ڇا سوچيو آهي؟“ هن ڪلندي پڇيو.

”اهو ته مون سان گڏ تون خوش نه رهي سگهندينءَ.“

”اهو تو ڪيئن سمجهيو؟“

”مون وٽ تو کي ڪهڙو سک ملندو؟ تو کي سکي رکڻ ۽ تو کي خوشين ڏيڻ لاءِ مون وٽ ڪجهه ڪونهي.“

”آءٌ انڌي ڪانه آهيان. مونکي خبر آهي ته خوشيون ۽ سک تو وٽ ڪونهن. مون تنهنجن ڏکن ۽ احساسن کي پنهنجو ڪرڻ چاهيو آهي. اها پنهنجي منطق پاڻ وٽ رک ۽ چريائپ جون ڳالهيون سوچڻ ڇڏي ڏي.“

پر آءٌ اڳي کان به وڌيڪ چريائپ جون ڳالهيون سوچڻ لڳو آهيان. جيڪڏهن مونکي شمع جو ساٿ ملي ها ته شايد منهنجي شخصيت جي کوٽ پوري ٿي وڃي ها. شمع منهنجي لاءِ وڏو آڌت هجي ها، وڏو سهارو هجي ها. هوءَ مونکي ڪڏهن به ٽڪڻ نه ڏئي ها. هن شاديءَ کان اڳ شيشو کڻي ڪلائي خود ڪشي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي هئي ۽ مون اهو ٻڌي پاڳلن وانگر ٽهڪ ڏنا هئا.

ٻاهر هل غوغاءُ هو ۽ ڪمري ۾ اندر اونداهه هئي. آءٌ ڪجهه به ڪرڻ هوس. مون ٻاڪي ڳولڻ چاهيو، پر اونداهه منهنجي شخصيت جي ڪڏهن نه پرجندڙ کوٽ وانگر ۽ محرومين وانگر اڻ کٽ هئي، گهاٽي ۽ ڦهليل هئي. اونداهه چئني ڏسائن ۾ پري پري ڏئين، نيڻ نهار تائين، وئي ٿي پکڙبي. مون هٿ پير هڻڻ چاهيا، رڙيون ڪرڻ چاهيون، پر اونداهه وڌيڪ گهاٽي، وڌيڪ ڳري ٿيندي وئي....

اوچتو ڪمرو روشن ٿي ويو. هڪ پل جي لاءِ ٻئي هٿ اکين تي کڻي رکيم. ٿوري الائي ڪنهن آن ڪيو هو اکين تان هٿ هٽايم ته سامهون شمع بيٺي هئي.

”اونڌهه ۾ ڇا ڏسي رهيو هئين؟“
”پنهنجو پاڇڪي ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهيو هوس.“
”ببو ماٺ ٿي نٿو ڪري. ماسيءَ ڇيو ته ڪمري ۾ رانديڪ پيا آهن، اهي ڏيانس ته من ماٺ ڪري. چوي ٿو ته بابا ڪار چاڙهي گهمائي. هاڻي هتي پٽس ڪٿي آهي جو گهمائيس.“
”ڇو، غفار صاحب ڪونه آيو؟“
”نه. ڏاڍو بزي هو. اِف يو ڊونٽ مائينڊ، آءٌ ببوءَ کي هتي ڪٺي اچان ته من رانديڪن سان ريجهي سمهي پئي. ٻاهر گوڙ ۾ ته ننڊ ڪانه ايندس.“
”اهو تون ٿي ڳالهائين ته آءٌ مائينڊ ڪندس!“ هوءَ مرڪي ٻاهر هلي وئي ۽ ننڊڙي کي ڪٺي اندر آئي.
”چاچا کي سلام ڪر،“ اڍائي - ٽن سالن جي خوبصورت صحتمند ببوءَ مون ڏانهن غور سان ڏٺو. شمع هنکي هيٺ ويهاري ڪمري مان رانديڪا ڪيي سندس اڳيان رکيا. هوءَ به ساڻس گڏ راند ڪرڻ ويهي رهي. آءٌ ڪٽ تي ويهي ٻنهي کي ڏسڻ لڳس. ببو راند ۾ ونڊري ويو ۽ پوءِ هو پائهي ڪيڏڻ لڳو. شمع ڪرسيءَ تي چڙهي ويٺي.
”ببو ڪائون نمبر آهي؟“ مون پڇيو.
”ٽيون نمبر. ڪانئس وڏي ڀيڻ ۽ هڪ ڀاءُ آهي.“
”اهي نه آيا آهن ڇا؟“
”نه، پنهنجي ڏاڏيءَ جي گهر ويل آهن.“
”غفار صاحب تو کي خوشيءَ سان ڇڏيو يا...“
”هن مونکي ڪڏهن به روڪيو نه‌اهي ڪٿي به وڃڻ کان. ڪبس ته واند ڪانئي هوندي ڪانهي، اڪثر ٻاهر رهندو آهي. ٻاڻ چئي ڇڏيو اٿس ته ڪيڏانهن به وڃڻ چاهيان ته وڃي سگهان ٿي. پر منهنجي دل نه چوندي آهي ڪٿي وڃڻ لاءِ.“
”اڪيلي هئڻ ڪري؟“
هن مون ڏانهن ڏٺو ۽ چپ رهي. شايد جواب سوچي رهي هئي، ته مون وري ٻيو سوال پڇيو.

”تون خوش ۽ مطمئن آهين؟“

هڪ ڪڻ جي لاءِ هن جون نظرون ٿرائيجي ڪنهن خيالي نقطي تي کپي ويون. مون سوچيو ته مونکي اهڙو سوال پڇڻ نه کپندو هو. نيٺ هن ڳالهايو ۽ سندس آواز گنڀيرهو، ”اسان ٻنهي ۾ ويهن سالن جو ويڇو آهي. آءٌ هنکي ذهني طور قبول نه ڪري سگهيس، پر پوءِ مونکان سڀ وسري ويو. هو منهنجن ٽن ٻارن جو پيءُ آهي. مونکي هن لاءِ عزت آهي ۽ ماڻهو ماضيءَ جي لاءِ ڪيستائين ماتم ڪندو رهندو سو به تڏهن جڏهن سمجهوتي ڪرڻ کانسواءِ ٻيو ڪو چارو نه هجي....“

مون چيو، ”مونکي افسوس آهي. اهڙن پرسنل قسم جي سوالن پڇڻ جو مونکي حق ڪونهي.“

”نه، ائين ته ڪونهي. اسين بهرحال ڏاريان ڪونه آهيون جو هڪبئي کان حال به نه پڇون،“ هوءَ کلي پئي. ”آءٌ پنهنجي گهر ۾ پنهنجن ٻارڙن سان گڏ خوش ۽ مطمئن آهيان. سچي ڳالهه اها آهي ته هو به مونکي خوش رکڻ جي گهڻي ڪوشش ڪندو آهي. هينئر شاديءَ جي دعوت ملي ته هن ئي زور ڀريو هو شريڪ ٿيڻ لاءِ.“

”تو پاڻ اچڻ نٿي چاهيو؟“

”مون پاڻ؟ آءٌ نه چاهيان ها ته نه اچان ها. مون پاڻ چاهيو هو، ڏسان ايترن سالن ۾ ڇا ٿيو آهي. تو ۾ ڪيتري تبديلي آئي آهي، جيڪا نه آئي آهي، ۽ تو چونڊ ڪهڙي ڪئي آهي؟“

”چونڊ ٻين جي آهي، مون رڳو هاڪار ڪئي آهي. خير، تو ڪي ڪيئن لڳي؟“

”هڪڙي ڳالهه پڇان؟ تون هڪ اهڙي ڇوڪريءَ سان شادي ڇو ڪري رهيو آهين جيڪا اڻ پڙهيل آهي، صفا گهريلو ٽائيپ جي آهي.“

”انجا ڪارڻ گهڻا آهن، جن ۾ منهنجي ماءُ-پيءُ جي خواهش جو به وڏو دخل آهي. انهن گهرو ڳالهين ۽ ٻين جي مرضين کي ڇڏي جيڪڏهن تون اهو چاهه گهرين ٿي ته ان ۾ منهنجي ڪهڙي ڪنسيڊريشن آهي ته. شايد ڇتائي سان ڪجهه ٻڌائي نه سگهان.“

آءٌ چپ تي ويو هوس. پنهنجو پاڻکي گڏ ڪري هڪ هنڌ آڻڻ جي جاکوڙ ڪري رهيو هوس. "توکي هارائڻ کانپوءِ مون جيڪا ذهني پيڙا سٺي آهي تنهن مونکي شايد اذيت پسند بڻائي ڇڏيو آهي. انڪري آءٌ مسلسل هارائڻ ٿو چاهيان. هيءَ شادي به منهنجي هار آهي. ٻي ڳالهه ته آءٌ اڪيلو ۽ پنهنجو پاڻ ۾ رهڻ ٿو چاهيان ۽ هيءَ ڇوڪري منهنجي اڪيلائي ۾ دخل ڪانه ڏيندي."

"تون پليل آهين. اها ڳالهه اڳتي هلي توکي وڏيڪ دکي بڻائيندي. توکي اهڙي ڇوڪري چونڊڻ کپندي هئي، جيڪا ذهني طور توکي سمجهي سگهي. تنهنجا دليل ته مونکي سمجهه ۾ ئي نٿا اچن."

"اهو مون توکي پهرين چيو هو ته آءٌ تنهنجي سوال جو جواب چٽائي سان نه ڏئي سگهندس."

ٻيبو هاڻي رانديڪن مان بيزار ٿي پيو هو ۽ ننڍا ڪڙو پٽي لڳو. شمع هنکي کڻي پنهنجي هنج ۾ ليٽايو.

"تون هنکي پيار ڏئي سگهندين؟" هن اوچتو پڇيو.

"پيار؟ مون جهڙن ماڻهن وٽ اڻ ميو پيار هوندو آهي. پوءِ جيڪڏهن ڪٿي دل چيو ته سموري پيار جي اتي ڀلوٽ ڪري ڇڏيندا سين ۽ ڪٿي دل چيو نه ڪيو ته ايترا ڪنجوس ٿي ويندا سين جو دولت جو ڪنجوس به نه پڄي."

"جيڪڏهن هوءَ توکي پنهنجو سمورو پيار ڏئي ڇڏي؟"

"ڏسجي! ڊيٺ ڊپ‌ناٻس."

هوءَ کلڻ لڳي، "خدا ويچاريءَ تي رحم ڪري."

"۽ هن سان گڏ مون تي به."

"تو پاڻ تي رحم ڪو نه ڪيو آهي ته خدا توتي ڪهڙو رحم ڪندو."

ايڏو سراپ! آءٌ ڏڪي ويس.

"ٻيبوءَ کي ننڊ اچي رهي آهي. آءٌ هاڻي هلان ٿي،" هوءَ ٻيبوءَ کي کڻي اٿي بيٺي ۽ ٻاهر هلي وئي.

جڏهن هل ۽ گوڙ ختم ٿي ويندو آهي ۽ ماڻهو سڀ هليا ويندا آهن ته ائين لڳندو آهي ڄڻ طوفان ۽ گجگوڙ کانپوءِ اوچتو خاموشي ۽ گهٽ ٻوسات ٿي وئي هجي. اها ماٺ ۽ اڪيلائي ڪيڏي عجيب ۽ ڀوائتي هوندي آهي. اهو طوفان جيڪو منهنجي ڪري لڳو هو، جنهن ۾ منهنجي مرضي شامل هئي تنهن جو شڪار آءٌ ٿي ٿيو هوس. ان هر شئي کي ڏاهي ڀچي ڀاڙان اکوڙي اڇلائي ڇڏيو هو. شمع چيو هو، 'تون ڀليل آهين....' آءٌ سچ پچ ڀليل هوس. تڏهن مونکي احساس ٿيو ته اهو سڀ مون نه چاهيو هو. مونکي وڃو جسم ڪونه ڪپندو هو. اسين ٻئي هڪ ٻئي کٽ تي ليٽيا پيا هئاسين ۽ الائجي ڪيترو پري هئاسين. مون ڪوشش ڪئي هئي ته ٻنهي جي وچ ۾ بيٺل اڻ لکي ديوار کي ڏاهيان.

"تون ايتري ماٺ ڇو آهين؟"

"بس."

"ذري گهٽ مهينو اچي ٿيو آهي. اڃا به تو کي حجاب ٿو ٿئي ڇا؟"

"نه."

"پوءِ ڇا ڳالهه آهي؟"

"ڪجهه ڪونهي."

"تو کي شايد اڃا ڏک آهي؟"

هوءَ چپ.

"مائٽن کان وڇڙڻ جو ڏک اڃا ٿئي يا نه؟"

"اُون هون."

"مائٽن سان دل ته ضرور هوندئي؟"

"ها."

"پيءُ سان وڌيڪ دل ٿئي يا ماءُ سان؟"

"ٻنهي سان."

"تڏهن به ٻنهي مان ڪنهن هڪڙي سان ضرور وڌيڪ هوندئي."

"الاجي"

"ڀلا تو کي تنهنجي ماءُ وڌيڪ ڀانئيندي آهي يا پيءُ؟"

”پئي.“

”تو کي هتي سک اچي ٿو؟ مونجهه نه ٿئي محسوس ٿئي؟“

”نه“

”تنهنجي لاءِ هيءُ گهر نئون نه ڪونهي. تنهنجي مامي جو گهر آهي ۽ تون ننڍي هوندي کان هتي ايندي رهي آهين. گهبراهٽ نه اٿي ٿيندي آهي جتي ماڻهو زندگيءَ ۾ پهريون پيرو آيو هجي.“

هوءَ چپ.

”هوءَ تون گهر ۾ ڇا ڪندي هئين؟“

”ڪجهه نه.“

”ڪجهه نه ڇا؟ سچو ڏينهن هٿ هٿ تي رکي هڪڙي هنڌ نه ڪانه ويٺي هوندينءَ، ضرور ڪو ڪم ڪار ڊا ڪنهن مهل ڪا وندر ڪندي هوندينءَ!“

”ها.“

”ڇا ڪندي هئين؟“

”گهر جو ڪم.“

”ڪهڙو ڪم؟ رڌ پچاءُ ڪندي هئين؟“

”نه.“

”نه! تو ڪڏهن ڪجهه رڌيو ڪونه؟“

”نه.“

”تنهنجيون ساهيڙيون هونديون؟“

”ها.“

”تو جنهن مهل هنن کان موڪلايو هو تنهن وقت رُنيون هونديون؟“

هوءَ چپ.

”ڇو، ننڊ پئي اچئي يا طبيعت ٺيڪ ڪانه اٿئي؟“

”اُون هون.“

ڪجھ ڏينهن ڪانپوءِ — آءٌ ٻاهران اچي رهيو هوس. ڪمري مان منهنجي زال ۽ سندس ساهيڙيءَ جا آواز پئي آيا. آءٌ هڪي در جي ٻاهران بيهي رهيس.

”ڀلا اهو ٻڌائي ته ادي، سان خوش ته آهين نه؟“ ساهيڙيءَ هن کان پڇيو.
”خوش ڏوڙ هوندس. ابا جيڏو تـه آهي....“ هن چڙ مان چيو ۽ ٻئي ڇٽيون ٿهڪ ڏيڻ لڳيون. مون چاهيو ته آءٌ ٻه ٿهڪ ڏيان وڏا وڏا، پر هنن جا ٿهڪ آسمان ڏانهن اڏامندڙ هئا ۽ منهنجا ٿهڪ ٽڪي ٽٽي هيٺ ڪري پون ها.

مير شير محمد مري، سردار شيرباز مزاري، سردار عبدالصمد خان پانيزي، شاهنواز خان جوڻيجو، رسول بخش پليجو، مير رسول بخش ٽالپر، منشي ابراهيم، فاضل راهو، شاهه محمد شاهه، چوڌري ظهور الاهي، پروفيسر غفور احمد، مفتي دائم الدين، مولوي مراد، زاهد بخاري، روشن جوڻيجو، عبدالحڪيم پير، آغا ظفرالله، فضل علي زيدي، ميرو لانگهو ۽ انهيءَ کان علاوه ٻين ڪيترن ئي جيل جي ساٿين تي لکيل خاڪا

پنهنجي موضوع جي لحاظ کان منفرد

طارق اشرف

جو نئون ڪتاب

جيل گهاريم جن سان

ڇاپي هيٺ

نيو فيلڊس پبليڪيشنس

ميمڻ محلا، حيدرآباد، سنڌ

هڙ ڪڙ

قاضي خادم

جون جي ٻپهاڙي هئي. شام جا ڇهہ ڪن ٿيا هئا. ميداني علائقن ۾ تہ گرمي رنگ ڪيو بيٺي هئي، پر ڪوئٽيا جي واديءَ تي گهرا گهرا گدلا ڪڪر ڇانيل هئا. ٿوري ٿوري وقت جي وقفي سان مينهن جي هلڪي هلڪي ڦوهار پئي. ماحول تي مٺي مٺي ٿڌڪار ڇانئجي وئي هئي. شام جي وقت تہ سوئيٽر پائڻ تي دل ٿي چوي. ڪڪرن جا قافلا تہ ڪٿي جا ڪٿي نہ هئا. ڪي ڇاٽن جبلن جي چوٽين کان خاموشيءَ سان ٿي آيا ۽ پنهنجو وسڪارو ڪندا هلندا ٿي ويا تہ ڪي ڪوهہ مردار جي پرٿين پر کان ٿي آيا ۽ وات تي ويندڙ ڪڪرن سان گسڪا ڪائي ڪنوڻ پيدا ڪري، گوڙ ڪري، گجندا، گجندا بنا وسئي هليا ٿي ويا.

آءٌ پنهنجي دوست سان گڏ، جيڪو هڪ سرڪاري کاتي ۾ چڱي عهدي تي هجڻ ڪري ڪافي هلندي پڄندي وارو هو، حنا ڍنڍ جي ڪناري تي ٺهيل هوٽل جي اڳڻ ۾ ويٺو هئس. ڍنڍ ۾ تہ ٿورو سورو پاڻي هو البت انجي ڪناري تي ٺهيل مصنوعي ڦوهارا ڏاڍا سٺا پئي لڳا. اسانجي ڪابي پاسي کان هڪڙو پيچرو حنا ڍنڍ ڏانهن ٿي ويو جيڪو هونئن تہ بيڪار هو بلڪل راول ڍنڍ وانگر، پر مينهن جي موسم ۾ پهاڙن تان ڪرندڙ پاڻيءَ کي روڪڻ جو ڪم البت ڪندو هو. ساڄي پاسي ڪوئٽيا کان حنا ڏانهن ايندڙ رستو هو جتان ڪارون، ويگنون ۽ اسڪوٽر اچي رهيا هئا ۽ هن وقت تائين ڪافي ماڻهو هتي اچي چڪا هئا. ڪافي دير کان ڦڙيون

ڪو نه ٿي پيون، اسين ٻئي ڇٽا پراڻيون ڳالهيون، شاگرديءَ جي ڏور وارن قصن ۽ پنهنجين مشترڪ بيوقوفين تي کلي رهيا هئاسين. پنهنجي ماضيءَ کي مختصر لمحن لاءِ ياد ڪري ڄڻ ته حال جي ڪوڙاڻ کي وسارڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هئاسين ته اينٽري ۾ هڪ وڏي هوٽل جي اڱڻ جي پر ۾ اچي بيٺي ۽ ان مان نوجوان ڇوڪرين جو هڪ جٿو کلندو ٽهڪ ڏيندو هيٺ لٿو ۽ ڄڻ ته سڄي ماحول تي ڇانئجي ويو. ٿورو وقت اڳي هڪ رنگ نظر ايندڙ جبل ۽ سڄو منظر ڄڻ ته رنگا رنگ ٿي ويا. حنا جو پاڻي اهڙو شفاف ٿي ويو جهڙو ٻين جي واتان ٻڌو هئوسين ۽ فضا ۾ عجيب نکار اچي ويو. ”خوبصورتي ۽ جواني جڏهن گڏ ٿيون ڏسجن ته شعر چوڻ تي دل ٿي چوي.“ مون کلي چيو. ”خوبصورتي ۽ جواني پاڻ ئي شعر آهن.“ منهنجي دوست ڇوڪرين جي ميڙ ڏانهن نهاريندي سگريٽ دکايو ۽ خبر ناهي ڪهڙي سوچ ۾ گم ٿي ويو.

منهنجي نظر هڪ اهڙي ڇوڪريءَ ۾ وڃي کتي، جيڪا عمر ۾ ٻين کان ڪجهه ننڍي ٿي لڳي. اتفاق سان هن به مون ڏانهن پئي ڏٺو. نظرون ڇا ٽڪريون، مونکي احساس ٿيو ته آءٌ ڪنهن اهڙي ڪهاڻيءَ جو عنوان ٿيڻ وارو آهيان، جيڪا اڃا لکي ئي ڪانه وئي آهي. مونکي ائين لڳو ڄڻ هن به ائين ئي محسوس ڪيو هجي. هوءَ ٻين ڇوڪرين سان گڏ ڏاڪڻون لهندي هيٺ ٻيڙي ڏانهن وڌي، جنهنجي گدلي پاڻيءَ ۾ سائو ساوو گاهه ترندو ٿي نظر آيو پر وري هڪ دفعو مڙي مون ڏانهن نهاريائين. هڪ لمحي لاءِ مونکي هنجي سڄي وجود ۾ صرف اکيون نظر آيون. پر هن هڪدم مڙي هيٺ لهڻ شروع ڪيو. مون پنهنجي دوست ڏانهن ڏٺو. جيڪو پنهنجي ڪنهن خيال ۾ گم ٿي ويو هو. آءٌ مات ڪري اٿيس ۽ هلندو هيٺ ٻيڙي ڏانهن لهڻ لڳس.

شام جا پاڇا گهرا ٿي ويا هئا. ڪڪر به تمام گهاٽا ٿي ويا هئا. سيءُ به وڌي ويو هو. سيمنٽ جون ٺهيل ڏاڪڻون هيٺ لهندو آءٌ به هنن جي ميڙ جي ويجهو وڃي بيٺس. هوءَ ٻين ڇوڪرين جي وچ ۾ صاف سفيد ڪنول جي گل جيان لڳي رهي هئي. هن هڪ

غيرمحسوس انداز سان مون ڏانهن ڏنو ۽ وڏي ڍنڍ جي سينواريل پاڻيءَ ۾ سئنبل سميت هڪ پير هيٺ ڪري، چڙ تہ پاڻيءَ کي ڇهي، پاڻيءَ جي ٿڌي هجڻ کي محسوس ڪرڻ ٿي چاهيائين. منهنجي وات مان بہ بي اختيار نڪري ويو، ”متان، متان، انهيءَ پاڻيءَ واري گاهہ ۾ جي پير ڦاٿو تہ نڪري ڪونہ سگهندؤ.“

منهنجي رڙ سڻي کي مون ڏانهن متوجہ ڪيو ۽ هوءَ تہ اصل پاڻيءَ ۾ ڪرندي ڪرندي بچي. مون شڪر ادا ڪيو جو هوءَ پاڻيءَ ۾ ڪانہ ڪري هئي.

”هُنہ، ڪو آدمخور گاهہ آهي ڇا؟“ هن ڇپن کي ڊولو ڪندي چيو — دل ۾ آيم تہ چوانس تہ تون ڪا آدمزاد آهين ڇا؟ تون بہ تہ پري آهين. پر خاموش ٿي ويس. ”توهانجي مهرباني جو ٻڌايو، نہ تہ هن ڇوڪريءَ تہ اسانجو ساهہ مُٺ ۾ ڪري ڇڏيو آهي. هڪ دفعو اڳ ئي ڪلريءَ ۾ ٻڏندي ٻڏندي بچي آهي.“ هنن مان هڪ سانوري ڇوڪريءَ ٿڌو ساهہ ڀريندي چيو.

”ڇو، پاڻي ڏسي ٻڏڻ جو موڊ ٿيندو آهي ڇا؟“ مون سڌيءَ طرح هن کي چيو. ”تنهن ۾ ٻئي ڪنهن جو ڇا؟“ ڇوڪريءَ لاپرواهيءَ سان چيو ۽ ڍنڍ جي ڪناري سان اڳتي وڌندي وئي.

”فهميده!“ هڪڙي رڙ ڪئي. ”اڪيلي ڪيڏانهن ٿي وڃين، مٿي پناڻ ڪٿي وڃي مهمائي ٿاهيندءَ.“

”منهنجي خيال ۾ نهايت اعليٰ ڪواليٽيءَ جي مهمائي نهندي.“ مون چيو ۽ سڀئي وٺي کليون. پر هوءَ نہ ٻيٺي. مون سواليہ نگاهن سان ٻين ڏانهن ڏٺو. ”ڇا ڪريون اسان ڪان تہ زور آهي، توهين وٺي اچوس.“ هڪڙو روئي پئي تہ ”موڪلائي آئي آهي. سو بہ اسان جي ضمانتن تي....“ ان ڇوڪريءَ چيو، جنهن پهرين ڳالهايو هو. مون هن ڏانهن ڏٺو. رنگ جي سانوري هئي، پر اهڙي نہ جو نہ وڻي. هن جي چهري تي ڳنڀيرتا ڇانيل هئي. مون بنا سوچي، اوڏانهن قدم وڌايا، جيڏانهن هوءَ ڇوڪري پئي وئي جنهن کي فهميده ڪري ٿي ڪوٺيائون. هوءَ ڪافي پري وڃي چڪي هئي ۽ مونکي هن تائين پهچڻ لاءِ تيز تيز قدم کڻڻا پيا.

هن محسوس تہ ڪيوتہ ڪير سندس پويان اچي پيو. ہر مڙي بہ ڪو نہ ڏنائين. هوءَ ٻيہر جي منهن وٽ پهچي وئي هئي ۽ اهڙن تہ ڏکين هندن تان هلي آئي هئي جو خود منهنجو هنياءُ ٿي ڪنبيو، جبلن جي دامن ۾ هنجو وجود ڪيڏو نہ ننڍو پر ڪيڏو نہ مڪمل لڳي رهيو هو. هتي ٿي مونکي پهريون دفعو خبر پئي تہ عورت ڪي ناهي ناهڻ واري چڻ تہ ڪو خوبصورت غزل چيو آهي، سڄو جسم هڪ هوندي، جسم جو هر عضوو چڻ تہ پنهنجي جاءِ تي هڪ الڳ وجود پيو لڳي. هوءَ پهرين تہ پٿي هٽ چيلهہ تي رکيو ڪمڌ مٿي ڪيو. جبلن ڏانهن نهاريندي رهي ۽ پوءِ پير سان هلڪڻ پٿرن کي ٺڏا هڻندي مڙي ۽ مون تي نظر وڌائين، اهڙي نظر جنهن مان ڪنهن بہ احساس يا جذبي جو اظهار ڪو نہ ٿي ٿيو.

”تون ڇاجي لاءِ اچي منهنجي پٺيان پيو آهين؟“ هن ڏاڍي رکائيءَ سان اهڙي نموني چيو جو چڻ تہ مونکي پٿرهڻي ڪيڍيائين. مون نٿي سمجهيوتہ ڪو هوءَ مون سان ائين ڳالهائيندي. آخر اخلاق بہ ڪا شئي آهي. پر مون بہ سِر جو جواب پٿر سان ڏيڻ جو ارادو ڪندي چيو، ”ڇريا ڪو پنهنجي وس ڇڏبا آهڻ ڇا؟“ ”ڇريو هوندين‌تون. مونکي ڇريو چوندين‌تہ اهڙو پٿرنڪاءُ ڪرائيندي‌سانءِ.“

هڻ جهڪي پٿر کنيو، منهنجون وايون بتال ٿي ويون. رومانس ۽ تخيل وغيره تہ برباد ٿي ويا، پر موروڳو جان اچي خطري ۾ پئي، سو مون بہ جهڪي پٿر کنيو ۽ هڪ عجيب بيهودي صورتحال پيدا ٿي پئي. بہ پڙهيل ڪڙهيل جديد دؤر جا انسان، هڪ خوبصورت ڇوڪري ۽ هڪ نوجوان تمام اوچڻ جبلن جي وچ ۾ هڪٻئي تي پٿر الاريو بيٺا هجن، مونکي کل اچي ٿي. هن بہ هڪ دفعو صورتحال کي ڏٺو ۽ اچي کل ۾ ڇٽڪي. بس ٻئي ڇٽا پٿر ڦٽا ڪري کلندا کلندا پٿرائين پٺ تي ويهي رهياسين. جڏهن کلي کلي ڏڪاسين تڏهن مون چاهيو تہ هن ڏانهن وڌي کيس ٻانهن کان وٺي اٿاريان، پر هن پريائين رڙ ڪندي چيو، ”خبردار جو مون ڏانهن وڌيو آهين، کلان ٿي تہ بس ڇا؟“ هوءَ وري پٿر کڻي اٿي بيٺي.

”پهلي واپس هلڻو اٿئي‌تہ هل، نہ تہ منهنجي جان ڇڏ، خوامخواهہ

کهڙي عذاب ۾ اچي ڦاٿو آهيان. پلي ته رات جو جابلو ٻگهڙ کائيندي." مون ڪاوڙ مان چيو ۽ واپس ٿيس. اوندهه اچي ٿي هئي. مونکي ته مورڳو پنهنجي واپسيءَ جو اچي خطرو لڳو. هڪ ته اوپرو علائقو سو به جابلو.... اسين ميداني ماڻهو ۽ سي به جبل جيڪڏهن مري ۽ نٿيا گليءَ جهڙا ساوا سرسبز ۽ آباد هجن ته به ٻي ڳالهه. هتي ته ڳالهه ئي ٻي هئي. مون ته ٻڌو هو ته هتي جا ازدها به پٿر جي رنگ جا ٿيندا آهن. سو جيئن آءٌ موٽيس ته ڏٺم ته هوءَ به تيز تيز قدمن سان موٽڻ لڳي ۽ ٻنا ڪڇڻ مون سان گڏو گڏ قدم کڻي هلڻ لڳي. 'شڪر آهي جو ٻچڻي آهي.' مون دل ۾ سوچيو ۽ ساڳيو ڏکيو رستو ٽپي جڏهن ڍنڍ جي ڪناري ڏانهن ڏٺم ته سڀ ڇوڪريون ۽ منهنجو دوست هيڏانهن ئي ايندا نظر آيم.

"ڇوڪري آهين عذاب آهين، سيني جو ساهه سڪائي ڇڏيو اٿئي." اهي اکر ڳالهائي چڙ ته مون پنهنجي ڪاوڙيل جذبن تي ڇنڊو هنيو.

"اڙي هل ڙي هل، وڏو آيو آهي سمجهائڻ وارو." هيستائين فضيلت سان هلڻ ڪانپوءِ هوءَ وري پنهنجي اصليت تي اچي وئي. مون ته ڳالهائڻ کان توبهه ڪئي.

اسانکي ڏسي سيني جي منهن تي سرهائي اچي وئي هئي. منهنجي دوست هڪدم چيو، "يار، شڪر آهي. اسان ته چيو ته خبر ناهي ڇا ٿيو، ڪنهن مصيبت ۾ ته نه ڦاسي ويا؟"

"مصيبت!" مون ڪلي فهميده ڏانهن ڏٺو، جيڪا ڏاڍي بي خياليءَ سان بيٺي هئي جڻڪ ڪنهن ٻئي جي باري ۾ ڳالهايو پئي ويو.

"هن ڀيري توکي وٺي آيو سين، باقي ٻئي دفعي اسان توبهه ڪئي." هڪڙيءَ ڪن تي هٿ رکندي چيو، "جنهن اسٽيشن تي ريل بيهي اتي لهيو وڃي. مردن سان ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي وڃيو ڇانهيون پئي. هڪڙي جي ته لونٿ هٽي ڇانهه ڪيرائي وڌائين. هڪ گاڏي کان ٻئي ۾ وڃيو پهچي. رڳو خير سان گهر واپس پهچون، باقي توبهه بابا توبهه."

"توهين ڪٿان آيا آهيو؟" مون پڇيو.

"ڪراچيءَ مان، اسين هوم اڪنامڪس ڪاليج ۾ پڙهنديون

آهيون. ان ڇوڪريءَ ٻڌايو جنهن ٻهرين ڳالهايو هو.

"هوم اڪنامڪس ۾ ته سگهڙ پڻي جي تعليم ملندي آهي"—مون وري فهميده ڏانهن ڏٺو.

"نه ته، انهيءَ سانوري ڇوڪريءَ چيو، هيءَ ته مشترڪ ڪريو گهر ويئي آهي، ڇوڪري ٿي ته ڪاپمون ڪري امتحان ڏيڻ کان بهتر آهي ته گهر ۾ ويهي پڙهجي—پوءِ پڙهي ته الائجي ڇا ٿي."

اهو ٻڌي فهميده تپي لعل ٿي وئي."توهان کان گهڻو پڙهي آهيان. شاهه لطيف کان سارتر تائين سڀ ڪجهه پڙهيو اٿم."

"مونکي به لڳي ٿو ته پڙهي هونديءَ." مون ڪلي چيو.

"نه ڇا آءٌ ڪوڙ ٿي ڳالهايان." هوءَ وري ڪاوڙجي پئي.

"محترمه، پڙهڻ ته حيوان کي انسان بنائيندو آهي. هي معاملو ابتو ڪيئن ٿيو؟"

مون وري چيو ۽ هوءَ اهڙي انداز ۾ جهڪي، ڄڻ پٿر ٿي ڪنيائين ۽ آءٌ ائين ڇرڪي جهڪيس ڄڻ ڏڪ ٿي گسايم. ٻيا سڀ اچي کلڻ ۾ پيا، ڏاڍي ڦڪائي ٿي. مون ته سوچيو ٿي ته هتان جند ڇٽي ته ٻيجي جان ڇڏايان، ڪٿي واقعي ڪو واقعو نه ٿي پوي.

"رات ٿيندي پئي وڃي، هيتري دير شهر کان ٻري رهڻ ٺيڪ ڪونهي"منهنجي دوست چيو."هي پهريون دفعو آهي جو آءٌ شام ڪانپوءِ شهر کان ٻاهر ته ٺهيو پر گهر کان ٻاهر رهيو آهيان."

"اڇا هاڻي ته آيا آهيون." فهميده احتجاج ڪيو. رات جو ڪو ڪائي ويندو ڇا؟

"آيا آهيون تنهن جي معني اها ڪانهي ته ڪو هتي رهي پئون." سندس گروپ مان هڪ چيو ۽ سڀ واپس مٽي چڙهڻ لڳاسين جتي گڏيون بيٺيون هيون.

"اسين ريلوي ريسٽ هائوس ۾ رهيل آهيون. ٽي بي سينيٽوريم واري رستي تي." سانوري ڇوڪريءَ ٻڌايو.

"مان پنهنجي دوست سان گڏ واپڊا جي بنگلي ۾ رهيل آهيان." منهنجي وات مان به نڪري ويو.

وڻن ۾ چڙهندي سانوري ڇوڪري چيو،"توهان جي وڏي مهرباني."

مون هنکي جواب ڪونه ڏنو ۽ وڻ جي اڳين سيٽ تي ويٺل فهميده کي ڏٺم. مونکي ڏانهس ڏسندو ڏسي، هنجي چهري تي ڪو سڃاڻپ جو اهڃاڻ نظر ڪو نه آيو. آءٌ دل جو سور دل ۾ ڪري وڃي گاڏيءَ ۾ ويٺس ۽ ٻئي گاڏيون اڳيان پٺيان هلنديون واپس روانيون ٿيون.

مون پنهنجي حياتيءَ ۾ ايڏو بدتميز ماڻهو ڪونه ڏٺو هو. بيشڪ هوءَ بيحد سهڻي هئي. هومر جي هيلن، هيگرڊ جي قلوپطره، فلابيئر جي ايما ۽ نيوبڪاف جي لوليتا کان به وڌيڪ سهڻي ۽ چنچل. پر طبعيت به انهن جهڙي ئي هئس. پارو هئي پارو - ڪنهن هڪ انگ تي به بيٺي ڪونه ٿي، جبلن جي وچ ۾ هنجو چيلهه تي هٿ رکي بيهڻ، پٿر الارڻ، ڪلي ڪلي پٽ تي ڪِري پوڻ، ڊپ ۾ تيز تيز هلڻ، بي خياليءَ سان بيهڻ، هنجا مختلف روپ هڪ ئي وقت ۾ منهنجي آڏو اچي ويا هئا. واقعي هوءَ عجيب هئي - هر ماڻهو هن سان رهي نٿي سگهيو. هنجي موجودگي برداشت ڪرڻ وڏو مسئلو هو. مونکي ته پاڻ ئي اچي کل ٿي، هڪٻئي تي ڪيئن پٿر الاري بيٺا هئاسين!

مونکي مرڪندو ڏسي منهنجو دوست به کلڻ لڳو. ”تون ته هن ڇوڪريءَ جي پٺيان هليو وئين. پٺيان ٻين جو ساهه مٺ ۾ هو - ڇا ٻڌايانءِ اها ڇوڪري واقعي ڏاڍي ڏنگي آهي، عذاب آهي عذاب. سڀ چونس ٿي ڪکر - چيائون پئي ته اڙڪ تي زري گهٽ جهڙو ٿي ڪيائين. ڪچا بادام پٽي بيهي رهي. باغ جو چوڪيدار ڪاوڙجي پيو ته مورڳو ڏڪ ٿي هنيائينس. هو به هو ٻروچ سو اصل ڪو جهل ٿي نه ڏي. نڪو سمجهي هو هنجي ٻولي نڪا هيءَ سمجهي هنجو مسئلو. آخر ٻين وچ ۾ پئي جان ڇڏائي.“

هو الائجي ڇا ڇا چئي رهيو هو، پر آءٌ وڌيڪ ٻڌي ڪو نه سگهيس ۽ اڳيان ويندڙ وڻن جي پوئين ڳاڙهي بتي ڏسندو رهيس. فضا ۾ بادام ۽ صوفن جي مهڪ ڇانيل هئي. هلڪي ٻوند به شروع ٿي وئي هئي. شام جو ايندي وقت ساون صوفن سان جهنجهيل وڻن جيڪي زمرد جا زيور پاتل نئين ڪنوار جيان شرم کان جهڪيل

پئي نظر آيا سي اونداهه ۾ هوا جي زور تي لڏندا جهومندا ان عورت جيان لڳي رهيا هئا، جنهن تي جن اچي ويو هجي ۽ جنهن جا ڪيڏا واري پير جي آڏو جهولندي هجي.

اسانجي گاڏي هن جي گاڏيءَ جي پٺيان هلي رهي هئي. ڪئنٽونمينٽ جي علائقي ۾ داخل ٿي وٺن جي رفتار ڪجهه گهٽ ٿي ۽ منهنجي دوست موقعو ڏسي پنهنجي گاڏيءَ جي رفتار وڌائي ۽ ٿوري وقت ۾ اسين وٽن کي پٺيان ڇڏي آياسين.

شهر ۾ پهچي مون هنکي 'لال ڪباب' هوٽل ڏانهن هلڻ جو چيو، ڇو جو اتي جو ڪاڏو گرين هوٽل، چيني ريسٽورينٽ ۽ ٻين هوٽلن کان بهتر ۽ لذيذ هو. اها ٻي ڳالهه آهي ته سواءِ چيني هوٽل جي ٻين سڀني هوٽلن تي اڌ اڌ گز جا ڪنڌاري نان، جوائنٽ (گوشت جو وڏو ٽڪرو) ۽ مڪس (هڪ ئي پليٽ ۾ گوشت پاچي وغيره تريل) ئي خاص ڊش هئا. پر مونکي لال ڪباب واري جا سيخ ڪواب ۽ تريل مغز ڏاڍو وڻندو هو.

جناح روڊ لنگهي گاڏي پرنس روڊ تي مڙي، جتي جنڪشن مارڪيٽ جي اوريان لال ڪباب هوٽل هئي. هوٽل تي ڪافي رش ٿي نظر آئي، ٻاهر در وٽ وڏي ڪائونٽر جي پويان تخت تي سيخ ڪباب پچي رهيا هئا ۽ ٻاهر تي قيمي مان وگهري ڪِرندڙ چربيءَ جي ڪري هلڪو دونهون ڦهلجي ويو هو، جنهن مان ڪوابن جي پچڻ جي تيز بوءِ اچي رهي هئي. اندر ڪمرو ۽ ڪئبنون سڀ ڀريل هيون، تنهنڪري مون دوست سان صلاح ڪئي ته ڪواب ۽ مغز ٻڌارائي ڪٺي ٿا هلون ۽ گهر هلي، کائيندا سين. ان وقت هڪ بينڪ جا ٻه سنڌي آفيسر اچي اسان سان مليا. هنن سان منهنجي واقفيت ڏرين ۾ اينڊي تي هئي. پر ويچارا مڙئي ملندا رهندا هئا. هنن کي ڪوئٽيا جو ماحول پسند نه هو. خير پسند ته مونکي به ڪونه هو پر چا ڪجي اچي جو ويس! هونئن جڏهن به موقعو ملندو هئم ته ڪوهه مري يا انهيءَ پاسي ٻئي ڪنهن تفريحي هنڌ تي هليو ويندو هئس، پر هن ڀيري الائجي ڇو اچي ڪوئٽيا جو ڀوت سوار ٿيو - وري منهنجو ذهن ان وٽن ڏانهن ويو، جيڪا اسين ڪئنٽونمينٽ

جي علائقي ۾ چڙهي آيا هئاسين. اچا مون اهو سوچيو پئي ته گاڏيءَ جي پويان تيز هارن جو آواز آيو. اسانجي گاڏيءَ جي پويان وڻن اڇي پهتي هئي. ان ڳالهه تي مونکي ڪا به حيرت ڪونه ٿي، ڇو جو اهڙن تفريحي هنڌن تي خاص خاص جڳهيون به هونديون آهن جتي پئي ملاقات ٿيندي آهي. جيئن مريءَ جي پهاڙ تي پهچڻ کان پوءِ ٻن ڏينهن اندر سيڪو هڪڙي کي سڃاڻڻ لڳندو آهي ۽ جيڏانهن وڃبو آهي رڳو مانوس چهرا پيا نظر ايندا آهن.

”واهه واهه، اسان توهان لاءِ گاڏي روڪي ته توهان مورڳو وٺي ڀڳا.“ سانوري ڇوڪري چيو، جيڪا گاڏيءَ مان لهي آئي هئي. منهنجي دوست شرمندگيءَ مان چيو، ”اسان سمجهيو ته توهان اسانکي رستو ڏا ڏيو.“

اهو ٻڌي هن ڪلي ڏنو. پيا سڀ وڻن ۾ ٿي ويٺا هئا.

”پلا توهان ڪجهه کائيندا؟“ منهنجي دوست پڇيو.

”انهيءَ لاءِ ته آيا آهيون.“ هن وراڻيو.

”ته پوءِ هيئن ڏا ڪريون — هتي ته وش آهي. گاڏو هتان وٺي هلي ٿا بلديه ريسٽورينٽ جي هال ۾ ويهي کائون. ڪيئن؟“ هن چيو — منهنجو سڄو ڌيان پويان وڻن ۾ فهميده ڏانهن هو، جيڪا وڻن جي دريءَ مان ڏونٽ ٻاهر ڪڍيو ويٺي هئي. هوءَ ڪيڏي نه معصوم پئي لڳي. خاموش — اجنبي نگاهن سان چڻ ڪنهن اهڙي واقعي کي ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي جيڪو اڃا ٿيو ئي نه هجي.

”پلا توهين بلديه ريسٽورينٽ هلو ته اسين گاڏي جو سامان ڪٽي اچون ٿا. ڊرائيور کي رستي جي ته خبر آهي نه؟“ منهنجو دوست چئي رهيو هو.

”ها، ڊرائيور ته هتي جو ئي آهي.“ هن چيو ۽ وري وڃي گاڏيءَ ۾ ويٺي. هنن جي وڻن بيڪ تي مڙي، مون مڙي ڏنو. فهميده حيراني سان اسان ڏانهن مڙندي ڏنو ۽ وري ڪنڌ وراڻي ڇڏيائين.

گاڏي جو سامان وٺي، مون پاسي کان بيٺل زردالو وڪڻندڙ کان زردالو ورتا ۽ اسين به گاڏي موڙي واپس ٿياسين. آءٌ ته ڪوئٽا

۾ اچي ڦاٿو هئس. سچو ڏينهن شهر جي هُرڪنڊ ۾ پکڙيل مارڪيٽن جا چڪر پيو هڻندو هوس، جي جا واپاري سمگل ٿي ايندڙ مال ڪڏهن سستو ته ڪڏهن مهانگو وڪڻي پنهنجي دولت ۾ اضافو ۽ ايمان ۾ ڪتر آڻڻ ۾ رڌل هوندا هئا. سچو وقت ڪوڙ ڳالهائيندي به جڏهن نماز جو وقت ايندو هئن ته دڪان کي بند ڪري ڇڏيندا هئا. سيئي دڪان پٺاڻن جا ۽ ڪي ڪي ڪانياواڙين جا نظر ايندا هئا. پر ڪانياواڙي وڏيڪ ڪوڙا ۽ خراب مال وڪڻندڙ نظر آيم. سو نڪو هو شهر ۾ مزو نڪو وري ڪي اهڙيون تفريح جون جڳهيون هيون. اهي اڙڪ جا باغ ۽ حنا ڍنڍ سو به ڪيترو گهمبو. مونکي لڳڻ يو تانگ جي انهيءَ ڳالهه سان به متفق ٿيڻو پيو ته جنهن به ماحول ۾ وڃجي انجي مطابق ڪو دوست به ڪٺجي ۽ هتي منهنجو دوست جيڪو صفا خشڪ رڳو پنهنجي سرڪاري ڪم جو ماهر. جيڏانهن چئجيس وٺيو هلي، پر ڪڏهن پاڻ ڪونه چيائين ته فلاڻي جڳهه ڏسڻ جي قابل آهي هلو. مورڳو چوي ته 'هي آءٌ گهمان به توسان گڏ پيو نه ته شهر به پورو ڪونه ڏٺو هئم.' شام جو هنن ڇوڪرين کي ڏسي هي خيال آيو هئم ته شايد انهن جي ڪمپني ملي وڃي، پر اهو مورڳو پيو عذاب هو. اها فهميده جيڪڏهن چار ڪلاڪ به مون سان گڏ رهي ته آءٌ ته منهن واهه ڏئي ڀڄي وڃان. اڪيون ته ڪيئن ٿي ڪڍيائين! پهرئين نظر سان جيڪو فلرٽ ڪرڻ جو خيال آيو هو سو ته هاڻ سوچي به ڪونه ٿي سگهيس پر رڳو ايترو خيال هئم ته عزت بچي اچي. ڏوهه منهنجو به هو. آخر هنجي پٺيان ڇو ويس. پاڻهي پيا منهن ڏين ها. پر ايا ڦـڏا پنهنجي ڳچيءَ ۾ وجهڻ جو اجهو اهو فائدو هو. جهيڙاڪ ته آءٌ به آهيان پر هتي ته ماٺ پلي هئي. خبر ناهي هينئر ڇا چوندي. گاڏيءَ مان ته هيٺ ڪانه لٿي.

"هيٺ لهه نه." منهنجو دوست بلديه ريسٽورينٽ وٽ گاڏي بيهاري هيٺ به لهي چڪو هو. سامهون وٽن به بيٺي هئي، ڊرائيور اندرئي ويٺل هو. آءٌ به هيٺ لٿس ۽ ڪاڏي جا پڙا ڪٺي اندر گهڙياسين. هال ۾ اندر گهڙياسين ته هو سڀ انتظار ۾ نظر آيون. مون تي

نظر پوندي ئي فهميده چيو، ”پيرن ۾ زنجير پئجي ويا هئا جا جو ايتري دير....“ هن جملو به پورو ڪونه ڪيو ۽ وڏي منهنجي هٿ مان پڙو ڦريائين.

”ڪڏهن ته فضيلت سان به ڳالهائيندي ڪر نهميده“ سانوريءَ دڙڪو ڏنس. پر هوءَ ڪجهه به ڪونه ڪڇي ۽ آءٌ ٿورو ڦڪو ٿي هڪ ڪرسيءَ تي ويهي رهيس. باقي پڙا منهنجي دوست ميز تي رکيا. بيرو پليٽون کڻي آيو ۽ ڪاڏو ٻاهر ڪڍي ڪاڻڻ ويٺاسين.

”اسانجو بل جدا ورتو اٿو؟“ خلاف معمول فهميده فهميدگيءَ سان پڇيو.

”بل جي ڪهڙي ڳالهه آهي.“ مون هرويرو معتبر ٿيندي چيو ۽ نتيجو به پوڳيم.

”ڪو چاچي جا پٽ آهيو ڇا جو مفت جي ماني آندي اٿوَ- کڻو پنهنجي ماني.“ فهميده پنهنجي آڌو پيل پليٽ کي اڇليندي چيو، جيڪا سڄي منهنجي دوست جي ڪڇ ۾ اچي ڪري. هو اصل هارجي ويو. پيون ڇوڪريون به ششدر ٿي ويون. آءٌ ته صفا واڻڙو ٿي ويس. ايڏي بي عزتي ته زندگيءَ ۾ ڪڏهن ڪنهن ڪانه ڪئي هُئم. آءٌ پنهنجو پاڻکي ڏاڍو ڪِريل محسوس ڪري رهيو هئس.

”توهين اسانکي معاف ڪريو.“ هن سانوري ڇوڪريءَ بيوسي کان اکين ۾ آيل ڳوڙهن کي روڪيندي منهنجي دوست آڏو هٿ ٻڌي چيو، ”هل فهميده.“ هن فهميده کي ٻانهن کان ولي ڇڪيو، جيڪا لاتعلق ٿيو ويٺي هئي. سڄي ماني ميز تي رکي هئي ۽ اسين سڀ بنا ڪجهه ڪڇئي پڇئي ٻاهر نڪتاسين. منهنجي دوست گاڏيءَ جو در کوليو ۽ اسين دروازي تي حيران بيرن کي ڇڏي روانا ٿياسين.

گاڏي هلائيندي منهنجي دوست هيڏانهن هوڏانهن به ڪونه ڏٺو پر مون ڏٺو ته هوٽل جي احاطي ۾ اونداهي ڪنڊ ۾ بيٺل وڻن جي ٻاهران هو سڀ بيٺيون هيون ۽ مونکي پڪ هئي ته هنن جي منهن تي شرمساري ۽ ڏک جا آثار به ضرور هوندا. پر اهو حال اسانجو به هو. منهنجو دوست ته هوندئن به مون تي ڪلندو هو ته آءٌ انسان

جي عظمت جو ايڏو پرستار چو آهيان. آءٌ هميشه چوندو هوس ته جڏهن انسان پنهنجي تصور ۽ تخيل جي زندگيءَ کان هٽي جسماني تعلقات تي پهچي ٿو ته حقيقت ۾ هو تمام هيٺ اچيو وڃي، انکري جو جسم کان وڌيڪ اهم ذهني تعلق آهي، ذهني پيار ۽ تعلق گهٽو ٿو هلي. جسماني پيار جو هڪ مدو آهي، وقت آهي، وقفو آهي، انهيءَ کانپوءِ بس. ذهني پيار زندگيءَ پر هلي ٿو. انسان کي ٻئي انسان جي عزت ۽ ٻئي سان سمجهوتي جو رستو ڏيکاري ٿو. دوستي کي جنم ڏي ٿو. منهنجو دوست چوندو هو، 'تون بيوقوف آهين، جسماني پيار ٿي سيڪجهه آهي. جواني هڪ مخصوص مدي وارو باند آهي، جي انکي خاص وقت ۾ نه حاصل ڪبو ۽ کپايو ويو ته ليپس، (ضايع) ٿي ويندو' ۽ منهنجي نظر ۾ خيال ۽ ياد هڪ اڻکٽ خزانو آهي. ڪنهن سان وقتي تعلق رکڻ ته منهنجي لاءِ ممڪن ڪو نه هو. آءٌ يا ته ڪنهن سان پيار ڪري سگهيس ٿي يا نفرت. وچولو رستو منهنجي لاءِ ممڪن ڪو نه هو. سونهن جي ساڃهه به هئم، سو سونهن کي جتي به ڏسندو هئس تعريف ڪرڻ کان ڪو نه گسندو هئس. چڙو شخص، مگر مانٺ پنهنجي سهڻجيءَ واراء پاڻ ضرورت تي مدد به ملي سگهيم ٿي. آءٌ هڪ اخبار ۾ اسسٽنٽ ايڊيٽر هئس. سٺي نوڪري چڱي آمدني، سٺو اخلاق، سٺيون عادتون تنهنڪري شايد مون ۾ به ڪا اهڙي خوبي هئي جو سونهن کي پاڻ ڏانهن ڇڪي وٺندو هئس. اهي سڀ خيال منهنجا پنهنجا هئا ۽ مون درست سمجهيا هئا جو ڪنهن انهن سان اڄ ڏينهن تائين اختلاف به ڪونه ڪيو هو. پر اڄ اڃا تائين دل جي ڌڙڪڻ جي رفتار پنهنجي صحيح هنڌ تي نه پهتي هئي ۽ مون واري دوست جو ته اهو حال هو جو زندگيءَ ۾ شايد پهريون دفعو ڪنهن خوبصورت ڪمپني جي خدمت جو موقعو مليس سو به اهڙو نا شائستو حال ٿيو. هنجي جذبات جو اندازو مون گاڏيءَ جي رفتار، تڙن ڪاٽڻ ۽ بريڪ هٽي وري اسپيڊ ڏيڻ مان ٿي لڳايو. ٻه دفعا ته منهنجو مٿو وڃي سامهون ڊيش بورڊ سان ٽڪرايو هو، جنهن ڪري پانيان ٿو ته ڳوڙهو به نڪري پيم. پر في الحال انهيءَ تي سوچڻ جو ڪو به ضرور ڪونه

هو، ڇو جو ان ڏک کان وڌيڪ ڏک ته هن ڇوڪريءَ جي ٻاهه ۾ ٻرندڙ لفظن سيني تي لڳايو هو. ”ڇوڪري! هنه.... ڏاڍي پيٽسان.“ مون ڇڻ ته پنهنجي منهن ڇيو.

”تون ئي ته چوندو آهين ته خوبصورتي خطرناڪ ٿيندي آهي!“ هن چيو.

”انهيءَ ۾ خوبصورتيءَ جو ڪهڙو ڏوهه. هوءَ ته ڪا ڇائي جڙ واهيات آهي.“ مون پنهنجي خيالن جي دفاع ۾ چيو. حالانڪ هيئر دل ٿي ٿي ته خوبصورتيءَ کي ٻه چار گاريون ڏئي ڇڏيان.

”ڇڏ يار، انهن ڳالهين کي وساري ڇڏ.“ منهنجي دوست ٿڌو ساهه ڀري گاڏي گهر جي گهٽيءَ ۾ موڙي. دريءَ مان ايندڙ ٽنڀي جي روشنيءَ ۾ مونکي سرديءَ جي باوجود هنجي پيشانيءَ تي پگهر جا ڦڙا نظر آيا. مونکي ڏک ٿي پيو. اسين ته پيا اهي ڳالهيون سهنداسين، پر هو ويچارو زاهد خشڪ. واقعي خشڪ ڪاٺين وانگر ٻري نه وڃي.

ڪمري ۾ داخل ٿي هن هميشه وانگر بوٽ لاهي کٽ تي چڙهي بيهي سيرانديءَ کان لڳل چوسٽي چوسيندڙ ٻار جي تصوير کي سڌو ڪيو. مونکي ان تي حيرت هئي ته جيستائين ڪمري ۾ رهندا هئاسين ته اها تصوير سڌي ٽنگي پئي هوندي هئي، پر جڏهن به ٻاهران ٿي موٽندا هئاسين ته اها وري ڦڏي ئي ٽنگيل نظر ايندي هئي. انهيءَ تصوير جي اتي هجڻ جو سبب وري هيءُ هو ته هنکي اها تصوير ڏسي پنهنجو ننڍپڻ ياد ايندو هو. اهو ننڍپڻ جيڪو هن ڀاڻ به ڪونه ڏٺو هو. پوءِ هن هيٺ لهي ٽي وي کولي جيڪا شون شون ڪرڻ لڳي. ”وٺي خراب ٿي،“ هن چيو. مون اٿي چئنل بدلائي ڏٺو ماٺس ته تصوير اچي وئي. حقيقت ۾ اسين پوتاڙيل انڪري هئاسين جو ان ڏکئي موضوع تي ڳالهائڻ نٿي چاهيوسين. ڇڻ ته هڪٻئي جي نظرن ۾ ئي ڪري پيا هئاسين. ”جڏهن هوءَ اهڙيءَ طرح نه هلي ها ته هنر اسين ڪيترين نه تعريفون ڪريونس ها!“ مون سوچيو. اها به منهنجي ڪمزوري هئي جو آءٌ خوبصورتيءَ جي تعريف ڪرڻ کان رهي ڪونه سگهندو هئس.

نوڪر وچي چڪو هو. ٻڪ ٻه مري چڪي هئي. سور تازا ٿي ويا هئا. هو ته ڪٽ تي پيٽ ساڻ وهاڻي ڪي لڳائي ٽيڪ ڏيو ويچارو ٿيو ويٺو هو. هو جيڪو گهر ايندي ئي سمهي رهندو هو، تنهن جو اڄ ته سمهڻ جو پروگرام ئي نظر ڪونه ٿي آيو ۽ ها پيو به مسئلو مونکي نظر پئي آيو. مس مس هنکي تيار ڪيو هئم ته شاديءَ لاءِ ها ڪري ته جيئن سندس ماءُ ڪي پنهنجا چوٽيهن سالن جا خواب پورا ٿيندا نظر اچن. اها ٻي ڳالهه آهي ته هڻ به مونکي شادي ڪرڻ تي راضي ڪري ورتو هو. آءُ ته خير اهڙن واقعن کان دلبرداشته ٿيڻ وارو ڪونه هئس. انهيءَ ڪري جو هڻ ميدان ۾ بهرحال منهنجو ڪجهه تجربو به هو، پر هو ويچارو ته برباد ٿي ويو هو. مون سوچيو ته دلجوئي ڪريانس پر پوءِ ماٺ ٿي ويس.

”پلا اڃا به ڪا جاءِ بچي آهي ڇا گهمڻ جي؟“ مون پڇيومانس ۽ پڪ هئم ته هو وري اهوئي سوال مونکان ڪندو ۽ ٿيو به ائين. تڏهن چيومانس، ”ٽي بي سينيٽوريم جو آهي!“ هو ان تي اهڙي انداز سان مرڪيو جو مونکان ڪل نڪري وئي. ”واقعي جيڪڏهن هڻ سان هڪ ۾ ملاقات ٻي ٿي وڃي ته هفتي جي اندر ڦڦڙن ۾ تنگ ڪنيو ٽي بي سينيٽوريم جي لان ۾ پساريا پيا هونداسين.“ هن به ڪلي ڏنو. ”يار جتي غريب بيمار رت جون ٽڪون پيا ٿڪن اتي گهمڻ چوٽا هلو؟“ هن چيو.

”اهو محسوس ڪرڻ لاءِ ته اسين ڇا ڪا چڱا ڀلا آهيون.“ مون ورائيو، ”حيدرآباد ۾ ماڻهو ڪونه گدو بندر واري چرين جي اسپتال گهمڻ لاءِ ويندا آهن!“ مون وري چيو.

”يار چرين جي نظر ۾ سنوان ڪيئن هوندا؟“ هن حيرت مان پڇيو.

”جيئن فهميده جي نظر ۾ پاڻ.“ منهنجي وات مان نالو نڪري ويو.

”تنهنجي ڇا مرضي آهي ته رات جو ننڊ به نه اچي ڇا؟“ منهنجي دوست چيو ۽ ڪپڙا بدلائڻ باٿ روم ۾ هليو ويو.

”اهڙي خراب ته ڪانهي. تصور پڻ وڻندي ڇا؟“ مون سوچيو. وري جو ٿورو ذهن تي زور ڏنم ته هوءَ پنهنجي مڪمل شبيهه سان ذهن تي تري آئي. هنجو خوبصورت چهرو، ڪنهن خيال ۾ ٻڌل

اڄ ڪليل اڪيون خاموش ۽ سنجيده. مونکي اتي ويٺي ويٺي ننڊ اچي وئي ۽ اک تڏهن کليم جڏهن صبح جو دوست کي تيار ٿي آئيني جي اڳيان بيٺل ڏٺم. هن مونتي ڪمبل وجهي ڇڏيو هو ته به بدن ۾ سياڪوپي پيو. هن مرڪي مونڏانهن ڏٺو, ”گاڏي وڃي ٿو موڪليان. تون پاڻ بازارون گهمي اچجئين. آءٌ اڄ ٿورو دير سان ايندس.“ هو ائين چئي هليو ويو ۽ مون نوڪر کي نيرن لاءِ سڏ ڪيو. نيرن پاڻيءَ کان واندو ٿي شيو ڪرڻ لاءِ وهنجڻ جي جاءِ جو رخ ڪيم. منهن کي شيونگ ڪريم هڻي برش پاڻيءَ ۾ پسائي, جيئن ڳلن تي ڪريم جي گجي پئي ڏاهيم ته آئيني ۾ پنهنجي منهن ۾ هڪ اڻ لکي تبديلي محسوس ڪيم. غور ڪرڻ سان معلوم ٿيو ته پيشانيءَ تي ٻه ڳوڙها ڏسڻ ۾ آيا. جن ۾ سڳ نڪري آيا هجن. ”بيوقوفن کي ڪو سڳ ٿورو ئي ٿيندا آهن.“ مون سوچيو ۽ کلڻ لڳس. جلدي جلدي شيو ڪيم. ٿڌي پاڻيءَ سان منهن ڌوتم. حقيقت ۾ اها ڳالهه ياد ئي ڪونه آيم ته واش بيسن جو هڪ نل گيزر (پاڻي گرم ڪرڻ واري مشين) سان ڳنڍيل هو. بهرحال دماغ هڪ هنڌ تي نه هوندو ته سوچون ڪيئن ساٿ ڏينديون؟ ٿڌي پاڻيءَ سان هن ٿڌي ماحول ۾ منهن ڌوئڻ هو ته موت کي سڏ ڪرڻ.

آءٌ منهن ڌوئي ٽوال سان منهن اگهندو ڪمري ۾ اچي ڪپڙا بدلائي ٻاهر نڪتس ته گاڏي اچي پهتي. ڊرائيور هيٺ لهي سلام ڪيو. صبح جو مونسان گڏ هلندو هو ۽ شام جو منهنجو دوست هنکي ڇڏي ڏيندو هو ۽ پاڻ گاڏي هلائيندو هو. حقيقت ۾ منهنجي لاءِ منهنجي دوست کان وڌيڪ هنجو ساٿ فائديمند هو. ڇو جو هو ڪوئيٽا جي ڪنڊ ڪڙڇ کان واقف هو.

گاڏي چلتڻ روڊ تان جناح روڊ ڏانهن مڙي رهي هئي ته هن سوال ڪيو, ”ڇو سائين, صاحب ڪجهه ملول ٿي ڏٺو؟“

”ڪا خاص ڳالهه ڪانهي.“ مون چيو.

”سائين, نوجوان صرف ڪنهن خاص ڳالهه تي ملول ٿيندو آهي ۽ اها ڳالهه....“ هن اڌ ۾ ئي جملو ڪٽي ڇڏيو ۽ آءٌ مطلب سمجهي ويوسانس. پر ڪجهس ڪونه ڇو جو مونکي خبر هئي ته سچي ڳالهه

ائنا ۽ عزت جي هٽي.

گاڏي ليرقت مارڪيٽ وٽ اچي بيٺي. مون اتي ڪپڙن ڌوئڻ جون مشينون ڏٺيون هيون جنجي لاءِ دڪان واري چيو هو ته توهانکي گهر ويٺي پهچي وينديون. جو جو سمگلنگ جو مال وڪڻڻ ۽ وٺڻ تي ته پابندي ڪانه هئي، باقي ڪٽي وچڙ تي ايڪسائيز ۽ ڪسٽمز وارا وري پنهنجي ڊيوٽي وٺڻ حڪومت ڪان به وڌو حق سمجهندا هئا. سو به ڏاڍي بدتميزيءَ سان. سو آءٌ به انهيءَ شرط تي خريداري ڪرڻ تي راضي ٿيو هئس.

مارڪيٽ ۾ اچا ڪي خاص ماڻهو ڪونه هئا. صاف شفاف فرش اڇو اجرو ٿيو چمڪيو پئي. هونئن به پين مارڪيٽن ڪان هن ۾ وڌيڪ صفائي ۽ وڌيڪ قيمتي مال هو. عام شيون جهڙوڪ ڊنهل، نيسن ائنڊ هيجرا سينٽ مارٽز جهڙا سگريٽ، استريون، ان بريڪبل ڊنر سيٽ ۽ شيشي جو عام سامان ته هر مارڪيٽ ۾ هوندا هئا پر هتي ريڊيا، ٽمپرڪارڊر، استيريو، ريفريجريٽر، ڪپڙن ڌوئڻ جون مشينون، ماربل جا ڊنر سيٽ، غاليچا، پنکا ۽ ٻيو تمام گهڻو غير ملڪي سامان موجود هو. هتي ٿي هڪ دڪاندار ايمانداريءَ سان مونکي ٻڌايو هو ته 'هڪ مال لانچن ذريعي سمنگل ٿي ڪراچيءَ ۾ اچي ٿو جيڪو اتي سستو آهي ۽ ٻيو وري افغانستان ۽ ايران جي سرحدن تان سمگل ٿي، پشاور ۽ ڪوئٽا اچي ٿو جيڪو پشاور جي لنڊي ڪوتل مارڪيٽ ۽ باڙا مارڪيٽ، چمن ۽ ڪوئٽيا جي مارڪيٽن ۾ سستو آهي.' هن کلي چيو، "توهانجا سنڌ جا سمورا سرڪاري آفيسر ۽ وڏا ماڻهو سامان جون جيپن جون جيپون ڇمن مان ڀرائي ويندا آهن."

پنهنجي گهربل دڪان تي پهچي آءٌ ڳالهين ۾ لڳي ويس. هونئن به منهنجي دلچسپيءَ لاءِ اتي ڪافي شيون پيون هيون. اوچتو پٺيان پٺ تي زناني قدمن جو آواز آيو. آءٌ اچا مڙي نهاريان ٿي ته هنجو آواز ڪن تي پيم ۽ موڊ ئي آف ٿي ويم.

"هنکي ته ڪا رات جو ننڊ بہ ڪانہ ٿي اچي." فهميده جو آواز هو. مون مڙي ڏٺو ته هو پنهنجي لڏي جي هڪ ڇوڪريءَ سان گڏ هئي جنهنجا وار جديد فيشن جا نهيل هئا جنهن پاڻ وڏي

مونکي چيو، ”چڱو جو توهين مليا. ممتاز ته چيو هو ته اج توهان کي ضرور ڳولي لهبو.“ آءُ سمجهي ويس ته پڪ اها سانوري ڇوڪري ممتاز هئي. ”ڇو ڪو ڪم هو ڇا؟“ مون رڪائيءَ مان پڇيو . فهميده دڪان جي شيشن ڏسڻ ۾ لڳي وئي هئي.

”توهان کان راتوڪي بدتميزيءَ جي معافي وٺڻي اٿئون نه .“ هن چيو.

”توهين ڇا جي معافي وٺندا؟ توهان ڪيو ڇا آهي؟ هڪڙي بدتميز جي رويي جا توهين سڀ ته ذميوار ٿي نٿا سگهو.“ آءُ ڪاوڙ ۾ چوندو ويس. وري فهميده ڏانهن ڏٺم جيڪا ڏاڍي ڀالي ڀولي انداز ۾ هڪ هٿ جيڏي ٽيپ رڪارڊر جي قيمت ڪٿائي رهي هئي . هنجا خوبصورت هٿ ٽيپ رڪارڊر جي گهري ناسي رنگ سان ملي وڌيڪ خوبصورت لڳي رهيا هئا. هڪ گهڙي ته مونکي اهو شڪ اچي ٿيو ته ڇا ڪالهه جيڪي ڪجهه ڏٺو هئوسين اهو ڪوڙ هو. هوءَ اهڙي ته نٿي ٿي سگهي.

”تڏهن به ڏسو نه، فهميده کي اڻبن نه چوڻ ڪپندو هو. اسان سڄي رات ننڊ ڪانه ڪئي آهي. اج صبح جو به بورچيءَ کي چانهه جي ٿري اڇلائي هئين اٿس . ڊرائيور کي ڏاڍو آهستي هلائڻ تي اصل مارڻ لاءِ سنبري وئي هئي. توهانکي ڇا ٻڌايان ڇتي ته هميشه کان آهي پر جبل تي اچي وڌيڪ ڇتي ٿي پئي آهي.“ هوءَ صفائي پيش ڪرڻ لڳي .

”بس کي ڀڃيءَ جي ويجهو ڇريا ٿيڻ کي جبل تي چڙهي.“ مون ڇڻ ڳالهه ختم ڪرڻ تي گهري يا شايد اندر ۾ اهو خوف هئم ته ڪٿي چڏي ٽيپ رڪارڊر اچي نه وري ڪڙڪي پر هوءَ فرشتي صورت دڪاندار سان ڳالهائڻ ۾ مصروف هئي، جيڪو ڳالهائي هن سان رهيو هو ڏسي ٻئي طرف رهيو هو ۽ پڪ سوچي اجا به ڪا ٿي ڳالهه رهيو هوندو.

”ڏسو، توهان ۽ توهان جو دوست اج اسان سان ماني کائو.“ هن وري چيو.

”ناممڪن،“ مون نهه ڦهه چيو، ”جتي هيءَ ڇوڪري هوندي

اتي آءٌ پير به پاڻي نٿو سگهان.“ منهنجي جواب جو زهر هوءَ مرڪي ٻي وئي. ”منهنجو نالو نجم آهي، آءٌ فهميده جي سوٽ آهيان.“ هن وري چيو.

”پر اها حيرت انگيز ڳالهه نه ٻڌائجين ته رهندي به هن سان گڏ آهين“ مون چيو.

”ها، ساڳئي گهر ۾ رهندا آهيون.“ هن ورائيو. ايتري ۾ باقي رهيل ڇوڪريون به هتن ۾ ڪپڙن جا پڙا کنيو مارڪيٽ ۾ گهڙيون. هو شايد ٻاهر کنهن ڪاٺياواڙي يا مهاجر جي دڪان تان پاڻ ڦرائي انهيءَ يقين سان پئي آيون ته دڪاندار کي ڦري آيون آهن.

”توهين به هتي آهيو؟“ سانوري ممتاز چيو. ”سيما، تون هي پڙو سنڀال ته آءٌ ڪوپ ڏسان.“ هن هڪ سنهڙي ڇوڪريءَ کي چيو. مون هاڻي ڏٺو ته هو ڪل ڇهه هيون. جن ۾ هڪ ته فهميده هئي ٻي زينت، ٽي ممتاز، چوٿين سيما ۽ باقي ٻه- انهن مان هڪ ته بيحد ٻي ڊولي هئي ۽ ڪجهه لا تعلق به. البت ڪپڙن ۽ چال ڍال مان پئسي واري ٿي لڳي. باقي رهيل ڇوڪري قد ۾ مونکان به ڊگهي هئي. حالانڪ اهو مونکي به شڪ آهي ته آءٌ ڊگهو آهيان. پر ڏٺن ٻڌ چوندا آهن ته عورت مرد کان قد ۾ ننڍي ٿيندي آهي. البت هوءَ سهڻي ڏاڍي هئي ۽ هينئر ٻنهي ڪڇن ۾ ڪپڙن جا پڙا ڪنيل، ائين پئي لڳي جيئن تـر جـي ڪا سونهري روپ واري سوناري شام جو ٻنهي ڪڇن ۾ دلا ڪڻي ترائيءَ تي پاڻي ڀرڻ ويندي هجي. مونکي پاڻ ڏانهن انهيءَ انداز ۾ نهاريندو ڏسي هوءَ ٿورو شڪي ٿي پئي.

”اڄ توهان ماني اسان سان گڏ کائيندا؟“ ممتا: ائين ڪوپن کي هٿن ۾ اٿلائيندي پٿلائيندي چيو، ڄڻ ڪوپن جو اگهه ڪٿائيندي هجي. فهميده، جا اڄ ا اڳتي وڌي وڌ. هئي، سا وري موٽي آئي هئي. ”توهان وٽ گاڏي ته آهي نه؟“ ممتاز پڇيو.

”اها ٻاهر سرڪاري گاڏي کانئه بيٺي آهي جيڪا مفت جي مال وانگر پئي هلي.“ فهميده وري زهر اوڳاڇيو. مونکي چيني لوڪ ڪهاڻين وارو اڌو ٻاد اچي ويو جيڪو وات مان ٻاهر

او ڳاريندو هو.

”پاڻ به ته سرڪاري گاڏي ڪنيو پيا هلون.“ ممتاز هنڪي تڙي ڏني.

”پاڻ به حرامخور آهيون پيو ڇا؟“ هن بي پرواهيءَ سان ڪنڌ ڪاٻي پاسي لاڙي هڪ ٽيبل لئمپ جي پاسي ۾ لکيل اکرن کي پڙهندي چيو.

”چڱو هاڻي بڪ بند ڪر.“ نجمه چيو ۽ فهميده گهرين نظرن سان هن ڏانهن ڏسي ڪٽي مات ڪئي ۽ وري چيائين، ”ممتاز، هي شانتاڪلائوز ڏاڍا بدمعاش اٿئي.“ ممتاز چپن تي آڱر ڪري چيو، ”شش.“

مونکي پاڻ ڏاڍو خيال اچي ٿيو. ڇو جو هي پٺاڻ دڪاندار عورت ۽ مرد ۾ تميز ڪن ڪونه، ڇا جاهل جهيڙاڪ آهن ۽ ڏڪ هڻندي به ويرم ڪونه ڪن، سو مون ڪپڙن ڌوئڻ جي مشين جي باري ۾ به ڳالهائڻ في الحال ملتوي ڪيو ۽ هنن کان موڪلائڻ لڳس. ممتاز مون تي زور ڀريو، ”منجهند جو آءٌ دوست سميت وٽن ماني کائڻ اچان.“ مون آخر هائوڪار ڪئي ۽ ڪيئن چيم ته ڊرائيور کي ڏس پتو سمجهائي ڇڏين. هو اڃا اتي ئي هيون ته آءٌ روانو ٿي ويس. خبر ناهي ته ڇو فهميده جي موجودگيءَ ۾ مونکي ڊپ ٿي ٿيو. انجو نه ته هوءَ مونکي ڪجهه چوندي، پر انجو ڊپ ته جي هوءَ ٻئي ڪنهنکي ڪجهه چئي وجهي ۽ هو به ڪو جواب ڏئيس ته پوءِ منهنجي حيثيت ڪهڙي هوندي! تماشائيءَ جي ته بهرحال ڪونه هوندي. آءٌ پهرين ته بيڪار هيڏانهن هوڏانهن ڦرندو رهيس. پوءِ هڪ مقامي اخبار ۾ صحافي دوستن سان مليس ۽ سياست تي پنهنجي وت آهر گوهرافشاني ڪيم. تنهن کانپوءِ ريڊيو اسٽيشن تي ويس، يونيورسٽي ويس. ڊرائيور ٻڌائيندو ويو ته هي سرياب روڊ آهي، هي ڪوهه مردار آهي، هي ڪوهه چلتن آهي. هي فلاڻي وزير جو بنگلو آهي، هي گورنر هائوس آهي وغيره. پر مون اهو غور سان ڪونه پئي ٻڌو. سونهن جو سودائي ضرور هئس ۽ تعريف به ضرور ڪندو هئس. فهميده به تمام سهڻي هئي پر لڳو ٿي ته جاهل هجڻ جي حد تائين خودسر آهي. ڪنهن ڪنهن مهل ته خود پنهنجا خيال رد ڪرڻ تي دل ٿي

ڏي. ان وقت هوءَ معصوم ۽ خاموش نظر ايندي هئي-حيرت انگيز-
ڪالهه هن جي بدران ٻي ڪا ڇوڪري هجي ها ته ڪڏهن به اهڙيءَ
طرح ڏينهن جي پاسي نه وڃي ها. مونکي به ڪيڏو نه اعتماد هو ته
بس وني ٿو اڇانس-۽ ٿيو ڇا؟ مونکي اهو سوچي اڇي ڪل ٿي.

”گهر هل، مونکي ڇڏي صاحب کي وٺي اچ، خبر اٿئي نه ته
ڪيڏانهن هلڻو آهي؟“

هن ڪنڌ ڌوڻي ها ڪئي ۽ گاڏي موڙڻ لڳو.

مونکي گهر ڇڏي ڊرائيور ته هليو ويو ۽ آءُ انتظار ۾ ويهي
رهيس.”گرمي ته هئي ڪانه نڪو خاص مٽي ڏي هئي. جابلوتفريحي
جڳهن تي هونئن به ڪپڙا جلدي ميرا ڪو نه ٿين. ماڻيءَ تي ته
وڃون پر ڪو ٻيو مذاق نه ٿي پوي!“.ون سوچيو. هوءَ ته پنهنجي
ڪنهن ڳالهه تي شرمندي ڪو نه ٿي ڏني، پاڻ ٻين کي گهٽو خيال
هو. ڇوري انسان جو ته اولاد ئي ڪانه ٿي لڳي. جهڙي هڻ ڪو-
اجهو خاموش آهي ته وري اوچتو وٺيو وار ڪري. منهنجو پهريون
خيال غلط هو. هر چمڪندڙ شيءِ سون ڪو نه ٿيندي آهي، مون
جي دلبي ۾ مون ڏينهن جي ماناري ۾ وڃي هٿ وڌو ۽ هاڻ اهو
حال اٿم جو هٿ کي سيڪي به ڪو نه ٿو سگهان.

ڪافي دير سوچن ۾ گم ويٺو هئس. بوريت جو احساس جيڪو
ڪالهه شام تائين اصل چڙ ته ڪنڌ تي چڙهيو ويٺو هو سو هاڻي
موجوده صورتحال کان شڪست کائي چڪو هو. هيءَ ڇوڪري
ڇا هئي؟ هڪ چئلينج هو. پر قبول ڪير ڪري؟ عاشق زهر پياڪ
ته هئس ڪونه تڏهن به ڪڏهن زهر چکي ته ڏسجي. ذائقي جي خاطر ئي
سهي. پوءِ اهو تجربو پلي ڪٽي ٻئي ساهه کڻڻ جي مهلت نه ڏي.
ٻيو ساهه تہ ٻيو ساهه، هنجي اڳيان ته پهرون ساهه ئي سڪي
ٿي ويو.

ٻاهر گاڏيءَ جي ٻيهڻ جو آواز آيو. مون دروازي ڏانهن نهاريو
پر صاحب جي بدران ڊرائيور نظر آيو، جيڪو چٺي کڻي آيو هو.
چٺيءَ ۾ ڪافي بحث مباحثي کانپوءِ اهو لکيل هو ته جي پنهنجي
پڳ بچائڻي هجي ته هن قسم جي دعوت ۾ اصل نه وڃڻ گهرجي،

پلي جي انهيءَ جي بدلي ۾ وعده خلاف ڇو نه سڏائڻو پوي ۽ اهو به ته رات هو دل جو سور دل ۾ ئي ويو هو، نه ته اهڙي بيعزتي ته هن ڪڏهن پنهنجي اعليٰ عملدار جي هٿان به نه سٺي هئي. اهو به ته هو شام جو ٽي ايندو وغيره وغيره.

هنجي تڪليف جو مونکي احساس هو. پر آءٌ دعوت تي وڃڻ لاءِ تيار هئس انڪري نه جو بي عزتي ٿيڻ جو شوق هئم پر انڪري جو صحافي هجڻ جي ناتي فطري طور تي مونکي تجسس رهندو آهي ته هاڻ ڇا ٿيندو؟

مانيءَ تي فهميده هئي ڇو ته ڪانه - اڪيلي اڪيلي شاپنگ ڪرڻ هلي وئي هئي. هنن مهنجي ڏاڍي خاطرداري ڪئي. تعارف ڪرائڻ تي ته هنن مان ٻن ڄڻن ٻڌايو ته هو نالي مان مون کي سڃاڻن ۽ ڪين اخبار ۾ منهنجا مذاحيه ڪالم به ڏاڍا وڻندا آهن. (افسوس جو اهي ڪالم مزاحيه نه پر ادبي هوندا هئا) ماني به سٺي ڪارايائون. جيڪو سامان وٺي آيون هيون سو به تفصيلوار ڏيکاريائون. هيءَ فلپس جي ٽريولر آئرن آهي، هيءَ نيشنل جي ٦ پائونڊن جي استري آهي - هي واٽر سيٽ فرانس جو آهي - پهرين ته اگهه ۾ ڏني نه ٿي. نيٺ هڪ سؤ پنجن رپين ۾ ڏنو اٿس - مون ته ڇٽي به ورتي آهي فرانس جي آهي. مڪسر ۽ بليزر ته ڏسو نه - ۽ هو فهميده ڇا ورتو آهي؟ ڪيڏانهن ويو، هٿ جيڏو ته ٽيپ رڪارڊر آهي - ڪيسيٽ ته بليڊ جيترو اٿس. "اهو ته صبح جو منهنجي سامهون پئي ورتائين." مون چيو.

"پلا توهان سان گڏ جيڪو پيو صاحب هو؟" نجم عادت مطابق اڌورو سوال ڪيو.

"اهو نه آيو." مون سؤلي سنڌي ڳالهائي.

"ڇو؟" ممتاز پڇيو.

"ڪم هئس." مون ڪوڙ ڳالهايو.

"اسانکي ڏاڍو افسوس آهي." ممتاز چيو. "پر توهانکي سچي ٻڌايان، ڏاڍي معصوم آهي. هنجي انهيءَ ڏکي طبعيت جي ڪري اسين هنکي ڪيڏانهن به وٺي ڪونه ويندڙيون آهيون. پر هن دفعي

اهڙو ضد ڪبائين جو مجبور ٿي پيوسين."

"توهانکي صلاح ڪنهن ڏني ته هيڏانهن گهمڻ اچو، هتي آهي ڇا؟" مون امريڪن جارجيٽ جي هڪڙي ٽڪري کي ڏسندي چيو.

"خريداري جي ڪري آيا آهيون پيو کهڙو شوق اٿون ۽ انکانسواء نجم جو پيءُ ريلوي ۾ آفيسر آهي، هن ٿي رهڻ ۽ گاڏي وغيره جو بندوبست ڪرائي ڏنو آهي." ممتاز چيو، "پر هيءُ اڪيلي وئي ڪيڏانهن؟ ڪٿي ڪو ڦڏو نه ڪري وجهي!" ڊگهي قد واري ڇوڪريءَ چيو. هنجو نالو نسرين هو ۽ هوءَ سنڌ يائي ڪانه هئي. هنن ڪان سينئر به هئي. هن جو اهو ٻڌي سيما چيو، "پر هنکي ڪير سمجهائي!"

هنن جون ڳالهيون ٻڌي مونکي ائين لڳو ڄڻ فهميده هنن سيني سان گڏ هوندي به اڪيلي هجي. ڄڻ هنن مان ڪو به هنجو پنهنجو نه هجي. هنجي اڪيلائيءَ تي مونکي ترس اچي ويو. ڪ هوءَ اهڙن انسانن مان هئي جيڪي پنهنجي مختلف طبعيت ۽ عادتن جي ڪري هجومن ۾ ٻه اڪيلا هوندا آهن. هو ڪڏهن به ٻين ۾ رلي ملي نه سگهندا آهن. هو سڄي عمر اڪيلا رهندا آهن - پنهنجي جوڙ جي ڳولا ۾ رهندا آهن ۽ ڪڏهن به حاصل ڪري ڪو نه سگهندا آهن يا وري جڏهن ڪو اهڙو جوڙ هٿ به ايندو اٿن ته ڪافي دير ٿي چڪي هوندي آهي.

"ڪ سائو جارجيٽ وٺڻ وئي آهي." نجم چيو، "هن مٺي پائي به ته گهٽ ڪانه ڪئي."

"اهي فرشته صورت سمگلر اگهه پار جا پڪا آهن، جيڪي وات مان نڪرندن تنهن تي اصل اٽ هٽي ويهندا. زمين جنبد نه جنبد گل محمد." مون وارو وٺايو.

"مونکي ته لڳي ٿو ته ان دڪاندار جو به خير ڪونهي." نسرين چلبل بوهي مگ ڦڪيندي چيو.

"ڪهڙو دڪاندار." نجم پڇيس.

"هو ڪوجڪ جهڙو گنجو پٺاڻ ڪونه هو!" نسرين چيو.

"سياڻي زيارت هلندا؟" ممتاز پڇيو.

”ڏسان، آءُ ته پيٖن جي پروگرامن تي پيو هلان.“ مون چيو.
”جي پيٖن جي پروگرامن تي ٺا هلو ته ڪٿي اسانجي پروگرام تي هلو.“ نجمه کلي چيو، ”هونئن به اتي ٺي سگهي ٿو ته توهانکي پنهنجي اخبار لاءِ ڪو سٺو موضوع ملي وڃي.“
”اها ڳالهه آهستي ڪريو ڪير ٻڌي نه وٺي.“ مون هيڏانهن هوڏانهن ڏسندي چيو ۽ هو کلڻ لڳيون.
”واهه جا صحافي آهيو، هڪڙا صحافي بادشاهن جي محلن جي خوابگاهن ۾ وڃيو پهچن ۽ هي پنهنجي پاڇي کان پيو ڊڄي.“ سيما کلي چيو.
”ڏاڍي دير ڪئي اٿس؟“ نجمه واچ ڏانهن ڏسي فهميده لاءِ پريشان ٿيندي چيو.
”بس ايندي هوندي. خبر به هئس ته اڄ اسان وٽ توهان اچڻا آهيو.“ نسرين چيو.
”اسانجو ته هنکي ڏاڍو خيال هوندو!“ مون ڄڻ ته حسرت وچان چيو.
”خير ايڏي خراب ب. ڪانهي. صبح توهان جي وڃڻ کانپوءِ هنجو موڊ به تبديل ٿي ويو هو.“ سيما چيو.
”هنجو موڊ ته جابلو علائقن جي برسات وانگر بي ڀروسو آهي.“ مون چيو.
”پوءِ سياڻي هلو ٺا نه؟“ ممتاز چيو، ”خبر ناهي ڇو توهان سان ملي دل کي ڏاڍو ڏڍ مليو آهي.“
آءُ دل ئي دل ۾ فخر محسوس ڪرڻ لڳس — ’واقعي ماڻهومون تي اعتماد ڪن ٿا. آءُ هئس ئي اعتماد جي قابل پر هوءَ ڇوڪري! وچان نه وچان!‘
”اسين صبح جو توهانکي وٺڻ ايند يوسين.“ ممتاز فيصلو ڪري ڇڏيو.
هن سانوري ڇوڪريءَ جي چهري تي هروقت جيڪي گمڀيرتا جا ڪڪر ڇانيل هوندا هئا تنکي هٽائي هنجي اندر ۾ جهاتي پائڻ جي مون ۾ همٿ ڪانه هئي.

"اڄ شام جو ڪيڏانهن وينداسين؟" نجمه پڇيو.

"سينيٽوريم ۾ پوءِ اڳتي پهاڙ آهي جتي ميٽرالاجي وارن جي آبزرويٽري آهي اتان ٻيهي ڪوئيٽا جي وادي قدمن ۾ وڇايل نظر ايندي آهي." مون چيو.

"ڪهڙو سينٽوريم ڏسنداسين؟ فاطمه جناح يا سردار بهادر؟" سيما پڇيو.

"ٻئي هڪجهڙا هوندا، پر منهنجو ارادو رڳو اهو ٻاهران ڏسڻ جو آهي." مون ورائيو.

"اسانکي بولان ميڊيڪل ڪاليج ڏسڻو آهي." نسرين چيو.

"پر اسين خبر ناهي ڪيڏي مهل وڃون." مون چيو — ڏٺم ته ان جملي کي هنن ڏاڍو محسوس ڪيو هو. ٿورو شرمندو به ٿيس، پر انجو اظهار ڪرڻ ٺيڪ نه ڄاتم. چيو جو پڌو هئم ته عذر گناهه بدتر از گناهه — آءٌ اتي ڪڙو ٿيس. هنن به روڪيو ڪونه — هو فهميده جي دير ڪرڻ مان پريشان ٿي ويون هيون.

"توهان رات واري واقعو ته وساري ڇڏيندا نه؟" ممتاز چيو.

"منهنجي يادگيري ڏاڍي سٺي آهي." مون مرڪي چيو.

"اڄڪلهه هاڻين جي حافظي وانگر؟" نسرين پڇيو ۽ آءٌ خبر ناهي ڇو اداس ٿي ويس.

"توهين پنهنجي دوست کي به ٻڌايو ته اسين سڀ ڪانئس معافي ٿيون گهرون — وري اهڙو واقعو ڪو نه ٿيندو." ممتاز چيو ۽ آءٌ ٻاهر نڪتس، ڏٺم ته وئن آئي پئي. آءٌ ٿورو بيهي رهيس. وئن مان فهميده هٺين خالي هيٺ لٿي. سندس نگاهن مان ٻاهه جا الا پئي نڪتا، هوءَ بنا ڪجهه مونکي نگاهن جو سيڪ ڏيندي اندر داخل ٿي. پٺيان وئن جي ڊرائيور ڪجهه نه سمجهڻ واري انداز ۾ ڪلها لوڏيا ۽ گاڏيءَ کي عادت کان مجبور ٿي اڳهڻ لڳو. منهنجي دل ٿي ته اندر وڃي هڪ دفعو ڏسان ته آخر ٿيو ڇا جو فهميده ان حال ۾ موٽي هئي، پر پوءِ پنهنجي حال تي رحم کائي وڃي گاڏيءَ ۾ ويٺس ۽ ڊرائيور کي چيم ته واپس گهر هلي — گهر پهتس ته دوست کٽ تي ليٽيو پيو هو. ڪپڙا ڪو نه بدلايا هئائين رڳو پٽڻ جو

بيلٽ ڍلو ڪري آرام پٽي ڪيائين. مونکي ڏسي اٿي ويٺو ۽ جائزو ونڻ ويٺو ته ڪا ڀيچ ڍاهه ته ڪانه ٿي آهي. وري مونکي مرڪندو ڏسي پاڻ به ٿورو مرڪيو. ”تنهنجي انتظار ۾ ويٺو هئس.“ هن چيو.

”چانهه نهراءِ ته پي هلون.“ مون چيو.

”ڪيڏانهن؟“

”اهو ميٽرالاجي واري آبزرويٽري تي.“

”ته تون به ڪوئٽا کي قدمن هيٺان ڏسڻ ٿو چاهين!“ هن چيو.

”آءٌ ته چنڊ تي قدم رکڻ ٿو چاهيان.“ مون به چيو.

”پر جيڪو چنڊ ڳوليو اٿئي اهو ته ڀاهه جو گولو آهي.“ هن چيو. آءٌ چپ ٿي ويس ۽ ٿوري دير ۾ چانهه آئي.

ڊرائيور ته هليو ويو ۽ اسين ٻئي اچي گاڏيءَ ۾ ويٺاسين. منهنجو دوست پنهنجي اصولن جو پڪو هو. شام جو ڊرائيور کي ڪونه روڪيندو هو. تنهنڪري هر فرلانگ ڪانپوءِ رستو پڇندا، ريلوي لائين ڪراس ڪري، ريلوي ڪالوني ڪراس ڪري مستونگ واري رستي تان ٿيندا سينيٽوريم ڏسندا، بولان ميڊيڪل ڪاليج جي اڌ ٺهيل عمارت ڏسندا هيٺانهين ۾ اچي وري مٿي جبل ڏانهن ويندڙ ور وڪڙ رستي تي چڙهڻ لڳاسين. سامهون رستي جي زبون حالت ڏسي گاڏي اتي ئي پاسي ۾ بيهاريسون ۽ ڳالهيون ڪندا آهستي آهستي مٿي چڙهڻ لڳاسين. ور وڪڙ رستو هر هنڌ ڪنارن کان ڪاچي چڪو هو. ڪافي بلنديءَ تي وڃي هيٺ ڏٺوسين ته جبل جي دامن ۾ چند بنگلي نما ڪواٽر نظر آيا جيڪي پڪ ميٽرالاجي کاتي وارن جا گهر هئا. هنن سان گڏ بلوچن جا ڪچا گهر به نظر آيا، ڪجهه بلوچ مرد ۽ عورتون بنگلن جي ارد گرد به نظر آيا جيڪي پڪ اتي ڪم ڪار ڪندا هوندا. هوا ڏاڍي ٿڌي هئي. جهڙ به ڇانيل هو. مون به فل اوور پاتو هو.

هيٺ اسانجي گاڏيءَ جي پير ۾ هنن جي ونن بـ اچي بيٺي. ”هتي به اچي ويا؟“ منهنجي دوست شڪايت واري انداز ۾ مونکي چيو. ”تنهن ۾ پنهنجو ڇا؟“ مون بظاهر لاپرواهيءَ سان چيو. پر سور سجهيم ٿي. مون هنکي ڪونه ٻڌايو هو ته ڪو شام جو هي به

هتي ايندي‌ون. ڇو جو خبر هئم ته اهو ٻڌي هو هتي ايندا. هنن ٻـ هيٺانهن هٿ لوڏي ا۔انکي اشارو ڪيو. هاڻ ته اخلاق جي تقاضا ٻه اها هئي ته اتي ئي ويهي رهجي.

هو آهستي آهستي مٿي اچڻ لڳيون. پر فهميده بجاءِ رستي جا موڙ ڪاٽي، مٿي اچڻ جي، جتي لاهي ڪئي هٿ ۾، وچ وٺي جبل تي چڙهندي سڌو اچي اسان وٽ پهتي. مون بي اختياريءَ مان هٿ وڌائي هنکي سهارو ڏنو. خلاف توقع هوءَ ٻه بنا ڪڇڻ جي منهنجو هٿ جهلي ٽپ ڏئي مٿي رستي تي اچي پهتي. ڪا ساعت هنجو هٿ منهنجي هٿ ۾ هو. هٿ ڇا هو ڄڻ بجليءَ جي ڪا ڪليل تار هٿ ۾ اچي وئي هئم. سڄو جسم ڏيڻ لڳو هئم. هڪ وار ته شڪ ٿيم ته ڪٿي زلزلو ته ڪونه آيو آهي. پر هن هٿ ڇڪي ورتو ۽ اچا ٻه ساڳئي نموني سان مٿي چڙهڻ لڳي.

”خيال ڪريو ته هي پورا پٿر آهن، ڪٿي پيرن هيٺان نڪري نه وڃن.“ مون ٻه عادت کان مجبور ٿي چيو.

”تنهن ۾ ٿئي ڪنهنجو ڇا؟“ هن چيو. جيئن هن پير ڪنبو ته مون ڏٺو ته هنجا پير زخمي ٿي پيا هئا. انهيءَ ڏينهن مونکي سسئي جي پيرن پٿن ٿيڻ جو احساس ٿيو. هنجي گلابي نازڪ نازڪ پيرن جون ترين اصل رت جهڙيون ٿي ويون هيون. پر هوءَ مٿي چڙهي وئي ۽ آءٌ چاهيندي ٻه هنجي پويان نه وڃي سگهيس.

”اڙي فهمي!“ نسرين رڙ ڪئي. ”ڏس تنگ ٻانهن نه پڄائي ويهين.“ ”تـون پنهنجو خيال ڪر، متان ڪجهه ٿينئي ۽ مڱيندو شاديءَ کان انڪار ڪري ڇڏئي!“ هن ٻه مڙئي جواب ڏنو ۽ نسرين جا ڪن شرم ۾ ڳاڙها ٿي ويا. منهنجو دوست تـه ماٺ ميٺ ۾ هلڻ لڳو.

منهنجي دل ۾ الائجي ڇا آيو. آءٌ هننکي ڳالهائيندو ڇڏي تيز تيز قدمن سان رستي جا موڙ چڙهندو مٿي پهتس. هوءَ مونکي پريان رستي جي ڪناري تي نهيل سيمنٽ جي پل تي ويٺل نظر آئـي. هوءَ سهڪي پئي. مونکي ويجهو ايندو ڏسي ٻـ اٿڻ جي ڪونه ڪيائين بلڪ ڄڻ سڄاتائين ڪونه ٿي. خبر ناهي مونکي ڇو ڪاوڙ

اچي وئي. ويجهو ويندي ئي چمات الاري چيومانس، ”اهڙو ننڍڙ هٽاڻ جو ٻوٽ ٿي ڦري وڃنئي.“ هوءَ هڪ لمحو ته پنڊ پهڻ ٿي وئي ۽ ٻئي لمحي اٿيندي ئي وڏائين منهنجي ڳچيءَ ۾ هٿ ۽ اهڙو ڏکو ڏنائين جو، جي پاٺڪي سنڀاليان نه ها ته سنئين چوٽيءَ پر وڃي ڪران ها. اچي ته منهنجا به هوش ٺڪاڻي تي ويا، پر هاڻ ڳالهه وڏي وئي هئي. هن مونکي هٽڻ لاءِ جهڪي پٿر ٻئي ڪنيو ته مون وڃي جهليومانس ۽ هٿ ڪي جهلي اهڙو موڙو ڏنومانس جو سڄي بدن جو رت منهن ۾ اچي ويس. هڪدم مونکي ٻانهن ۾ چڪ هڻي ڪڍيائين. مون ڏاڍي ڪوشش ڪئي، پر هنجا ڏند اهڙا ته ماس ۾ گهڙي ويا هئا جو رت تمي منهنجي ٻانهن تي وهڻ لڳو. مون ٻه چوٽيءَ مان چڪي ائين پري اڇلايومانس جيئن هڪ دفعي اسانجي هڪ دوست رستي تي ويندي هڪ بلا ڪي پڇ کان وٺي پري اڇلايو هو. هنکي ڏک ڏاڍو لڳو. پر بلڪل جيئن اها بلا اٿل ڪائي موٽي هئي، انهيءَ وانگر جوش مان اٿي، ”تنهنجي ته وٺي ڪري....“ جوش ۾ لفظن ٻه هنجو ساٿ ڪونه ٿي ڏنو. منهنجي لاءِ به سوچڻ سمجهڻ جو وقت گذري چڪو هو. پر ايتري ۾ نجمه، ممتاز ۽ منهنجو دوست ڊوڙندا اچي پهچي ويا ۽ حيرت جي اظهار جو وقت نه ڏسي ٻنهي کي ڪٽي گهليائون. ٻن منٽن ۾ فهميده ائين لا تعلق ٿي وئي جڻ هتي ڪجهه ٿيو ئي ڪونه هو. هٿ ڇنڊي پل تي رکيل سئنڊل پائي هوءَ ائين ٻئي هلي جڻ هتي ٻيو ڪو موجود ئي ڪونه هو.

نجمه رئي جو ٽڪر ڦاڙي منهنجي ٻانهن مان وهندڙ رت کي بند ڪرڻ لاءِ پٽي ٻڌي ۽ فيصلو اهو ٿيو ته هڪدم واپس هلجي. ٻانهن جو زخم ڪافي گهرو هو. موٽڻ مهل ٻئي چپ هئاسين.

گاڏين وٽ پهچي آءٌ ۽ منهنجو دوست پنهنجي گاڏيءَ ۾ ويٺاسين ۽ هو وٺن ڏانهن وڌيون. فهميده اڳوات ئي اڳين سيٽ تي وڃي ويٺي هئي ۽ اچا ڊرائيور چڙهي ئي چڙهي پاڻ گاڏي اسٽارٽ ڪرڻ ۾ لڳي وئي. ڊرائيور کي ڪهڙي خبر ته گاڏيءَ ۾ چاٻي لڳل ڇڏڻ ڪڏهن ڪيڏو نه خطرناڪ ثابت ٿيندو آهي! منهنجو ته دماغ هونئن ئي خراب آهي سو اندران ئي رڙ ڪري چيم، ”متان

ڳاڏي هلائي اٿئي، سامهون ڏاڍو خطرناڪ موڙ آهي." بس اهو ٻڌندي هن به ڳاڏي اسٽارٽ ڪئي ۽ جيستائين ٻيا اڙي اڙي ڪن تيستائين اسانجي ڳاڏيءَ کي ڌڪ هڻندي چڙهي وئي جبل تي. منهنجو رت ئي سڪي ويو. هڪدم لهندي ڳاڏيءَ مان وٺي پويان ڀڳو ُسنس. هوءَ هڪڙو موڙ ته تمام تيزيءَ مان ڪاٽي وئي پر اڳيان رستي جي ڪنارن تان پٿر ڪري پيا هئا. سو اتان ترن ڪيندي ئي ڳاڏي ڪلٽي ٿي وئي ۽ هڪ قلابازي کائي هڪ وڏي پٿر سان اٽڪي بيهي رهي. ڳاڏيءَ جا ڦيٿا اڃا زور سان ڦري رهيا هئا. منهنجو ساهه ڄڻ ته اٽڪي پيو. وڏا وڏا ٽپ ڏيندو، ڊوڙندو ۽ ڪوڏا رڙيندو آءٌ به ڳاڏيءَ وٽ پهچي ويس.

ڳاڏي پاسيري پئي هئي ۽ هوءَ اندر هيٺين پاسي وچي ڪري هئي. مون بنا ڪجهه سوچڻ جي هڪ پٿر تي پير رکيو ۽ ڳاڏيءَ جي در کي ڇڪي کولي اندر گهڙيس. هيٺ فهميده غافل پئي هئي. اٿين تي لڳو ڄڻ آرام سان پاسيري ستي پئي هجي. هنجي پيشانيءَ مان رت جون سنهيون سنهيون ليڪون ڦٽي نڪتيون هيون. "ڇا فهميده مري وئي؟" هن خيال ئي منهنجا لڱ ڪانداري ڇڏيا- "نه نه اٿين ٿي نٿو سگهي." مون پنهنجو پاڻ کي تسلي ڏني ۽ هنجي ٻانهن ۾ هٿ وڌم. هنجي نبض آهستي آهستي هلي رهي هئي. منهنجي پيٽ ۾ ٻه ڄڻ ته ساهه پئجي ويو. منهنجي بدن ۾ هڪ عجيب قوت اچي وئي. ٻيا به سڀ پهچي ويا هئا. مون فهميده کي ٻانهن ۾ کڻي ڇڪي مٿي ڪيو ۽ منهنجي دوست ۽ ڊرائيور آهستگيءَ سان هنکي ڇڪي ٻاهر ڪيو. آخر ۾ آءٌ ٻاهر نڪتس.

ايستائين ڪجهه ٻيا ماڻهو به اچي ويا ۽ زباني همدردي ڪرڻ لڳا. "هن جبل تي ڳاڏي هلائڻ منع آهي." انهن مان ڪنهن چيو پئي پر اسان پنهنجي ۾ ئي ٻڌا پيا هئاسين، سو ڪنهن جا ڪا به ڳالهه ٻڌون. اسين سڀ هڪ ئي ڳاڏيءَ ۾ ويهي اسپتال ڏانهن هلياسين. هنکي مون پوئين سيٽ تي نجمه ۽ نسرين جي ڪڇ ۾ ليٽايو هو. سيما ۽ ٻي ڇوڪري پٺ تي ويهي رهيون هيون. اڳيان آءٌ، ممتاز ۽ منهنجو دوست ويٺاسين. ڊرائيور کي اتي ئي وڻن وٽ ڇڏيوسين. هن

ڇيو تہ هو ٻاڻ ئي گاڏي ڪيائڻ جو بندوبست ڪري وٺندو.

گاڏي تمام تيز ٿي هلي پر منهنجي دل اچا به ڇيو ٿي تہ تيز هلي. مون هر هر مڙي پويان ٿي نهاريو. سيني جا منهن لٿل هئا. مونکي تہ پنهنجي اندر ۾ ڪنهن شيءِ جي ڀڃڻ ۽ ڀرڻ جو احساس ٿي رهيو هو. اهو منهنجو تہ ڏوهہ هو! مونکي سمجهي وڃڻ گهرجي ها تہ هوءَ هر ڳالهہ پنهنجي مرضيءَ سان ڪرڻ چاهي ٿي ۽ جنهن بہ ڳالهہ جي ڪنهن مخالفت ٿي ڪئي تنهنکي ضد ۾ پورو ڪندي هئي. تڏهن ئي تہ مون سان ٻهرئين ڏينهن ڪان خار ٻڌجي ويس. اُف! مون وري مڙي هنجي معصوم ڇهري ڏانهن نهاريو. ريلوي ڦاٽڪ وٽ ڪا ريل گاڏي ٿي آئي جو ڦاٽڪ بند هو. مونکان اصل انتظار ڪونہ ٿي ٿيو. هنجي پيشانيءَ مان رت وهڻ بند ٿي ويو هو. خدا خدا ڪري ٽرين لنگهي تڏهن ڦاٽڪ کليو ۽ مختلف رستا پار ڪندي آخر اسين سول اسپتال پهتاسين. هڪدم اسٽريچر گهرائي هنکي ايمرجنسي وارڊ ۾ پهچايو ويو، جتي هڪ نوجوان ڊاڪٽر ڪنهن مريض جو معائنو ڪري رهيو هو. هو منهنجي دوست جو ڄاڻ سڃاڻ وارو هو. تنهنڪري هڪي مريض کي ڇڏڪندو ڇڏي ٻهربن اچي فهميده کي ڏٺائين. سڄو احوال ٻڌي، سڄي بدن جي چڪاس ڪري مايوسيءَ ۾ ڪنڌ لوڏيائين. منهنجو تہ هنيانءُ ئي ڪاچي ويو. پوءِ ٿورو رڪي هلڪي آواز ۾ چيائين، ”مٿي جو زخم تہ معمولي آهي پر هڪ ڪلهو ڀانئجي ٿو تہ لهي پيو آهي. فريڪچر جو ڇئي ٿو سگهان تہ ڪهڙي قسم جو آهي. ايڪس ري ڪبي تہ معلوم ٿيندو، پر ايڪس ري مشين بہ خراب پئي آهي، صبح توڻين انتظار ڪرڻو پوندو.“ پوءِ بنا وڌيڪ ڳالهائڻ جي ٻاڻ اسٽريچر سان گڏ هليو. پرائيويٽ وارڊ جي هڪ ڪمري ۾ هلي فهميده کي هنڌ تي ليٽاياٺون. هوءَ اڃا بہ بنا چر پر جي پئي هئي. رڳو سندس سيني جي آهستي آهستي هيٺ مٿي ٿيڻ مان احساس ٿي ٿيو تہ زنده آهي. ڊاڪٽر پر ۾ بيٺل نرس کي دوائن جي ٽري ويجهي ڪرڻ لاءِ چيو ۽ هڪ انجڪشن ٺاهي هنکي هنيائين. انجڪشن جي سئي بہ هنجي بدن ۾ ڪا چر پر نہ آڻي سگهي. ”توهين فڪرمند نہ ٿيو، جلدي هوش ۾ اچي ويندي. مريض وٽ

هڪ ٻه ماڻهو پلي رهن ۽ ٻيا پلي وڃي آرام ڪن، آءٌ رات جو ٻارهن چڪر هٽڻ ايندس.“ هو واپس پنهنجي معائني واري ڪمري ڏانهن هليو ويو.

”مونکي ته سڀ اچي ٿيو آهي.“ نسرين چيو.

”منهنجو خيال آهي ته فهميده جي گهر تار ڪري ڇڏجي.“ ممتاز چيو.

”ڳالهه ته ٺيڪ آهي پر گهر وارا حادثي جو ٻڌي الائجي ڇا سمجهندا، چاچيءَ جو الائي ڪهڙو حال ٿيندو اهو ٻڌي.“ نجمه چيو، جيڪا سڀني کان وڌيڪ فڪرمند ٿي لڳي.

”مونکي ائڊريس ڏيو تہ آءٌ تو تار ڪري ڇڏيان.“ منهنجي دوست چيو.

”منهنجو خيال آهي تہ نسرين، نيلوفر (هوءَ ٿلهي ڇوڪري) ۽ سيما کي ٻه وٺي وڃو ۽ ريسٽ هائوس ۾ لاهيندا وڃو تہ پلي اتي آرام ڪن ۽ توهان....“ ممتاز مون ڏانهن اشارو ڪيو ۽ پني تي ائڊريس لکي منهنجي دوست کي ڏنائين.

”آءٌ هتي رهندس، بلڪ توهان ٻه هليا وڃو. وڃي آرام ڪريو.“ مون موڙو ممتاز ۽ نجمه کي چيو.

”جي نہ آءٌ تہ هتي رهنديس.“ نجمه چيو. ممتاز ٻه هڪ ڪرسيءَ تي ويهي رهي. مون ڪمبل کڻي فهميده تي وڌو ۽ باقي هو هليا ويا. ان وقت ڪمپائونڊر اندر گهڙيو ۽ فهميده جي مٿي جي ڊريسنگ ڪري ۽ ڪلهي جي هيٺان مٿان ڪپهه رکي پٽي ٻڌي هليو ويو. اسين ٽئي ڄڻا فهميده ۾ ڏسي رهيا هئاسين.

هوءَ ڪيڏي نہ معصوم ٿي لڳي. جيڪڏهن آءٌ تصور ۾ معصوميت لفظ کي ڏسڻ چاهيان ها تہ شايد هوءَ ئي نظر اچيم ها. ڇوويهن ڪلاڪن جي واقفيت ۾ هوءَ مونکي ڪيترو نہ ويجهي ۽ عزيز محسوس ٿيڻ لڳي هئي. ائين ٿي لڳو ڄڻ تہ ڪا جنم جنم جي واقفيت هئيسون. منهنجي دل ٿي چاهيو تہ وڏي هنجي وارن ۾ آڱريون ڦيريان، هنجا هٿ چمان، هنجي دل جي ڌڙڪڻ جو آواز ٻڌان. پر ڪو خيال آڏو ٿي آيو. مون ڪنهنجو اعتماد ٽوڙڻ نٿي گهريو.

هڪ عجيب ۽ پياري جذبي کي اڻ سونهائيندڙ موت مارڻ ٿي چاهيم.
مون واچ ۾ وقت ڏٺو. يارنهن اچي ٿيا هئا. بڪ ته مري چڪي
هئي. البت ٿڪ ڏاڍو ٿي محسوس ٿيم. ممتاز ننڊ ۾ جهوٽا کائي
رهي هئي ۽ نجمه ڪجهه سوچي رهي هئي. مون چاهيو ٿي ته هوءَ
مونسان فهميده جي باري ۾ ڳالهيون ڪري. ٻڌائي ته هوءَ ڪهڙي
ماحول ۾ پلي هئي. هيءَ سرڪشي هن ۾ ڇو هئي؟ هن ۾ رڳو
مخالفانه ۽ اڳرائيءَ واريون قوتون ڇو هيون؟ هوءَ جيڪا ڪنهن
شاعرجو بهترين شعر، ڪنهن مصور جو شاهڪارڪنهن ڪهاڻيڪار
جي ڪهاڻيءَ جو عنوان ٿي لڳي، تنهن ۾ هيءَ بي پناهه نفرت ڇو
هئي. پر اهو سڀڪجهه آءٌ پڇي ڪونه ٿي سگهيس، خاموش رهيس.
مون ٿي چاهيو ته اهڙا سوال ڪريان، جن مان ظاهر ٿئي تــه آءٌ
هنن جو رڳو هڪ معمولي واقفڪار آهيان. مون ته ذهن ئي ذهن ۾
هنکي ايترو نزديڪ آڻي ڇڏيو هو، جو آءٌ ڄڻ ته هنجي ماضيءَ جي
باري ۾ به سڀڪجهه ڄاڻي چڪو هئس. ڄڻ تــه هن دنيا ۾ اکيون
کولڻ کان ئي هوءَ مونسان گڏ هئي. ان وقت شايد هوءَ ڪنجهي
هئي يا منهنجو وهم هو. نه نه هوءَ ڪنجهي هئي ـ ها هوءَ ڪنجهي
هئي. مون هٿ وڌائي، هٿ جي پٺي هنجي ڳل تي رکي محسوس
ڪرڻ چاهيو ته ڇا هوءَ واقعي هوش ۾ آئي آهي. مونکي ته پنهنجي
ٻانهن جو سور ئي وسري ويو هو.

تيز بلب جي روشنيءَ ۾ هن وائڙن جيان اکيون کولي هيڏانهن
هوڏانهن نهاريو ۽ نظرون مون ۾ اچي کتس. هنجون اهڙيون بيوس
نگاهون ڏسي مونکي ڏاڍو ڏک ٿيو. دل چاهيو ٿي ته هوءَ وڏي
واڪي مونسان وڙهي. منهنجو هٿ پنهنجي ڳـل تان هٽائي پري
ڪري، مونکي ڌڪ هڻي، پـر ائين ڪونه ٿيو. جيئن هوءَ ڏورو
ڇُري ته ڏاڍو سور محسوس ٿيس. هنجي اکين ۾ لڙڪ اچي ويا.
مون نجمه ڏانهن ڏٺو جيڪا ڪرسيءَ تي ويٺي ويٺي ممتاز وانگر
سمهي رهي هئي. ”ڇو؟ ڇو؟“ منهنجي وات مان بي اختيار نڪتو.
”هتي سور آهي!“ فهميده معصوم نگاهن ســان ڪاٻي ڪلهي
ڏانهن ڏسندي چيو ۽ منهنجي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا. مونکي هنجي

اها شوخي ۽ تيزي ياد هئي جيڪا هاڻ هنجي فطرت جو هڪ حصو ٿي لڳو. هنجو هي روپ مونکي ماري ويو. مونکي ائين لڳو ڄڻ ته اها هڻ ڪڻ جنهن ۾ تيزي ۽ شوخي هئي سا مري چڪي آهي. مونکي پنهنجي گهر جي در جي چائنٺ جي پرسان پيل اهـا مٺل هڻ ڪڻ ياد اچي وئي جنهنکي آءٌ نا سمجهيءَ ڪان چمڪندڙ رسي سمجهي ويٺو هئس ۽ هٿ وجي وڌو هومانس.

”پر تون .... تون هتي ڇو ويٺو آهين؟“ هڻ ڪڻ ڄڻ ته جاڳي پئي. آءٌ چرڪي ويس. هنجي اکين ۾ ساڳيا باهه جا اُلا هئا.

”توکي ڏک جو لڳو هو!“ مون هٿ هٽائيندي چيو.

”تنهن ۾ تنهنجو ڇا؟“ هن ورې چيو ۽ ڪاوڙ سان اٿڻ جي ڪوشش ڪيائين. مون هٿ وڌائي هنجي هٿ تي رکيو. هن پيو هٿ وڌائي منهنجي هٿ کي جهليو ۽ تنهن سان اهڙو ته زور ڏنائين جو هنجا ننهن منهنجي آڱرين ۾ چپي ويا. مون اکر به نه ڪڇيو. هنجي اکين ۾ ڏسي مرڪندو رهيس. هنجي ننهن جو زور منهنجي هٿ جي پٺيءَ تي وڌندو ويو. پر هنجي اکين جي باهه آهستي آهستي سرد ٿيندي وئي. تان جو اتي به هڪ سدا بهار مرڪ ڦهلجي وئي.

ڏرتني پبليڪيشن

جو پهريون ڪتاب شايع ٿي مارڪيٽ ۾ اچي ويو آهي.

مـرتـب : خليل قاضي

بانهن ٻيلي: عزيز ڏاهپُر

جنهن ۾ سنڌ جي سيني نامور اديبن ۽ شاعرن جون ڳالهيون ۽ نون اديبن ۽ شاعرن جون ڇرڪائيندڙ تصنيفون آهن.

صفحا ١٤٠ قيمت صرف ٻه روپيا

سھڻي ٿي سڏ ڪري

عزيز ڏاھپر

سھڻي وري پيو جنم ورتو، ھوش آيس، وڏي ٿي، گڏريل جنمن جو ساٿي ميھار ڳوليائين، ھٿ نہ آيس. رلي پنڪي، ڪيئي ميھار ڏنس درياھہ پار – بيوس ۽ لاچار، نہ پنھنجي ٻولي ڳالھائي سگھن، نہ پنھنجي وطن جي ڳالھہ ڪري سگھن، ٻوٿاڙا چڙھيل، ٿئون پيل، صبح کان شام تائين جانورن جيان ڪم ڪن، تہ بہ بکيا ڏکيا، بيمار ۽ بيحال. نيٺ سھڻي انھن ھزارھا لکھا ميھارن جي ڏکن ڏولاون ۽ بکن بيمارين سان پيار ڪري ويٺي. دل جي ديوارن جا چاپڙ، اڏڙي ڪرڻ لڳس.

چري، دل جي چووٽ تي پانيائين تہ درياھہ تري، وڃي، ميھار سان حال اوريان، ڏکن سورن ۾ گڏ جيئان، گڏ مران، ڪين چوان، روشني ڪريو، لاٽ ٻاربو، ٻاھڙيون دکايو، رانون وڍيو، گوشت سيڪيو، اٿو پنھنجا حق وٺو. پر ھيڪلي سھڻي، ھيڏو درياھہ ڪيئن لتاڙي اچي. ڪٿين نہ واڳون ۽ واڳھہ، آدم ٻو آدم ٻو ڪندا وتن. ڪين نياڻين سياڻين جي کھڙي ساڃاھ. ڪي واڳوئن اتي جي ميھارن جو الھو تلھو چٽي، پيچ مروٽي، پيا اوڳر وٽيندا ھئا.

ھڪ دفعي سنڌوءَ جو پاڻي بند ٿي ويو. ميھر آڇ مرڻ لڳا. واڳوئن گڏجي گول ميز ڪانفرنس گھرائي – نھراءُ بحال ٿيو تہ ھڪ ٺوڙھي واڳونءَ کي مُڪ مانگر جو لقب ڏيئي ڪيس ڳالھين ٻولين ۽ صلاح مشوري لاءِ پنج درياھن جي واڳوئن ڏانھن موڪليائون. چالاڪاڻ تہ مُڪ مانگر نقلي ڳوڙھا وھائڻ ۾ سيني کان سرس ھو.

ٽيسين ٻيا واڳون درياهہ جو پيٽ ڇڏي پنهنجي علائقي ۾ هليا ويا. مُڪ مانگر ترندو ترندو وڃي، ستلج، راوي، چناب ۽ جهلم جي واڳوئن وٽ پهتو. هي واڳون وڏهو هئا سو مهراڻ جي واڳون کي ڏسي ڏند ڪرڻ لڳا، پڇ مروڙڻ لڳاهہ پر هي واڳون هو بنهہ ڏاهو سو هٿ ادب جا ٻڌي پٽڪو لاهي، گوڏا ٻڌي واڳوئن جي پيرن ۾ ويهي رهيو.

واڳوئن اکيون ڪڍي ڪرڙيون ڪيون، ۽ چڙپ ڏئي پڇيائون، "پانئجي تو تہ سنڌو سڪي وئي آهي سو پاڻي وٺڻ آيو آهين؟"

"نہ باشائو نہ، ٽڙهي ائين ڪچهري ڪرڻ لاءِ."

مُڪ مانگر جي نرمي ڏسي، واڳوئن پنهنجا اڳتي وڌايل پيرؤن اندر ڪندي چيو، "ڪچهرين جا ڪانيا - پر سنڌوءَ کي مولا سڪايو آهي، اسانجو ڏوهہ ڪونهي. پر جي تو پاڻيءَ جي گهر ڪئي، تہ پٽڪو لٿل هوندئي."

"نہ باشائو نہ، ڪاوڙ ڇڏيو باشائو - سنڌو ڪڏي ڇاڇرو ٿئي يا ڏيپلو، پاڻکي ڇاهي، پر پاڻ واڳون برادري جو شڪار جيڪو آهي سو باهمي مسئلو آهي."

"هون، تہ ائين چؤ نہ، تہ پيٽ جو مسئلو آهي." واڳوئن واڇ ٽيڙي چيو.

"خدا جي سونهن باشائو اوهان جهڙا ولي، ٻيو ڇا!"

"ها تہ مڪ مانگر تو کي ٽا ڪريون، سڄي پاڻ واري باد شاهي جو چڱو مڙس، جو هڪ تہ منهن ۽ مٿي مان راتان ڏينهان نور پيو وسندي، دوجو گوڙهن وهائڻ جو بہ رڪادي آهين. هتي وارا ميهار بہ اڇا بيوقوف آهن، تون چئجان، 'مانگر نہ آهيان مان شير آهيان.' هو تو کي پوءِ چوندا ساڌا شير...."

"مونکي ساڌو ڇو چوندا؟ مان ڪو رنگ ٿو بدلايان؟"

"ڀاوي نا. ساڌ و معنيٰ پنهنجو، معنيٰ پنهنجي گهر جو ماڻهو."

"ها، هاڻ سمجهہ ۾ ڳالهہ آئي يعني عوامي."

"ڏادو ڏاهو آهين."

سڀ واڳون چپ ٿي ويا. گهڙي رکي مُڪ مانگر کي چيئن،

”۽ جڏهن برف ڪِري، مينهن وسا ۽ ٻوڏون آيون ته اسانجون نديون اٿلي پونديون. اسانکي اوڪاڇي وجهنديون. اسان پنهنجن ٻچن سميت خشڪي تي اچي وياسون، ته ٻول پڌرا ٿي پوندا، هتي جا ميهار، سؤنٽا هٿي ماري وجهندا.“

”ڳالهه جو مطلب؟“

”مطلب ته سانوڻ ۾ اسان هتي جي درياهن جا دروازا سنڌوءَ لاءِ، پٽن ۽ ٻچن جا زور لڳائي، نپ ڪٽي ڇڏينداسون.“

مڪ مانگر ڇاتيءَ تي هٿ هٽي چيو، ”پرواهه نه آهي. اسانجي سنڌوءَ جي دل دُوران آهي، اوهانجي ندين وانگر پنجاهه مٺ هزار ڪيوسڪن تي ڦاٽيو ڪانه پوي.“ سنڌو نَر درياهه آهي.

”جذبات ۾ نه اچ دوست، تڏو ٿي. تو تاريخ پڙهي آهي؟“

”نه، تاريخ ۽ تاريخي ڪارنامن مان بابا واقف آهيَ. مون ته جاگرافي جو ڪتاب ٻه ڦاڙي ٻ، اڌ ڪري ڇڏيو. هڪڙو اڌ گنگا ۽ جمنا جا ميهار ڦري ويا، ۽ هڪڙو اڌ ڇٽونو ڪري ڪيسي ۾ وجهي ڇڏيم.“

”اسان ڏوهه ڪيو؟“

”باشائو اها ٻاهمي ملڪيت آهي، جيئن ته توهان مونکي پٽڪو ٻڌائيندا سو ٻچيل چوٽو اڌڙ اوهانجي قدمن ۾ آهي.“

”پر تو تاريخ ته ڪانهي پڙهي نه؟“ واڳوئن سوال دهرايو.

”نه مان ڊپلوميٽ پالٽڪس جو استاد رهي چڪو آهيان.“

”استاد، پوءِ توکي ڪهڙي خبر سنڌوءَ جي جوش ۽ دهشت جي، هوءَ قيدن ۽ بندن جي محتاج نه آهي، هوءَ سدائين ڳوٺن ۽ واهڻن ڏئين وجي، ميهارن سان ملي ايندي آهي. ديسي بديسي واڳون، خشڪي تي اوڪاڇي اگهاڙا ڪري وجهندي آهي.“

”سچ ٿو چوئين باشاه، پوءِ منهنجو ڇا ٿيندو. گهوڙا منهنجو ڇا ٿيندو.“

”پرواهه نه ڪر تون اسانوٽ هججان.“

”پر منهنجو گهر اتي، سنگتي ساٿي اتي.“

”توکي هوائي جهاز ۾ ويهارينداسون ٻچ سميت، وڃي گهمي

اڇجان، ميهارن مٿان ڳوڙها وهائي اڇجان.“

”ڳوڙهن مان ميهارن جو پيٽ ڪونه ڀربو، معياري ٿي پوندس. ويندس ته وڙهندا.“

”پوءِ ڳاڙهي ڪٽڪ، مرون جي چربي وارو گيهه ۽ مثل انگريزن جا ڪپڙا به مٿانئن اڇلائي اڇجان.“

”پر اهي سامان ڪٿان ايندا باشائو.“

”ڏاڍو ڏاهو آهين چڻ خبرئي نه هجيئي.“

”مٿان ساڃو سائين ساج رام ڏيندو.“

”واه جو ڪوڙو ڀڳو اٿئي، پيلي مڪ مانگر بنهه ڏاڍو آهين.“

”نيڪ آهي نيڪ. مونکي اوهانجا سڀ شرط قبول آهن، سڀ. پر دير نه ڪريو جلدي ڪريو پٽڪو ٻڌايو پٽڪو.“ مڪ مانگر چيو.

واڳونءَ گڏجي ڪيس ڏاهوڪو پٽڪو ٻڌرايو، بيان لڪائي، آڱوٺو هٽائي، اوت ڪمشنر جي. ايم سرائي جو ٺپو هٽائي، قابو ڪري رکيائون. سڀ مانگر مڙئي سڙئي ساڃي سائين ساج رام جي بت اڳيان ادب جا هٿ ٻڌي جهڪيا. پوڃا ڪيائون، وچن ورتائون، تنهنجا گولا جيئن تون چوندين سائين. اڳيا ورتائون ۽ مڪ مانگر موٽي آيو. پيتوڙ سنگتين سائين شاندار استقبال ڪيس.

چيائين،”مرڪز وارا پنج پاٽاٽا مريد ڪري آيو آهيان، ساڃي سائين ساج رام جي پوڃا ڪري آيو آهيان. اٿو، منهنجا هٿ مضبوط ڪريو، ڏند مضبوط ڪريو ته گڏجي ڪريون ڪي شڪار، ڏاڍا چڙهه ڪيون، هينئين تان ڪٿ لاهيون سائي، من تان مونجهه لاهيون سائي.“ مڪ مانگر لڏندي چيو.

”تحقيق تون ڏاهو آهين ۽ نئون ڪارنامون ڪري آيو آهين.“ موٽي آيل واڳونءَ جواب ۾ چيو.

نت پيتڙي تي هٿڙو گهمائي، گهيٽي وارو دنب لوڏي، مڇ تي هٿ رکي، ڪنگهرات ڪري اٿي پيا ۽ ساري سنڌوءَ جا وارث بنجي پيا.

ميهارن ويچارن سان ويل ٿيڻ لڳا، جيڪي هٿن سو آن ۽ ڏن ڪري واڳون ڳڙ ڪاڻ لڳا. ويچارا آجيا بڪيا، بيمار بيحال ٿي پيا.

ڄڃي اڇي ٿي سنڌوءَ ڪي دانهن ڏنائون ته وات پٽي واڪوڻ تنگ
مان ڳيهلي ٿي ورتڻ، ڪرتي ٿي ڇڏين.

سنڌو جي ڪنڌيءَ تي سهڻيءَ هي سارو ڪلور پئي ڏٺو. سهڻي
سمائجي پيئي هئي، ههڙا هاڃا ڏسي ڦٽڪي پئي، سنڌوءَ ۾ ڪئين
شڪاري واڳون، ساڃي سائين ساج رام جا مريد ديسي بديسي واڳون
بهار جا ۽ خزان جا واڳون، وات ڦاڙي آدم ٻو ڪري
رهيا هئا.

ويچارا ميهار، ٻنل، هيسيل، بکيا ڏکيا، هيڪلا، سهڻيءَ لاءِ
تڙپيا پئي. سهڻي جو رت ٽهڪي پيو- چاهيائين تري ٻوان. ٽوڪي
ٻوان درياهه ۾، ٻر ڪيئن ڪري، ڦوهه جوان، نازڪ ڳاڙهه ڳٽولي،
سهڻي هيڪلي ۽ هي هيترا واڳون، ۽ درياهه جي دهشت. منجهي
پئي، ڦٽڪي پئي، سنڌو جي ڪنڌي تي ٻوڙون پائڻ لڳي.

ٻي ڪنڌيءَ تي ڏرتي ماءُ سيئو روڙهي وڏو، ڇيڪي مٽي ۾
سنڌوءَ جي مٽي ميرانجهڙي پاٺي جا ڪ وجهي، مٽي ڳوهي، ڳڙو
گهڙي وڌائين. چاتي لائي، ڪير پياري، ڪوڏ سان ڪوڏ جهڙو
ٻڪو ڪيائين. ڪڇ تي لائي، مٺيون ڏيئي، ديس جي درد جون
لوليون ڏئي جوان ڪيائين، گهڙو، ٻارائيون ٻوليون ۽ چوليون
ڇڏي سنڌوءَ ڪنڌي تي هلڻ لڳو. سهڻي جا سڏڙا ٻڌي موتي ماءُ
وٽ آيو.

”آمڙ، موڪل ڏي ته وڃان مونکي سهڻي پئي سڏڙا ڪري.“

”ٻٽ، درياهه ۾ دهشت آهي، مانگر آهن، واڳون آهن ۽
تون اڃا....“

”اڃا ٻار نه آهيان، تنهنجي لاڪون ديس جي درد جي لولي ڏني،
اڄ جهولي مان ڇني ڪيئين. تون ڪهڙي ماءُ آهين؟“

”نه، نه.... مان ڇهليان نٿي، تون ٻلي وڃ.... ٻلي وڃ....
پر مان....“

”جيجان روئي پئين نه، سڀ سنڌي مائرون ائين روئينديون
رهنديون ته ڪالهه مارويون ڪيجي وڌون، اڄ سهڻيون ڪيجي
وينديون اسان.“

”نہ، نہ.... ائين نہ چئو، توں وچ .... توں وچ ڏوڪي تہ ڇُٽيوٽي
اُنھيءَ لاءِ اٿم.“

”پوءِ تنھنجيون اکيون آليون ڇو آهن جيجان؟“

”بس ائين ئي. اڄ منھنجو سوڊو پاڻ ئي سنيرڊو آهي نہ، درياهہ
۾ ڏوڪڻ لاءِ، ان لاءِ خوشيءَ ۾.“ هٿن سان اکڙيون اگهي گهڙي
جي پُٺيءَ تي هٿ رکيائين.

”هاڻي مرڪي موڪل ڏينم تہ وڃي واڳن کان وير وٺان.“
ڏرتي ماءُ مرڪي ڏنو.

”امڙ، تنھنجي مرڪ ۾ مايوسي ڇو آهي؟“

”پٽ، جنھنجو پڇڙو هيڪلو هيڪلو تلجڻ وڃي، سا ماءُ پلا
کنڊ ڪير جهڙيون ڪلون ڪٿان آڻي.“

”تہ لاءِ مان ڪنڊ ڪير جهڙيون ڪيلن جون جهوليون پري
ايندس اما ان.“

”لطيف نگهبان ٿيندءِ پٽ، مايوس ٿي نہ موٽجان، طارق جيان
موٽڻ جا بيڙا ساڙي وڃجان.“

”پرواه نہ ڪر امان، مان تنھنجو ئي بچو آهيان، تنھنجي ئي
پيٽ ۾ پليو آهيان، تنھنجي ئي ڇاتي جو کير پي جوان ٿيو آهيان،
مان ڪٿي موٽندس امان.“

گهڙو، ماءُ جي اکين ۾ ڳوڙها ڇڏي سنڌوءَ ۾ ڏوڪي پيو.

سهڻي بيقرار ٿي سنڌوءَ جي ڪنڌيءَ تي، ٻوڙي ڦيريون پائي
رهي هئي، اندر مان پئي آب نڪتس، ’وڃان وڃا ، هزارها لکها
ميهار، رڙن پيا، مرن پيا، مان وڃان .... پر پنڌ اڙانگو، دهشت من
۾ آيس. پر سوچيائين دهشت ڪان کهڙو ڊپ، ميهارن سان ملڻو
آهي، سر جو کهڙو سانگو، پاڻ ڏوڪي پئي. تيسين گهڙو بہ
تلڪي اچي پهتس.

”سهڻي تو مونکي سڏ ڪيا هئا نہ—“

” ها، ها .... ساٿي اڄ مونکي هُن پاسي پڄاءِ، منھنجا ميهار
مارجن پيا.“

”آ تہ تنھنجي ڇاتي سان لڳي، توکي ڪٺي هلان هن پار.“

سهڻي، گهڙي کي ڪڇي سيني سان لاتو. پاڪي ۾ آٽي ڳراٽڙيون پاتائين. نازڪ نازڪ هٿ پير هڻي، سنڌوءَ جي سرهي پاڻيءَ ۾ سهڻي ۽ گهڙو ترڻ لڳا.

واڪڙون وات پٽي آيا. گهڙي ڏڪار مان ڪين ڏسي ٽڪ اچلائي، سهڻي سچ جو ڪتاب بنجي پيئي. لطيف جون وايون، ڍال ڪري، شعرن جا تير ۽ گرز هڻي، واڪوئن کي پڇائي گهڙو ۽ سهڻي منزل ڏانهن وڌندا رهيا.

سهڻيءَ گهڙي کي چيو، ”سائي تون واڪوئن کي سنئون سچ نہ چوندو ڪر.“

”چو؟“

”سچ ڪؤڙو ٿيندو آهي، سهي ڪونہ سگهندا، وڙهي پوندا.“

”پر چاهي اهي ڍينڍ ڏورا آهن. پاڻ سان گڏ هزارها لکها مبهار آهن. سچي دنيا جون جهرڪيون گڏجي پون تہ شينهن جي کل بہ لاهي ڇڏين.“

”سائي پاڻ اچا ميهارن تائين نہ پهتا آهيون، اهي اچا ستل آهن.“

”پوءِ چا ڪيان سهڻي؟“

”سچ رومال ۾ ويڙهي هڻين.“

”رومال ۾ سچ ڪئو ويڙهي سگهجي سهڻي، رومال ۾ ڦوٽا ۽ سوپاريون، ڏڪيون ۽ مصريءَ تڙون وجهي ساهيڙيءَ کي ڏبيون آهن ۽ ونبيون آهن.“

”سچ تو چئين سائي، سچ ڪٿي بہ ڪئو لڪي سگهي.“

ترندي ترندي نيٺ اچي ميهارن وٽ پهتا. ميهارن ڪين جيءَ ۾ جايون ڏنيون. سور رنائون، حال اوريائون. سهڻيءَ ۽ گهڙي بہ روئي ڏنو. دل ڦاٽي پين، وعدو ڪين تہ جيسين سِسيءَ ۾ ساهہ آهي توهان وٽ ايندا سون پيا. واڪوئن سان وڙهندا سون پيا.

ائين ٿي هر چند ٿي گهڙو ڏاڍي محنت ۽ همت ڪري، سهڻي کي ميهارن اڳيان ظاهر ڪندو هو. نوان ويس، نوان جذبا، نوان شعر، نيون ڪهاڻيون. سهڻي جرڪي ايندي هئي، ميهارن جي هٿن، اکين ڪان ٿي، ذهنن ۾ ويهي رهي. ستل ۽ سست مبهار آهستي

آهستي جاڳڻ لڳا. پنج پاڻائتن واڳئن کان جان ڇڏائڻ لاءِ ميهار اٿي کڙا ٿيا. روشنيون ٿيون، لاٽون اڀريون، باهڙيون ٻريون. رانيون وڏيون، ميهارن جو گوشت سيڪجڻ لڳو، رت ٽهڪڻ لڳو. ڄامشوري جي پل لڏي پئي، مانگر ڇتا ٿي پيا، پيچ ايا ڪياٿون، پر ميهارن اڳيان ٻيوس ٿي پيا.

اعلان ٿيو . پنج ڪنگريو قلعو ڪنگري ڪنگري ٿي پيو - هڪڙي ڪنگري ميهارن کي ٻه ملي. پانباٿون تہ پنج پاڻياٺتن واڳوئن کان جان ڇٽي. هاڻي پنهنجي ٽڪري تي پنهنجيون ڪچيريون هونديون، پنهنجا گدرا پنهنجون ڇانهيون، پنهنجون ٿلڙيون پنهنجا ڳئونڇ. پر ائين نہ ٿيو. سڪٺو اعلان ائين ڇڻ ڦوڪٺو ٿي ڦاٽو سو ڪنهن ڦس ڪري هوا ڪيدي ڇڏي.

ميهار ويچارا اڃا انهيءَ ويچار ۾ ئي هئا تہ ڪين گنگا ۽ جمنا جا پراڻا ۽ نوان پڇاڙيل واڳون وڪوڙي ويا. چيون، ”ڪولاچيءَ جو ڪڻ اسانجي ابي حو آهي. پڙ ڏاڏي جي وصيعت ۾ لکيل آهي تہ دجلا ۽ فرات جا واڳون ڪين ڏيئي ويا هئا.“

اڙي هي ڇا؟ نسورو ناحق، آئي ڏاڍو ڪٺڻ ٿي ويئي گهر ڏجاٽي. چيون، ”اسان توهانکي اٺڻ ويهڻ سيکاريو آهي. اسان اوءانکي تهذيب سيکاري آهي. اسانجي ٻولي مٿاهون درجو رکي ٿي. اوهانکي پنهنجي ٻولي ڇڏي اسانجي ٻولي ڳالهائڻي پوندي.“ واڳوئن چيو.

ديسي بديسي ۽ پنج پاڻائتا واڳون ڀيٽ ڌني ويا، ساڃي سائين ساڃرام جي اڳيان ڪنڌ جهڪائي مُک مانگر کي ڪٽي پيچ مان جهلياٿون. هن اشراف هيڏانهن هوڏانهن ٻہ ڪانہ ڪئي، ڪري ها تہ ٻہ سندس بيان اوٽ ڪمشنر جي. ايم سرائي جي ٽپي سان وٽن موجود هو، سو وارن جون ڳنڍيون ڏيئي ٻيهي رهيو. ديس ۾ ڪهرام مچي ويو. ڪولاچي جا مورڙيا ڳهجڻ لڳا، نيرون ڪوٽ تان پٿر وسڻ لڳا، ميهار وري ٻہ پيڙجڻ ۽ مارجڻ لڳا.

سهٽي وري ٻہ ڦٽڪي پئي، گهڙو درياهہ ۾ ٿلڪي پيو. گهڙو ۽ سهٽي سانده ميهارن وٽ اچڻ لڳا، رت ولوڙڻ لڳا، پٿرن هيٺان، باهين هيٺان، ننگي سر اچي ميهارن پيڙا ٿيا. سور رناٿون، حال

وريادُون. ميهارن وٽ روشنيون ٽيون، لاٽون آپريون، ٻاهيون ٻريون، رانون وڏيون، گوشت سيڪيو، رت ٽهڪيو. ميهارن جا ولر آٽي پيا. رستن تي گهٽين ۾ کهاڙيون چمڪائي، اجرڪون ڀِري، نڪري پيا، ولر ويڙهيچن جا. پنهنجي زبان تي وڏيل هٿ، ۽ چاقو، ڦري اڇلائي چڏيائون. لڏي آيل واڳوئن هرو ڀرو جو ڪٽي ڪتن تي ڪپڙو رکيو. چون، "ڪٿو هنڪي، هي آهي اسانجي واڳوئن جي ٻوليءَ جو جنازو. پٽيو! پٽيو جو ميهار پنهنجي ٻوليءَ لاءِ آواز اٿارڻ جي ڪوشش ٿا ڪن.

ميهارن جون هوٽلون ڀري ويون، گهر سڙي ويا، واڳوئن ايتري چاڙي ۽ هنيوچي هنٽي جو سندن پچ تيلي ٿي پيو. دنيا او گهڙ ڏسي ورتن، ڏاڍا ڦڪا ٿيا. اچي مُڪ مانگر ڪي دانهن ڏنائون. "گهوڙا ظلم، ڪو داد ڪر، بغداد نه ڪر." مُڪ مانگر ڪٽي ڳوڙها وهايا، گپ ٿي پئي. واڳون سياڻا هٺا چيائون، "اسين ڪو ميهار ڪونه آهيون، جو ماستر نمونو ٿو ڪرين، اسين پاڻ واڳون، سڀ ٿا سمجهون. ڪجهه داد ڪر نه ته ساچي سائين ساجرام ڪي دانهن ڏيندا سون، پنج پاٿاٿا واڳون هٿي پٽڪو لاهي ونندئي."

"مٺا وائي ته سولي ڪريو، الله نه ڪري." مُڪ مانگر پٽڪي کي هٿ لائيندي چيو. اطمينان ڪري ويهي رنگ ڏسو.

ميهارن ۾ ٻڌ ٻڌان، گيلهه گيلهان شروع ٿي ويئي، جيڪو پاڻي پيڻ لاءِ ٿي ٻهتو، واڳوئن جو چڪ پيو، گهلي ڪٽي اندر ڪين. ميهارن ۾ دپ، نفرت ۽ ڪروڌ وڌي ويو.

آتڙن جوان ميهارن کي ته ايڏي ڪاوڙ آئي جو هڪ ڳاڙهي واڳون کي تڦڙ هٿي ڪيڍيائون. هڪ واڳونءَ غلام محمد بيراج مان سِسي ڪيڍي ڪولاچي جي ڪُن ڏانهن ڪاهي پيو، چيائين، "ٻار ٻچا ڪولاچي جي ڪُن ۾ ٿو لنڪائي اچان." پر گس ۾ جوان ميهار کيس ڦري آيا ۽ ٻڌي وڌائونس. پوءِ ته هڙيئي واڳون چتا ٿي پيا. شهرن جا گهنڊ وڳا، پڙها ڦريا. "اڙي ميهر ٻيلي، واڳون ورائي ڏيو نه ته مري ويندا."

واڳون وري ٻه مليو، جيٺرو جاڳندو، پر واڳوئن جي عزت جو

خراب ٿي. ٻڌ ٻڌان، گيلهه گيلهان، گهگهه اونده ٿي ويئي. ميهارن سان ڪارا ڪلور ٿيڻ لڳا. ميهارن کان ’ملير‘ کسجي ويو، اڪسڻ جو ’سوجهرو‘ ڦرجي ويو، ۽ ’سهڻيءَ‘ جي ڇاتي تان گهڙو ڦري ورتائون، سهڻيءَ سڏڪا ڀريا، رُني رڙي، ڌرتي تي ليٽاڙيون پاتائين، ميهارن کي سڏ ڪيائين، منٿون ڪيائين، ”ڙي ميهار، ورو ڙي ورو، منهنجو گهڙو، منهنجو سير جو ساٿي، مونکان ڦرجيو پيو وڃي.“ گهڙي جي جيجي امڙ ميهارن جي ڇپ ڏسي، اکين ۾ ڳوڙها ڀري آئي.

”منهنجا ميهار، اٿو اٿو، سهڻيءَ کان واڳون گهڙو ڦري ويا، سهڻي غوطا پئي کائي. وارو ڪريو، اونداهه آهي، روشني ڪريو، لاٽون ٻاريو، ٻاهيون ٻاريو، رانون وڍيو، گوشت سيڪيو، رت ٿهڪايو.“

سڏ ۽ ڪوڪون، ڄامشوري جي جبلن، ڪارونجهر ۽ کيرٿر جي جبلن ۽ ٿر جي ڊڀڻ جي ڇاتي کي ڇاتي هڻي موٽي آيون، پر ميهار نه وريا.

ڪي ٻڌجي ويا، ڪي گيلهجي ويا، ڪي مارجي ويا، ڪي ڊڄي، رلهي اوڍي وڃي لانڍيءَ ۾ سمهي رهيا، ڪن واڳوئن کي قاسائڻ لاءِ ڀري ٻيهي رڃ اڇلايا. واڳون سياڻا هئا، تن رڇن ۾ ڀرمٽي، گريڊي ۽ روڪ مڇيون ڀري وڌيون. ميهارن رڃ ڇڪي، گگ ڳڙي پيئي. بنا محنت جي پلڙ شڪار، سو انهن مڇيءَ جي ڪک تي هري ويا ۽ واڳوئن جا مريد ٿي ويا. آهستي هڙيئي ميهار وري ٻه سمهي رهيا.

واڳوئن اچي گهڙي کي نپيو، چيائون، ”شڪل ڏي ته قيرائي ڇڏيونس، سهڻي ڇا سڃاڻندي؟“ پر نپيل شيءِ ڇا نپبي؟— وري چيائون، ”باهه تي ڏيونس، ڪارو ٿي ويندو، سڙي رک ٿي ويندو، پر پڪل شيءِ ڇا پچندي!“ لاچار جي آچار ڪيس ڀرمٽي، گريڊي ۽ روڪ مڇيون ڏيکاريون، چيائون، ”هي کٽي چڪ، ۽ سهڻي جي پڇر کٽي ڇڏ.“ جواب ڏنائين، ”اِيءَ نه مارن ريت، جو سيڻ سُتائين سون تي.“ رکو جواب ٻڌي ککا واڳون وَ کاتي پيا. صلاح ڪيائون ته دل دماغ، هيئين ۽ هڏڙين ۾ سور ته پربونس، من مڃي وڃي.

هيڏانهن ميهارن کي اڻوٽ ننڊ ۾ ڏسي، مُک مانگر موقعو غنيمت ڄاڻو سو چيائين، پٽڪو اڇي پراڻو ٿيو آهي، ڪو نئون پٽڪو ٻڌ جي، سو ڪاهي پموخشڪيءَ تي ديسي بديسي پنج پاڻباڻين واڳوئن سان ملاقات ڪيائين. واڳوئن جو ڪم نڪري ويو هو، تنهنڪري مک مانگر کي ڪتو جواب ڏنائون.

هڪ دفعي ڪارخاني جي چمني مهانڊا واڳون به انهن واڳوئن سان گڏجي ويا. مُک مانگر اڇي ديسي واڳوئن جي پير ورتي. جنهن تي جيڻ جيو، تيڻ تي مچيس، پر نئين پٽڪي لاءِ 'گهوڙا گهوڙا' ڪڻ واڳوئن کي ٻڌس، ڪن کي وڪ مڇي ڏنس، ملڪ جي ميهارن کي ارٽميٽڪ جي انگن ۽ ونگن ۾ اڙائي، ڏاڍي مزي سان، پنهنجي هٿن سان پاڻ ٿي نئون پٽڪو ٻڌي ويهي رهيو. جلدي ۾ ڪانئس ڳالهه وسري ويئي، ساڃي سائين ساڃرام جي پوڄا نه ڪري سگهو تنهنڪري هو ڪاوڙجي پيس. چيائين، "مان توڏانهن هاٿين جو لشڪر ٿو موڪليان، هيل هاٿي به منهنجا، ته ابابيل به منهنجا. پٿريون هٿي، مٿي ۾ تنگ ڪري وجهندوسئين.

مُک مانگر ڏڪي ويو، سنگت تي نظر وڌائين، شيخ واڳون، مير واڳون، پير واڳون، وڏيرو واڳون، چوڌري واڳون، سردار واڳون ۽ ٻروچ واڳون سيني ڪيلي آجيان ڪيس، چون،

"تون جو نا هوين ته ڪجهه ٻي ڪو نه هي، محبوب ميڏي. جيوين جيوين، جڳ جڳ جيوين تيتون قلبان، سدبار قلبان، مين، ميڏي ٻالڙي، ميڏي مريد، ميڏي دوست، ميڏي هاري، ميڏي ڳوٺ والي ۽ ميڏي مائٹ جيڪي مرڳئي هن، هڙ تيتون قلبان."

اهڙيون ڳالهيون ٻڌي، ڇاتيءَ تي هٿ هڻي ويهه رهيو، چوي، "مرسون مرسون پٽڪا نه ڏيسون."

گوڙ ٿي پيو، چمني مهانڊا واڳون ۽ ڏن وارا واڳون، آن وارن واڳوئن سان اٽڪي پيا، مُک مانگر خلاف ساڃي جي سائين ساڃرام جي ٻُت اڳيان ڪي واڳون ڏاڙهي سميت جهڪي پيا، چون، "جهڪبو ته خدا اڳيان آهي، پر في الحال اسان تنهنجي اڳيان جهڪيا آهيون، جو تون معرفت جي چاڙهي آهن، اسانکي ٻُت

ڪونہ ڪيي، مولا جو ڏنو سڀ ڪي آهي، ڪي هاٿي موڪل، ڪي ابابيل موڪل، ڪا ووڪ موڪل، تہ پٽڪو اسانکي ملي •

ساڃي سائين ساجرام پنهنجي پاليلِ مريد واڳوئن کي هڪل ڪئي، پنج پاڻاٽتا ويڙهو واڳون ۽ گنگا جمنا جا تڙيل واڳون نڪري پيا. ديرئي ڪو نہ ڪيائون، جهپ هڻي مـُک مانگر جو پٽڪو لاهي وڌائون • پنهنجي هٿن سان، پنهنجي مٿن تي رکڻ جي ڪوشش ڪيائون، ملڪ جي ميهارن کي خبر نڪا ڇا• پٽڪو پيو ٿو ڦيري، هڪڙي واڳون تان لهي، ٻئي واڳون تي چڙهي، ويچارا ميهار پٽڪي ٻڌڻ کان تہ ويل، پر ٻڌائڻ کان بہ ويا. ٻين هنڌن تي تہ ميهار گڏجي ڪنهنکي پٽڪو ٻڌندا آهن، پر هتي ڳالهہ ئي ابتي • جيڪو ڏاڍو سو گابو• ويچارا چپ، ڪير ڪڇي، ويڙهو واڳون اکيون ڪرڙيون ڪري، ڏند ڏيکارڻ لڳا. چون، اهو اَن مـُک مانگر هو، جو ڳوڙها ڏيکاريندو هو، هاڻي دوُر بدلجي ويو آهي، هاڻي ڏند ڏيکاربا.

زيان خور واڳون پٽڪو ٻڌي ويٺو ۽ مـُک مانگر جا شڪار جانچڻ لڳو. گهڙي کي بہ، چپٽي ۾ ڪٽي ڏنائين ڪل اچي ويس، پلا هي گهڙو ويچارو اچي پوڙهو ٿيو آهي، هروڀرو جو پيـو ٿو دال ماني کائي سو چيائين، ”بابلو چـُٽي ڪر.“

گهڙو اونداهي ڪوني مان ٻاهر نڪتو، سڄ اکيون ٿي ڪڍيس، هلي نہ سگهي — ٻاويهہ مهينا ساندهہ سندس دل دماغ، هينئڙي ۾ هڏڙين ۾ جو سور پئي پرين، ڪيس سهڻي ميهار ۾ امڙ ياد اچڻ لڳا. سو وري بہ سورن جي سمنڊ ۾ گهڙي پيو، ٽـُلڪي ٽـُلڪي اچي سنڌو جي ڪنڌيءَ تي سر ٽيڪيائين. امڙ ڏسي ورتس، نرڙ تي چمي ڏيئي چيائينس، ”اچي ويئين ٻچڙا.“

”ها جيجان، منهنجا ميهار ڪيئن آهن جيجان •“

”ڏکن ۾، ٻکن ۾، بيمار ۽ بيحال پنهنجا ميهار ننڊ پيا آهن ٻچڙا.“

”سهڻي ڪانہ ٿي اتارين امان •“

”نہ پٽ تو ڪانپوءِ سهڻيءَ کي بہ ٻي ڪنڌيءَ تي ديس نيڪالي ڏيئي ڇڏي اٿن •“

”الا، سهڻي ٻي ڪنديءَ تي آهي.“ گهڙي ٽڌو ساهه ڀريو.

”ها، هن پار رهجي ويئي آهي ۽ مُک مانگر پنهنجن پيتوڙ واڳوئن سميت وري به خشڪي تي نڪري، ڳوڙها پيو وهائي. سادا سپا جهڙا ميهار ڏتن ۾ اچي ويندس پُٽ، تون انهن کي جاڳاءِ، تون سهڻيءَ کي وٺي اچ- وٺي اچ ته روشني ٿئي، ڏاڍي اونداهه آهي.“

”مان وٺي ايندس جيجان، مونکي دعا ڪر پر.... مان پوڙهو ته ڪونه ٿي ويو آهيان؟“

”ديس جو درد رکندڙ دليون ڪڏهن پوڙهيون نه ٿينديون آهن پٽ.“

”امڙ، وقت مونتي ظلم ڪيو آهي. واڳوئن منهنجي دل، دماغ، هينئين ۽ هڏڙين ۾ يڪا پاويهه مهينا سور ڀريو آهي امان، مان سهڻيءَ جو بار ڪٿي سگهندس امان.“

امڙ جي ڇاتيءَ سان مٿو لڳائي روئي ڏنائين، جيجان جو چولو آلو ٿي پيو. امڙ ڳرانٽڙي پائي چيس، ”مايوس نه ٿي پٽ، سهڻي بار نه آهي، سهڻي ته جذبو ۽ احساس آهي، سچ جو اظهار آهي، همت ڪر پٽ! سچ جي ڪوڙاڻ واڳوئن جو ڪاڪڙو ڪيرائي وجهندي. سهڻيءَ کي هن ڪنديءَ تي تون آڻي سگهندين؟“ امڙ جي هٿ تي چمي ڏيئي چيس، ”دعا ڪجان جيجان، مان وڃان ٿو.“

”تون ٿڪي پيو آهين ٻچا، اءُ ته گهڙي ڪن تو کي هنج ۾ ويهاريان.“

”نه منڙي ماءُ، مونکي سرخرو ٿيڻ ڏي، مونکي سهڻيءَ وٽ وڃڻ ڏي. تنهنجي راهه ۾ مان مري وڃان ته پوءِ مونتي ناراض نه ٿجان امڙ. مونکي پنهنجي هنج ۾ هميشه لاءِ سمهاري ڇڏجان، مون کي تنهنجي ٿڌڙي هنج ۾، جو سڪون ملندو، سو بهشت ۾ به نه ملندو. مونکي هنج ۾ سمهاريندين نه؟“

”تون ته منهنجو ساهه آهين ٻچا، پر مان منهنجن سيني ٻچن کي هنج ۾ سمهاريندي آهيان، هوءَ منهنجو سودو ڪندا آهن، پر آهن ته منهنجا ٻچا نه.“

”اڄ تون ڪيڏي نہ عظيم آهين، تون ڪيڏي نہ ڀاڄهاري آهين، تنهنجو سينو ڪيڏو نہ ڪشادو آهي. مونکي تنهنجي مٽيءَ جي ذري ذري جو قسم، مان سنڌوءَ مان چوندي چوندي هڙئي واڳون ماري ڇڏيندس.“

گهڙو بيمار بدن ۾ ديس جو درد کڻي درياهہ شاهہ ۾ ٽوڪي پيو. هن ڪنڌيءَ تي سهڻي ميهارن جا سور ڏسي ڦٿڪي پئي. سنڌو ڪنڌيءَ تي ڦيريون پائي پائي بيحال ٿي پيئي، ڪيئي ڏينهن ٿي ويا گهڙو ڪين وريو. شايد ڪيس واڳونءَ پڇي ڇڏيو. ڪائي ڪپائي ڇڏيو. هاڻي منهنجو جيئڻ ڪهڙو. مان بہ وڃان ميهارن ڏانهن، واڳون ماري ڇڏين، هتي ڦٿڪڻ کان ميهارن ڪاڻ مرڻ چڱو. درياهہ شاهہ ۾ ٽوڪي پئي.

ڇولين ۾ چلڪي، ساڻي تي پئي ۽ اهڙن حالن وارو گهڙو بہ تلڪي تلڪي اچي ويجهو ٿيس.

”سهڻي مان اچي ويو آهيان سهڻي، مان ميهارن لاءِ توکي وٺڻ آيو آهيان سهڻي.“

ٻئي ٻانهون پکيڙي، سهڻي گهڙي کي، ڪا گهڙيءَ، گهري ياڪي پائي ڇڏي. دل وگهري پيس، اکيون آليون ٿي پيس، ”تون مونکي هيترا ڏينهن اڪيلو ڇڏي وئين ساٿي ڇو ڇڏي وئين؟ ساٿي ڇو؟“

”مان توکي ڪڏهن نٿو ڇڏي سگهان سهڻي، مونکي واڳون تنهنجي ڇاتيءَ تان ڦري ويا.“

”پر مون انهن جو ڪهڙو ڏوهہ ڪيو هو ساٿي، جو مونکان توکي کسي ورتن.“

”تو ۽ مون سچ جو ڏوهہ ڪيو آ سهڻي، سچ وڏو ڏوهہ آهي سهڻي. جيجان چوندي آهي، سچ جي ڪوڙاڻ، واڳوئن جوڪاڙو لاهي وجهندي آهي.“

”پر تون اڃا جوان آهين سهڻي، تون امر آهين، مان هر جنم ۾ توکي ميهارن تائين پهچائيندو رهندس سهڻي.“

”نہ نہ، تون مونکي اڌ ۾ ڇڏي ويندو آهين، تون بيوفا آهين.“

”ائين نه چئو سهڻي، مان پڇي پُري پوندس.“

”مونکي خبر آهي، تون ڪڏهن به نه پڇندين، تون ڪڏهن به نه پُرندين، تون خالص، پوتر ۽ نوس مٽي جي تخليق آهين، پر مونکي ڇڏي ويو هئين ن.“

”نه سهڻي، مونکي تنهنجي ڇاتيءَ تان وقت جا واڳون ڪسي ويا هئا، سهڻي مونکي ڇاتي سان چنبڙائي ڇڏ، جيئن مونکي تو کان ڪير به نه ڪسي سگهي.“

”تون جذباتي آهين ساٿي، وات ويندين واڳوئن کي ڏسي تون ٽڪ ڇو ٿو اڇلائين؟ سچ پوندي وانگر منهن تي ڇو ٿو هٽين؟“

”سچ، پاڻوبر ڪونهي ڪو سهڻي.“

”پر نهٺو ٿيڻ ۾ ڪهڙو عيب آهي ساٿي.“

”مونکان بادشاهي جو خير ڪونه ڇيوٽيندو، مان رئيس ڏٽي بخش خان جي اوطاق جو نوڪر ڪونه آهيان سهڻي.“

”پوءِ پلا يونيورسٽي جو شاگرد آهين ڇا؟“

”مونکي لاجواب ڇو ٿي ڪرين سهڻي؟ منهنجي دل دماغ، هينئڙي ۽ هڏن ۾ هاويهه مهينن جو سور آهي سهڻي، مان ڏاڍو ٿڪل آهيان، مونکي سور نه ڏي.“

”مان توکي پنهنجي گرم ڇاتي جا سيڪ ڏيئي هنج ۾ سمهاريندس تون ٿيڪ ٿي ويندين، پر وعدو ڪر منهنجي ڳالهه مڃيندين.“

”ها مڃيندس، مونکي ڌرتي ماءُ جو قسم.“

”گهڙا ٿڌا هوندا آهن ته پاڻي ناري سگهندا آهن، ڪوسا ٿيندا آهن ته ڪوئي اڃيو ڪين لڙندو آهي.“

”مان نرالو گهڙو آهيان سهڻي، منهنجي من ۾ ديس جي درد جي شديد گرمي ۽ اُبس آهي — نه ڪيان ته پُري پوان.“

”وقت جو انتظار ڇو نٿو ڪرين؟“

”نتي ٿڌي ڪاهه ڪانهي ويل ويهڻ جي،
متان ٿئي اونداهه، پير نه لهين پرينءَ جو.“

”صحيح آهي، پر ساٿي ڪڙو زهر واڳون نيڙي تان ٿي اوڳاڇي وجهندا ۽ مٺو زهر آندن ۾ پهچي ڦٽڪائي وجهندن.“

”آهستي سهڻي آهستي واڳون نه ٻڌي وٺن.“

گهڙو ۽ سهٽي ٽُلڪي ٽُلڪي سنڌوءَ ڪنڌي اچي پهتا. ڏرتي ماءُ مرڪي رهي هئي.

”هاٿي ٻچڙا ته ڪي ڪير به سهٽيءَ جي ڇاتيءَ تان نٿو کسي سگهي. هاٿي سهٽي ڪڏهن به وچ سير ۾ نٿي ٻڏي سگهي. ڪڏهن به نه، ڪڏهن به نه....“

هاٿي وري به روشنيون ٽينديون، لاٽون اپرنديون، باهيون ٻرنديون، وانون وڍيون، گوشت سيڪبو، رت ٽهڪندو، ميهار اٿندا، ميهار وڙهندا. ٻوليءَ جي آزادي لاءِ، پنهنجي جائز حقن لاءِ هڪ هڪ واڳون کي چونبڙي چونبڙي سؤنتا هٽي ماري وجهندا. وقت اچي ويو آهي.

---

* قرت العين ڪهاڻي — ڪتر ۾ انساني جذبن جو بهترين اظهار ڪري ٿي.
* قرت العين جو فن اعليٰ شاعريءَ جي آتاهينءَ تائين وچي ٿو ڪلهو هٽي.

’آگ ڪا دريا‘ جي جڳ مشهور ليکڪا

قرت العين حيدر

جو ناوليٽ

سيتاهرن

— خوبصورت عورت جي محبت جو ڏو ڪيندڙ انجام
— انسانيت پرستيءَ جي روايت جي ناڪاميءَ جو اوسارو
— لڏپلاڻ جو تلخ تجربو

* هڪ نئون انداز
* هڪ نئون لهجو
* هڪ نئين معنيٰ

وليرام ولڀ جو ترجمو ڪيل

ٽائيٽل ڊزائين **فتاح**

خط ـ اڌ ملاقات آهي

اڌ ملاقات

طارق اشرف

جي انهن خطن جي مجموعي جو نالو آهي
جيڪي هن جيل مان مختلف ماڻهن کي
لکيا هئا.

اڌ ملاقات

طارق اشرف جو ايندڙ ڪتاب آهي
جيڪو نيو فيلڊس پبليڪيشنس جي پاران
نومبر ١٩٧٧ع ۾ شايع ٿي ويندو

سهڻو ڊائيٽل، صفحا ۾ سؤ کان مٿي

نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ميمڻ محلا، حيدرآباد، سنڌ

لوئس

(انگريزي ڪهاڻي)

سمرسٽ ماهم

سنڌيڪار: نصير اعجاز

مان اهو ڪڏهن به سمجهي نه سگهيس ته لوئس مون مان ڳهرائپ ڇو ورکي. هوءَ مونکي ناپسند ڪندي هئي ۽ مونکي خبر هئي ته منهنجي پر پٺ، پنهنجي خاص انداز ۾، منهنجي خلاف ڳالهائڻ جو موقعو ڪڏهن به نه وڃائيندي هئي. هوءَ ڪابه ڳالهه سڌو سنئون نه چئي سگهندي هئي، پر اشارن، ٿڌن ساهن ۽ پنهنجي خوبصورت هٿن جي حرڪت جي مدد سان پنهنجي ڳالهه سمجهائڻ جي قابل ٿي ويندي هئي. ڳالهين کي وڏائي بيان ڪرڻ ۾ هوءَ ماهر هئي. اهو صحيح آهي ته اسان هڪٻئي کي اٽڪل پنجويهه سالن کان سڃاڻيندا هئاسين، پر اهو مڃڻ منهنجي لاءِ ناممڪن هو ته هوءَ پراڻي سنگت جي زير اثر هئي. هوءَ مونکي جهنگلي، بيوقوف، جانور، پوڻڪندڙ ڪتو ۽ غير حيثيت ماڻهو سمجهندي هئي. سندس نيڪا نپٽي تي مونکي ڪاوڙ ايندي هئي. حقيقت ۾ هن ڪجهه به نه ڪيو هو، نه ئي هن ڪڏهن مونکي اڪيلو ڇڏيو هو. هوءَ سدائين مونکي لنچ ۽ ڊنر لاءِ چوندي هئي ۽ سال ۾ هڪ يا ٻه دفعا هفتي جو آخري ڏينهن ماڻس، گهر گذارڻ جي دعوت ڪندي هئي. نيٺ مون سوچيو ته ڪيس ٿورو شڪ آهي ته، مونکي مٿس اعتبار ناهي ۽ جيڪڏهن مونکي ناپسند

ڪرڻ جو سبب اهو ته، پوءِ مون سان گهرائپ وڌائڻ جو به اهو ئي سبب هوندو. نااعتباريءَ واري شڪ، کيس تڪليفده احساس ڏياري ڇڏيو هو ته مان کيس طنزيه نموني ڏسان ٿو ۽ هوءَ ايستائين آرام سان نه ويهندي، جيسين مان پنهنجي غلطي مڃي، شڪست تسليم نه ڪريان. شايد کيس اهو به احساس هو ته مان سندس ڇهري مان، سندس اندر ڏسي ٿو وٺان.

مونکي ڪڏهن به اها پڪ ٿي نه سگهي ته هوءَ ڪا سچ پچ دوکيباز هئي. مونکي تعجب هو ته ڇا هوءَ پاڻکي به ايترو ئي بيوقوف ٿي بڻائي جيترو هوءَ دنيا کي بڻائيندي رهي آهي؟ يا سندس دل ۾ ڪو ڇرچي پوڳ جو خيال آهي. جيڪڏهن ائين هو ته پوءِ ٿي سگهي ٿو هوءَ مونکي پاڻ ڏانهن مائل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندي هجي، جيئن ڪو جوڙو هڪ ٻئي کي پاڻ ڏانهن مائل ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. اهو هڪ راز هو جيڪو هن اسان سڀني کان لڪائي رکيو هو.

مان لوئس کي سندس شادي کان اڳ سڃاڻيندو هوس. هوءَ وڏين، خمار آلود اکين واري ڪمزور ۽ نازڪ ڇوڪري هئي، سندس ماءُ پيءُ کيس پوڄڻ جي حد تائين پيار ڪندا هئا. نازڪ هجڻ ڪري ماڻس گهڻو خيال رکندي هئي، جنهنڪري هوءَ ڪمزور دل بڻجي ويئي. جڏهن، ٽام مئڪليئنڊ، شاديءَ جي تجويز پيش ڪئي هئن، ته هو گهٻرائجي ويا هئا. سندن خيال ۾ هوءَ تمام ڪمزور ۽ شاديءَ جي لائق نه هئي. هو غريب هئا ۽ ٽام مئڪليئنڊ امير ماڻهو هو. هن وعدو ڪيو ته لوئس لاءِ دنيا جي هر ڳالهه، هر شيءِ مهيا ڪندس. آخر لوئس جي مائٽن کيس ٽام جي حوالي ڪيو. ٽام مئڪليئنڊ قدآور، بت جو پريل ۽ تمام خوبصورت ۽ بهترين ايٿليٽ هو. هو لوئس مٿان سوهت ٿي پيو. لوئس جي ڪمزور دل هجڻ سببان، هو سمجهندو هو، ته هوءَ گهڻو وقت زنده رهي نه

سگهندي، ان ڪري، دنيا ۾ ڪجهه سال ڪيس خوش وڪڻ لاءِ هر ڳالهه تي کهل ڪندو هو. هن رانديون کيڏڻ ڇڏي ڏنيون، جن ۾ ڪيس، مهارت حاصل هئي. انهيءَ ڪري نه، ته لوئس ڪيس منع ڪئي هئي، پر هو ته پاڻ خوش ٿيندي هئي، جنهن وقت هو گاف ۾ پوئن رانديون کيڏندو هو. پر اهو اتفاق هو ته جڏهن به هو ڪيس، هڪ ڏينهن لاءِ به اڪيلو ڇڏيندو هو، ته مٿس دل جو دورو پوندو هو. جيڪڏهن سندن خيال ۾ فرق هوندو هو، ته هوءَ يڪدم اهو فرق ختم ڪري ڇڏيندي هئي، ڇو ته هوءَ هڪ تابعدار زال هئي، جيڪا ڪنهن مرد وٽ هجڻ کپي. پر جيئن ته ڪيس دل جو دورو پوندو هو، جيڪو ڪيس ڪيرائي وجهندو هو، تنهنڪري بنا ڪنهن شڪايت جي هفتي ڪن لاءِ پٿي هوندي هئي. پر هو اهڙو ظالم ۽ بيحس نه ٿي ٿي سگهيو، جو ڪيس اهڙي حالت ۾ ڇڏي وڃي. آخر هو ڪيس مڃائڻ ۾ ڪامياب ويو، ته سندس مرضيءَ تي، آبهوا بدلائڻ لاءِ مسافريءَ تي هلجي.

لوئس جي پسند مطابق هڪ سفر دوران، مون ٽام کي چيو ته: هوءَ اسان جي سوچ کان وڌيڪ مضبوط ۽ توانائي آهي.

هن ڪنڌ لوڏيو ۽ ٿڌو ساهه کنيو، "نه، نه. هوءَ خطرناڪ حد تائين نازڪ آهي. دنيا جا سڀ ماهر ڪيس چڪاسي چڪا آهن ۽ اهي سڀ چون ٿا ته سندس زندگي هڪ ڌاڳي مثل آهي. پر ڪيس هڪ ناقابل شڪست جذبو آهي."

ٽام، لوئس کي منهنجي ريمارڪ بابت ٻڌايو.

"انهيءَ جو جواب مان ميڻاٽي ڏيندس." هن پنهنجي غمگين لهجي ۾ چيو، "جڏهن مان موت جي دروازي تي هوندس."

"مان ڪڏهن ڪڏهن سوچيندو آهيان ته تون ايتري قدر مضبوط آهين، جو هر اهو ڪم ڪري سگهين ٿي، جيڪو تون چاهين" مون پڪو ڪيو.

مون اها ڳالهه به نوٽ ڪئي هئي ته جڏهن به ڪا مزيدار پارٽي هوندي هئي ته هوءَ صبح جي پنجين بجي تائين به نچي سگهندي هئي. پر جيڪڏهن ڪا بدمزه پارٽي هوندي هئي ته هوءَ طبيعت خراب محسوس ڪندي هئي ۽ ٽام کي، جلد ئي کيس گهر وٺي وڃڻو پوندو هو.

منهنجي خيال ۾ کيس منهنجو جواب نه وڻيو ڇو ته هن مونکي هڪ اداس ۽ قابل رحم مسڪراهٽ سان ڏٺو. مونکي سندس وڏين نيرين اکين ۾ ڪا به خوشي نظر نه آئي.

”توهانکي ايستائين يقين نه ايندو، جيستائين مان جلد مران ۽ توهان خوش ٿيو.“ هن جواب ڏنو.

لوئس هميشه لاءِ پنهنجي مڙس کي وڃائي ويٺي. هڪ ڏينهن جڏهن هو بحري جهاز ۾ سفر ڪري وهيا هئا، هو سردي لڳڻ ڪري مري ويو ۽ کيس بچائڻ لاءِ لوئس جون سڀ ڪوششون ناڪام ويون.

هو لوئس لاءِ هڪ معصوم ڌيءُ ۽ آرامده مستقبل ڇڏي ويو. هوءَ دلداريءَ ڏيڻ جي قابل نه هئي. مزيدار ڳالهه اها هئي ته هن انهيءَ صدمي کي وسارڻ جي ڪوشش ڪئي. سندس دوستن کي اها اميد هئي ته جلد ئي هوءَ پنهنجي مڙس سان قبر ۾ وڃي ملندي. پر حقيقت ۾ کين سندس ڌيءُ آئرس سان به همدردي هئي جيڪا يتيم ٿي وڃي ها، هن پنهنجو ڌيان لوئس ڏانهن وڌائي ڇڏيو. هن کيس زور پريو ته صدمي کي وسارڻ لاءِ دنيا جي هر ڳالهه ۾ حصو وٺي. انهيءَ ڪري جو جيڪڏهن هن کو ٿڪاوٽ وارو يا ٻيو ڪو اهڙو ڪم ڪيو ته پوءِ کيس دل جو دورو پوندو ۽ هوءَ موت جي دروازي تي وڃي پهچندي

ڪنهن مرد کان سواءِ، جيڪو سندس خيال رکي، هوءَ چڻ ته ڪومائجي ويئي هئي. هن جي چوڻ مطابق خبر نه آهي کيئن ڪمزور صحت جي باوجود پنهنجي پياري آئرس جي

پرورش ڪري رهي هئي. سندس دوستن پڇيس ته هوءَ ٻي شادي ڇو نه ٿي ڪري. پر سندس دل جي سبب انهيءَ ڳالهه جو سوال ئي پيدا نه ٿي ٿيو. حالانڪ هن چاتو ٿي ته وچاري ٿام جي به اها ئي مرضي هوندي ۽ آئرس لاءِ به اها ڳالهه فائيديمند ٿيندي، جيڪڏهن هوءَ شادي ڪري. پر ڪير هن جهڙي ناخوش ۽ ڪمزور عورت سان شادي ڪندو؟

آخر هڪ نوجوان، ساڻس شادي ڪرڻ لاءِ تيار ٿيو. ۽ ٿام جي موت کان اٽڪل هڪ سال پوءِ جارج هاب هائوس کي شاديءَ جي اجازت ڏنائين. هو بهترين شخصيت جو مالڪ هو، ڪا خرابي نه هئس. مون هن جهڙو ٻيو ڪو وفادار مرد نه ڏٺو هو، جيڪو اهڙي طرح هن ڪمزور صحت واريءَ جي سنڀال لهي.

”مان ڏڪي وڏيڪ تڪليف ڏيڻ لاءِ گهڻو وقت نه جيئندس.“ هن چيس.

هو فوجي هو ۽ ترقي جي خواهش هئس. پر هن فوج مان استيعفا ڏئي ڇڏي. لوئس جي صحت جي ڪري. ڪين سيارو ’مونٽي ڪارلو‘ ۽ اونهارو ’ڊيوول‘ ۾ گذارڻو پيو. جارج جي مستقبل کي اٿين وڃائيندي ڪيس ڪجهه جهجهڪ ٿي، پر آخر هن اٿين ڪيو جيئن ڪندي رهي هئي ۽ هن پنهنجي زال جي زندگيءَ جا آخري ڪجهه سال پنهنجي پڄندي آهر خوشيءَ وارا بنائڻ ٿي چاهيا.

”مان گهڻو وقت نه جيئندس،“ هن چيو. ”مان ڪوشش ڪنديس ته ڪنهن کي نه ڏکويان.“

ٻن ڏن سالن تائين، لوئس، ڪمزور دل هوندي به، بهترين پوشاڪون پائي، مزيدار پارٽين ۾ شريڪ ٿيندي رهي. هوءَ جوئا کيڏندي هئي ۽ ڊانس ڪرڻ سان گڏ نوجوانن سان فلرٽ به ڪندي هئي. پر جارج کي لوئس جي پهرين مڙس جيتري قوت برداشت نه هئي. تنهن ڪري هن سخت

شراب نوشيءَ جي پناهه ورتي. سچي ڏينهن جي ڪم ڪار ڪرڻ ڪري، لوئس جي مڙس هجڻ ڪري، ممڪن هو ته سندس اها عادت پختي ٿي وڃي ها، جنهنڪري شايد ڪنهن به حالت ۾ لوئس ناپسند ڪري ها. پر لوئس جي خوشقسمتيءَ سان جنگ شروع ٿي ويئي. هو ورى رجمينٽ ۾ ويو هليو. ۽ ٽن مهينن ۾ شهيد ٿي ويو. لوئس جي لاءِ اهو زبردست صدمو هو. ان هوندي به هن محسوس ڪيو ته اهڙين حالتن ۾، هوءَ انهيءَ کي ذاتي ڏک نه بڻائيندي، جو ته جيڪڏهن ڪيس دورو پوي ها ته ڪير به نه بچي ها. دماغي ۽ ذهني تبديلي آڻڻ لاءِ هو مونٽي ڪارلو جي هڪ اسپتال ۾، ماهرن جي زير علاج وڃي رهي. سندس دوستن ڪيس چيو، ته هوءَ وڌيڪ زنده رهي نه سگهندي. "بهرحال اهو صدمو سونکي ماريندو." هن چيو، "آءٌ ڄاڻان ٿي اهو، پر انهيءَ سان ڪهڙو فرق ٿو پوي. مان پوري ڪوشش ڪنديس."

انهيءَ صدمي ڪيس نه ماريو. سندس عمر اچا وڌي هئي. فرانس ۾ ٻيو ڪوبه هيلٿ سينٽر اهڙو مشهور نه هو. مان اتفاقي طور پئرس ۾ ساڻس مليس. هوءَ ونز ۾ لنچ کائي رهي هئي. هڪ ڊگهي قد وارو ۽ خوبصورت فرينچ نوجوان گڏ هوس. لوئس ٻڌايو ته هوءَ علاج جي ڪري اتي رهي پيئي آهي. هن مونکي ٻڌايو ته اسپتال جا ڊاڪٽر ڏاڍا پرڪشش هئا. هنن کي خبر هئي ته مان ڪيتري نازڪ آهيان، جنهن ڪري مونکي ذرو به ڪم ڪرڻ نه ڏيندا هئا. هنن سندس خيال رکيو، ائين ڄڻ سڀ سندس مڙس هئا. هن هڪ ڊگهو ساهه کنيو. "ويچارو جارج! هن ڪڏهن اهو سوچيو به نه هوندو ته مان هنڪانسواءِ زنده رهي سگهنديس."

"۽ ويچارو ٽام؟"

خبر نه آهي ڇو، ڪيس منهنجي اها ڳالهه نه وڻي. هن موڏانهن پنهنجي مخصوص انداز ۾ سرڪندي نهاريو ۽

سنڌس خوبصورت اکيون لڙڪن سان پرجي ويون. ”تون هميشه ائين ڳالهائيندو آهين، ڇڻ مون تي شڪ هجيئي ته مان اڃان ڪجهه سال زنده رهي سگهنديس.“

”بهرحال، تنهنجي دل هاڻي ڪافي حد تائين ٺيڪ آهي. آهي نه ائين؟“

”اها ڪڏهن به ٺيڪ نه ٿيندي. مان صبح هڪ ماهر سان ملي هيس، جنهن چيو ته سونکي بدترين حالتن جي لاءِ تيار رهڻ گهرجي.“

”آه. اڇا! تون انڪل ويهن سالن کان انهيءَ لاءِ تيار رهندي پئي اچين. ها نه؟“

جڏهن جنگ پنهنجي خاتمي تي پهتي ته لوئس لنڊن ۾ پنهنجي رهائش اختيار ڪئي. هوءَ هاڻي چاليهه سالن کان وڌيڪ عمر جي، سنهي، وڏين اکين ۽ زرد ڳلن واري، اڇا ڪائين ڪمزور عورت هئي، پر پنجويهه کان هڪ ڏينهن به وڌيڪ عمر جي نه ٿي لڳي. آئرس جيڪا اسڪول ۾ پڙهندي هئي، وڏي ٿي چڪي هئي ۽ هاڻي ماڻس گڏ رهندي هئي.

”هوءَ سنهنجو خيال رکندي.“ لوئس چيو، ”خير، مون جهڙي ڪمزور ۽ فضول عورت سان گڏ رهڻ به ڪيس ڏاڍو ڏکيو لڳندو. پر اهو به ڪجهه وقت لاءِ برداشت ڪرڻو پوندس. مونکي پڪ آهي دل ۾ نه ڪندي.“

آئرس ڏاڍي سٺي ڇوڪري هئي. شروع کان سندس دماغ ۾ اها ڳالهه ويهاري ويئي هئي ته سندس ماءُ جي صحت خيال رکڻ جوڳي آهي. ٻارهڻ جي باوجود ڪيس ڪڏهن به گوڙ ڪرڻ نه ڏنو ويو. هن هميشه محسوس ڪيو ته ماڻس جي طبيعت خراب آهي. لوئس ٻڌايو ته، آئرس کي چيو اٿم ته هڪ ننڍل عورت جي لاءِ ايتري قرباني نه ڏي، پر هوءَ ٻڌي ئي نه ٿي، ڇو ته اهو سندس قربانيءَ جو سوال نه هو، پر ڳالهه هئي خوشيءَ جي، ته هوءَ پنهنجي پياري ماءُ لاءِ ڇا ٿي ڪري

سگهي. ٽڏو ساه پري سندس ماءُ، کيس اجازت ڏني، ”پاڻکي ڪاوائتو بنائڻ ۾ ڀلا ڪي مزو ٿو اچي.“ هن چيو.

”تنهنجو اهو خيال ناهي ته هوءَ ٻاهر وڃي ۽ تنهنجي لاءِ ڪجهه وڌيڪ نوجوانن جي تلاش ڪري؟“ مون پڇيومانس.

”اها ئي ڳالهه مان کيس پڏائيندي وهي آهيان ته مان کيس پاڻ تفريح نه ڪرائي سگهندس ۽ هوءَ پاڻ پنهنجي سر وڃي. پر خدا ٿو ڄاڻي، مون ڪڏهن به اهو نه چاهيو آهي ته انهن کي پنهنجي ڪاٽي ۾ آڻيان.“

۽ آئرس، جڏهن مون کيس انهيءَ بابت پڇيو ته هن چيو، ”ويچاري امان! هوءَ چاهي ٿي ته مان دوستن سان رهان، پارٽين ۾ شريڪ ٿيان. پر جنهن وقت مان ائين ڪريان ٿي ته کيس دورو ٿو پوي. سو مان گهر وهڻ کي وڌيڪ ترجيح ڏيندس.“

پر جلد ئي هوءَ پيار جي ڄار ۾ ڦاسي پيئي. منهنجي هڪ نوجوان ۽ بهترين دوست کيس شاديءَ جي آڇ ڪئي ۽ آئرس قبول ڪئي. مان کيس پسند ڪندو هوس ۽ خوشي ٿيم ته کيس پنهنجي جداگانه زندگي گذارڻ جو موقعو ٿو ملي. کيس انهيءَ ڳالهه جي ممڪن هجڻ جو ڪو خيال به نه هو.

پر هڪ ڏينهن نوجوان دوست پريشان حالت ۾ مون وٽ آيو ۽ پڏايائين ته شادي نامعلوم مدت لاءِ وڪجي ويئي آهي. آئرس محسوس ڪيو ته هوءَ ماءُ کي اڪيلو نه ٿي ڇڏي سگهي. حقيقت ۾ انهيءَ ڳالهه سان منهنجو واسطو نه هو، پر مون لوئس سان ملڻ لاءِ وقت ڪڍيو. هوءَ هميشه دوستن سان گڏ چانهه پيئڻ تي خوش ٿيندي هئي ۽ هاڻي هوءَ، وڏي عمر جي هجڻ ڪري اديبن ۽ پيئڻن جي صحبت ۾ گذارڻ لڳي هئي.

”مون پڏو آهي ته آئرس شادي نه ٿي ڪري؟“ مون

ٿورو ترسي ڇيوسانس.

”مان انهيءَ بابت نه ٿي ڄاڻان. منهنجي خيال ۾ هوءَ جلد ٿي شادي ڪرڻ واري نه هئي. مون هنکي پيريءَ پئي ڇيو آهي ته منهنجي حالت ڪي نه ڏسي، پر هوءَ مونکي ڇڏڻ ي تيار ناهي.“

”تون اهو نه ٿي سوچين ته اها ڳالهه هن لاءِ ڪيتري نه تڪليف ده آهي.“

”خوفناڪ حد تائين . حالانڪ اهو به فقط ڪجهه مهينن لاءِ آهي . پر مونکي انهيءَ ڪان نفرت آهي ته ڪير منهنجي لاءِ پنهنجو پاڻ قربان ڪري.“

”منهنجي پياري لوئس. تون پنهنجن پن مڙسن کي دفنائي چڪي آهين. مونکي ڪو سبب نظر نه ٿو اچي ته اڃا به پن ڇٽن کي دفنائين.“

”ڇا تون سمجهين ٿو ته اها چڱي ڳالهه ڪئي آهي؟“ هن مونکان ٿورو ڪاوڙيل لهجي ۾ پڇيو.

”مان سمجهان ٿو ته توکي اها ڳالهه نئين نه لڳي هوندي، ته تون هميشه ايتري مضبوط آهين، جو پنهنجي مرضيءَ جو هر ڪم ڪري سگهين، پر تنهنجي ڪمزور دل انهيءَ ڪان روڪيندي رهي آهي، جنهن سببان تون بورٽيندي آهين؟“

”آه- مان ڄاڻان ٿي. مان ڄاڻان ٿي ته تو هميشه منهنجي باري ۾ ڇا سوچيو آهي. توکي ڪڏهن به اعتبار نه آيو ته مون سان ڪا ويڌن آهي. ائين آهي نه؟“

مون سندس سڄي سراپا کي غور سان ڏٺو.

”ڪڏهن به نه. منهنجي خيال ۾ پنجويهن سالن کان تون عجيب قصو ڪنيو بيٺي آهين. منهنجي خيال ۾ تو جهڙي تمام خود غرض ۽ غير فطري عورت مون ڪڏهن به نه ڏٺي آهي. تو اهي زندگيون به تباه ڪيون جن تو سان شادي ڪئي ۽ هاڻي تون پنهنجي ڌيءَ جي زندگي تباه ٿي ڪرڻ

چاهن.“

مونکي تعجب نہ ٿئي ها جيڪڏهن ان وقت لوئس کي دل جو دورو پوي ها. مون ڪيس جذبات ۾ اچڻ تي چاهيو پر هن فقط هڪ بردبار مسڪراهٽ سان ڏٺو.

”منهنجا غريب دوست، توکي پنهنجي چيل لفظن تي جلد ئي افسوس ڪرڻو پوندو.“

”چا تو پڪو فيصلو ڪيو آهي تہ آئرس انهيءَ ڇوڪر سان شادي نہ ڪندي؟“

”مون کيس منٿون ڪيون آهن تہ ماڻس شادي ڪري. مونکي خبر آهي تہ ائين مري ويندس، پر مان دل ۾ نہ ڪندس. ڪوبہ ماڻهو منهنجو خيال نہ ٿو رکي. تہ مان هر ڪنهن مٿان بار ٿي پئي آهيان.“

”تو کيس ٻڌايو آهي تہ ائين تون مري ويندينءَ؟“

”هن پاڻ چيو آهي.“

”مطلب تہ جيڪڏهن ڪو ماڻهو توکي ڪنهن ڪم ڪرڻ جو چئي تہ تون بلڪل فيصلو نہ ڪري سگهندينءَ؟“

”هوءَ نوجوان ماڻهوءَ سان سياڻي ٿي شادي ڪري سگهي ٿي، جيڪڏهن هوءَ پسند ڪري. پوءَ جيڪڏهن ائين مان مران تہ ڀلي مران.“

”تہ پوءِ امانکي اها رسڪ کڻڻ ڏي. ڪٿون؟“

”چا توهانجي دل ۾ منهنجي لاءِ ڪو جذبو ناهي؟“

” انهيءَ سان ڪهڙي همدردي، جيڪي ٻين کي تنگ ڪن. جيئن تو مونکي ڪيو آهي.“ مون جواب ڏنو مانس.

هنڌس زرد ڳلن تي رنگين لهرون پکڙجي ويون. حالانڪ هن مشڪيو هو پر سندس اکيون سخت ۽ ناراض هيون.

”آئرس هڪ مهيني اندر شادي ڪندي.“ هن چيو، ”۽ اگر مونکي ڪجهہ ٿيو تہ اميد تہ توهان پاڻکي معاف ڪري ڇڏيندا.“

لوئس پنهنجي ڳالهه جي پڪي هئي. شاديءَ جي تاريخ
ٿر ٿي. ڪنوار جي قيمتي وڳي لاءِ آرڊر ڏنو ويو. دعوت
مه ورهايا ويا. آڏرس ۽ نوجوان پڪي رهيا هئا. شاديءَ جي
نهن، صبح جو ڏهين بجي لوئس، شيطاني عورت کي دل جو
ورو پيو ۽ مري ويئي. هوءَ آڏرس کي سندس موت جي معافي
ئي مري ويئي.

گوندر ڪڍيا گوڻيچ، نفرت، پيار جي سرحد، او زندگي زندگي
۾ ٻين ڪهاڻين سان گڏوگڏ
ٻه نئيون آٽ-چيپل ڪهاڻيون

طارق اشرف

جي ڪهاڻين جو نئون مجموعو

زندگيءَ جو تنها مسافر

احساس، نا محروميءَ جي شڪار ڪردار جون ڪهاڻيون.
مايوس ۽ نااميد انسانن جون ڪهاڻيون.
ڪجهه تلخ حقيقتون، ڪجهه نا تمام خواهشون.
اڌورن خوابن ۽ پوريون نه ٿيندڙ آرزوئن جون ڪهاڻيون.

نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ميمڻ محلا، حيدرآباد سنڌ.

'بين الاقوامي قانون ۽ تنظيم' جي موضوع تي سنڌي زبان ۾ لک
هي پهريون ڪتاب آهي. هن موضوع تي سنڌيءَ ۾ لکيل
ڪوبہ معياري ڪتاب نہ آهي. هن ڪتاب جي خوبي هيءَ آهي
ڪتاب ۾ اهڙي موضوعن تي تفصيل سان لکيو ويو آهي جيڪي شاگرد
لاءِ عام طور وڌيڪ ضروري سمجهيا ويندا آهن ۽ اهڙن موضوعن
مختصر لکيو ويو آهي جيڪي وڌيڪ ضروري نہ آهن. مصنف سنڌ
اصطلاحن سان گڏ انگريزي اصطلاحن جو استعمال بہ ڪيو آهي.

چيئرمين
شعبہ سياسيات، سنڌ يونيورسٽي

سنڌيءَ ۾ قانون تي خاص ڪري بين الاقوامي قانون ۽ تنظيم تي
ڪتاب بلڪل نہ آهن اهڙين حالتن ۾ مصنف جو هي ڪتاب ه
غنيمت آهي. مونکي اميد آهي تہ بين الاقوامي قانون جي شاگردن
هيءَ ڪتاب ابتدائي اڀياس جو چڱو ڪم ڏيندو.

چيئرمين
بين الاقوامي تعلقات، سنڌ يونيورسٽي.

سنڌي ٻوليءَ ۾ هن موضوع تي ڪو جامع ڪتا
منهنجي نظر سان گذريو ناهي. جنهنڪري شاگردن لاءِ خاص
ڪري سياسيات (Political Science) ، بين الاقوامي تعلقا
(International Relations) ۽ قانون (Law) جي شاگرد
لاءِ ڪارائتو ثابت ٿيندو. ان ڪانسواءِ شاگردن کي امتحان ج
سوالن جا جواب سنڌي ٻوليءَ ۾ ڏيڻ ۾ وڏي مدد ڪندو.

پروفيسر پي-ايم-امر
حيدرآباد سنڌ گورنمينٽ لا ڪاليج، حيدرآب

بين الاقوامي قانون ۽ تنظيم

فيروز احمد ميمڻ

.A. (Eco.), M.A. (Pol. Sc.), B.Ed. (LL.B)

قيمت: ۱۲-۰۰ روپيا

نيو فيلڊس پبليڪيشنس
ميمڻ محلا، حيدرآباد سنڌ.
حيدرآباد جي هر هڪ بڪ اسٽال تان ملي سگهي ٿو.

نظم
وائي
سر سورٺ
نظم
وائي، نظم

شعر

رسول بخش پليجو
ابراهيم منشي
امداد حسيني
ثريا سنڌي
واجد ناز

چونڪاري لاءِ جاڪوڙ

مضمون

سنڌيڪار: وليرام واپ

اوهانجي پڇاڙان........

رسول بخش پليجو

اج وري به موسم بدلجي پيئي،
وري به ڏينهن ننڍا ۽ راتيون وڏيون ٿيڻ
لڳيون آهن،
رات پنهنجي سينڌ ۾ تارا ڪتيون ۽ چنڊ
پيئي سجائي،
ڳوٺ ۽ وستيون، شهر ۽ بازاريون اهي ئي
آباد آهن.

هميشه وانگر هر هنڌ ٻار آهن،
ڪي رويو رڙيو وريو کلن ڪڏن پيا،
ڪي کليو ڪڏيو وريو روئن رڙن پيا،
مائرن جون اکيون اهي ئي پاڻ، قرب ۽
فخر ڀريل اٿاهه پيار سان ٽمٽار آهن.
اج به ڌرتيءَ جي هر شيءِ ۽ هر نظاري
مان سونهن سڏ پيئي ڪري—
درين جي سيرن، ڀڪڙيل درن، اڱڻن ۽
چٽين تان،
پنڌن پيچرن، پيهن ۽ ڪوهن تان
ڏيڳي گاڏين، بسن ۽ ريلن جي گاڏن منجهان.
اج به پيار جون سڪون، سرمستيون ۽ سوڀون
سوايون آهن،
اج به بي وفائي ۽ وڇوڙي ۽ پڇتاءُ
جا نانگ سينن تي سُرن پيا.

اج به،
مظلوم ماڻهو، قومون ۽ ملڪ،

سمورا ڪنڊ، سڄي ڌرتي، سموري انسان ذات
جڳ ۾ ڦر لٽ، ظلم ۽ اونده انڌڪار مچائيندڙ
وحشي آدمخورن سان
ٻکين پيل آهن

اڄ به،
حق ۽ انصاف، سونهن ۽ سچ پاران
محنتون، مزسيون ۽ ويڙهيون ڪرڻ وارن
سورهين جي،
سرخرو ۽ سوڀارن ڪارنامن جي سڱنڌ
ولايتون واسي سڄي سنسار کي سرهو
پيئي ڪري.
”اڄي آري ۽ ڄام جو وڻ وڻ منجهان واس.“

اڄ به،
پنهنجي وطن جا عوام، سڄي جڳ جهان جا عوام،
پختي ارادي ۽ اٽل يقين سان،
ڪڏهن آهستي آهستي، ڪڏهن وڏا وڏا چال ڏيئي،
ڪٿين لاڙهين چاڙهين ۽ ورن وڪڙن مان لنگهي،
پنهنجي روشن ۽ شاندار آئيندي ڏانهن وڌي
رهيا آهن.

اڄ، اوهان جي پڄاڻان به،
دنيا اهڙي ئي رنگين، روشن ۽ اسرارن سان
پريل نت نئين، سدائين بدلجندڙ ۽ سدائين
پياري ۽ نياري آهي،
جهڙي اڳ،
اوهان جي هوندي هوندي هئي.

آءٌ اڄ به سوچيان ۽ لوچيان، پڙهان ۽ لکان ٿو،
اڄ به جهجهن سان گڏ پنهنجي مقصد لاءِ

پورهيا، ڪشالا ۽ ويڙهيون ڪريان ٿو،
اڄ به سنگتين سان گڏ قيد ڪاٽيان ٿو،
اڄ به پيار ۽ نفرت ڪريان ٿو،
اڄ به انهن کي چاهيان ٿو،
جن کي اڳ چاهيندو هوس —
گاهن، گلن ۽ وڻن کي، ٻارن ۽ مائرن کي،
سونهن ۽ پيار کي،
مسڪين ۽ مظلوم، محبوب ماروئڙن سان،
محبت ڪرڻ وارن، منجهن ويساه رکڻ وارن،
سندن پاسو ۽ پٺ وٺڻ وارن، ساڻن توڙ
تائين پت پارڻ وارن،
شاعرن، اديبن، عالمن، دانشورن، فنڪارن،
فيلسوفن، سائنسدانن ۽ سياسي رهبرن کي،
سڄي دنيا جي وطن دوستن، انقلابين،
حق پرستن ۽ مڙس ماڻهن کي،
سڄي ڌرتيءَ کي، سڄي انسان ذات کي....

اڄ به انهن کي ڌڪاريان ٿو
جن کي اڳ ڌڪاريندو هوس
بي رحمن، ظالمن کي، مفت خورن ۽ ڦوروئن کي
تعصبين ۽ مردارن کي،
پنهنجي وطن، پنهنجي قوم، پنهنجي عوام جي
ويرين کي،
سڄي دنيا جي سمورن وطنن، سمورن قومن ۽
سموري عوام جي ويرين کي.

اڄ به،
آءٌ ۽ هيءَ دنيا،
اهڙائي آهيون،

جهڙا اڳ، اوهان جي هوندي.

پر ان هوندي به،
اوهان جي پڇاڻان،
الائي ڇو، الائي ڪٿان، الائي ڪيڏي مهل
هيٺين جي ڪا ٽوٽي ڊهي پيئي،
وجود جو ڪو اندريون هڏ ڀڄي پيو،
”ويرو تار ڏکن، سڄڻ ڀڳي هڏ جيئن!“

اوهان جي پڇاڻان
روح جي گهر ۾
هڪڙو اهڙو قضيو ٿي پيو
جنهن جي اڻ لکي خاموش ماتم ۾،
منهنجو من، ساهه جي پوئين پساهه تائين،
ڪفن ويڙهيو وتندو
نه ته هونئن، منهنجا پرين،
اڄ اوهان جي پڇاڻان به،
آءُ ۽ هيءَ دنيا،
اهي ئي ساڳيا ۽ اهڙا ئي آهيون.

وائي

ابراهيم منشي

چت نه چنگ سان چير، گهرين سو گهوري ڏيان
سون ڪان مٽان ڪسين، زمين ۽ ضمير....
جهير نه وجهه جهونگار سان، نه ڪي ساڙ سرير....
منهنجي ذات ڏياچ جي، ساڳي خاڪ خمير....
منشي من مگڻا هنيئي، چوري ڪنير ڪير....
چت نه چنگ سان چير، گهرين سو گهوري ڏيان.

سر سورٺ

امداد حسيني

تند ٻُري ٿي ڪجھ نہ گھڙي ٿي
تند ٻُري ٿي ڪنڌ گھڙي ٿي
گل گلابي ٻول انهيءَ تي
هيرا موتي جھول انهيءَ تي
هاٿي گھوڙا مال انهيءَ تي
سونا روپا ٿال انهيءَ تي
سوڻ سڪن جھڙيون مُرڪون
جھڙيون امرت رت جون سُرڪون
ٻڌ ن جھڙا سچا سُرَ
گھوٽن کي پٽي گھوري گُھر

تند ٻُري ٿي ڪجھ نہ گُھري ٿي
تند ٻُري ٿي ڪنڌ گھري ٿي
سڀ ڪان سٽيو سنڌ گھري ٿي
ڏيل ڏيٺي جي لاٽ مڱي ٿي
ڳيروءَ ڳاڙها ڳاٽ مڱي ٿي
ري سپاڻيءَ ساھ سُري ٿي
اجرڪ تي چڻ پور چُري ٿي
پر جي تنهنجي جند جُھري ٿي
پتر وانگر ديھ پُري ٿي
توتي ڪابہ معيار نہ آهي
توتي ڪابہ معيار نہ آهي
تون ٻوڙو آن تون نہ ٻڌين ٿو
تون انڌو آن تون نہ ڏسين ٿو
۽ اڪڙيون

مُک تي مکڙيون آهن
ماڻڪ آهن موتي آهن
اونداهيءَ ۾ جوتي آهن
هينئڙي هيچُ انهن کان آهي
مُک تي تيج انهن کان آهي
پر جنهن مُک تي اک نه آهي
اَن جو مُلهه نه ڪَکُ به ناهي!

جيڪر ڪاري رات هجان ها....

ثريا سنڌي

جيڪر ڪاري رات هجان ها
چنڊ ستارن کان خالي
ڪارونڀاري ڪڪرن ۾ ويڙهيل
اونداهي آماس هجان ها
جيڪر ڪاري رات هجان ها....
نيڻ اَجهاميل ديپ هجن ها
گونگا سارا گيت هجن ها
روح اندر آواز نه آهٽ
ڪنڌر جان خاموش هجان ها
جيڪر ڪاري رات هجان ها....
ويران ڏڪ تي اَن وڻ وانگر
جنهنجو پوپون پن ڇڻي ويو
وياڪل وياڪل، تنها تنها
آجڙيل ۽ آداس هجان ها
جيڪر ڪاري رات هجان ها....
ڪوئي ماڳ نه ڪوئي منزل
نگري نگري، وستي وستي
صحرا صحرا، بستي بستي
ڀٽڪيل ڪو بنواس هجان ها
جيڪر ڪاري رات هجان ها....

وائي

واجد ناز

ڏرتي ننڍڙن نتن، آپ سمورو آس
آپ سمورو آسَ
آهن آڳ آلا ٿيا، گلن پريا ڪَس
آپ سمورو آسَ
رت نراشا نت، رنا مندن رَس
آپ سمورو آسَ
مڏ ڪا پريا سڪ، چڪيا چڙهي چِس
آپ سمورو آسَ
چهرا چٽنگ سمان، اکيون آڳ لهيس
آپ سمورو آسَ
آپ سمورو آسَ

اسان اديب

اسان جي نگاهن ۾
مرڪي نهاريو
ڀا نفرت ۽ ڪلفت
جي باهه ۾ جلندي
غصي مان تکيو
مگر پنهنجي من ۾
نه آ ڪوٽ ڪنهن لئه
اسان آشتيءَ جا
پيامبر اديب
اسان کان ڪٿي
پڇندي نفرت ڪرڻ
اسان ٿي محبت ڪي
جيوت ڏني آ.

چوڻڪاري لاءِ جاکوڙ

سنڌيڪار: ولي رام ولڀ

١٩٤٢ع ۾ هڪ انٽرويو ۾ ارنيسٽ هيمنگوي چيو هو: گذريل لڙائي ۾ حصو وٺڻ ۾ سيني کي احمق سمجهان ٿو. پر هيمنگوي جي پهرين ۽ ٻي عظيم جنگ ۾ لاڳاپيل ڪارنامن کان دنيا واقف آهي. آسٽريا جي فوج سان ٿيل هڪ لڙائي جو ذڪر ڪندي هيمنگوي لکيو هو: هڪ اڇي روشني، جا تمام جلدي ڳاڙهي رنگ ۾ بدلجي ويئي، طوفان جيئن اسانجي اوچان لنگهي ويئي. اسانجي ڪنن جا پردا ڦاٽي پيا ۽ آهسته روشني اسانجو ساهه مُٺ ۾ ڪري ويئي. مون گهڻيئي ڪوشش ڪئي پر ساهه ڪڍي نه سگهيس. سامهون اڳيان زمين ڦاٽي ويئي هئي. مون ڇُرڻ جي ڪوشش ڪئي پر ڇُري نه سگهيس. نديءَ جي پرئين پـر بندوقن ۽ مشين گنن جا آواز اچي رهيا هئا. مونکي ائين لڳو ڄڻ مون ربڙ جا بوٽ پاتا هئا ۽ منجهن گرم گرم پاڻي پرجي ويو هو. منهنجي ڀرسان هڪ شخص ليٽيو پيو هو. هو صفا ماٺ هو. ٿورو پريان هڪ ٻيو شخص روئي رهيو هو. هو ڪافي ڏکيل هو. هيمنگوي ڪيس ڪنڌ ۽ ٽنگن کان جهلي اُٿاريو. منڊڪائيندو جيئن تيئن هو ڪيس چؤڪي تائين ڪڍي وڃڻ ٿي چاهيو. اڃا هو پنجاهه وال ڪن مس اڳتي ويو هوندو ته مشين گن جو هڪ رائونڊ سندس ساڄي ٽنگ ۾ پار ٿي ويو. ڪيس ائين لڳو ڄڻ سندس ٽنگ هڪ برف جو ٿڌو بال هو. هو ٿاٻو کائي ڪري پيو. هيمنگوي کي ڪڏهن ياد نه اچي سگهيو ته هو انهيءَ شخص سان چؤڪيءَ تائين ڪيئن پهتو. ها، ايترو ياد رهيس ته اتي پهچنديئي هو بيهوش ٿي ويو هو.

پوءِ، گهٽو پوءِ هو لاشن سان گهيرجي ويو هو. ڪيس لڳو ته مري وڃڻ، جيئڻ کان بهتر آهي. اونداهي راتين ۾ گهيريل اٺويهن ورهين جي هيمنگوي پنهنجي پستول سان خودڪشي ڪرڻ جو پڪو فيصلو ڪري ورتو هو.

خودڪشي جي موضوع تي هيمنگوي ڏاڍي هوشياري سان پنهنجا خيال ظاهر ڪندو هو. جڏهن سندس پيءُ پنهنجي ئي بندوق سان خودڪشي ڪئي ته هيمنگوي جو خيال هو ته حالتن جي گهڻي خراب ٿيڻ تي خودڪشي ڪرڻ غلط ناهي. هڪ ڏينهن مارٿا ڪي هن پوري تفصيل سان شات ـ گن جي گهوڙي کي پير جي آڱوٺي سان هلائڻ جو طريقو سيکاريو هو.

موت، هيمنگوي لاءِ هڪ مڪمل من جي ڪيفيت هئي. سن ١٩٤٤ع جي سيپٽمبر ١٣ ۽ ١٤ جي رات جو، پاويهين ريجيمنٽ جا ڇهه آفيسر ۽ ايڪهٺ سپاهي مارجي ويا هئا. انهيءَ ڏينهن هيمنگوي جيڪو نظم لکيو، انهيءَ جو مفهوم ڪجهه هيٺين آهي:

'اڄ هي انهيءَ پُڊي وڱشيا- موت سان سمهيو پيو آهي،
ڪالهه جنهن سان گڏ سمهڻ کان هن ٿي پيرا انڪار ڪيو هو.
ڇوُ، ڇا اڃا تون هن پڊي وڱشيا- موت کي پنهنجي زال مڃين ٿو،
مون سان آواز ملائي چؤ:
ها، مونکي قبول آهي. ها، مونکي قبول آهي.
سنهٺ پيرا چؤ.'

١٩٦١ع جي مارچ ۾ هيمنگوي جي من ۾ پنهنجي بلڊ پريشر، ٿولهه ۽ ڪاڏي جي ڳنٽي وڌندي ٿي ويئي. ڪيس پڪ ٿي ويئي هئي ته کيس ڪينسر آهي. ميري سندس اُداسي ڏسي رهي هئي، پر روڪي نٿي سگهي. هيمنگوي کي گهيرو ڪري حق ڄمائڻ جي ناڪام ڪوشش ميري کي ٿڪائي وڌو هو. هڪ ڏينهن هو ننڊ ۾ هلندي هلندي ڏاڪڻ تان ڪري پيئي ۽ مٿو ۽ پير زخمي ڪري ويس. لٺ جي آڌار تي منڊڪائي هلڻ جي باوجود هوءَ خوش مزاج رهندي هئي.

سيارو ختم ٿيو، برف ڳرڻ لڳي. گاهه سائو ٿي ويو هو. پڪي

درين جي آس پاس پنهنجون ٻوليون ٻولڻ لڳا. پر هيمنگوي نراسائي جي پڇري ۾ ٻڌل انهن سڀني کان بي خبر هو.

اپريل جي هڪ صبح جو ميري منجهه ڪائيندي هيٺ آئي. هيمنگوي بيٺڪ ۾ بندوقن جي رئڪ جي پرسان بيٺو هو. ڪيس اٽليءَ ۾ خريد ڪيل ٻاڙهو گائون پاتل هو. هٿ ۾ شاٽ ـ گن هئس ۽ درٻ ۾ ٻه ڪارتوس. ميري سائس هوريان هوريان ڳالهيون ڪرڻ لڳي. ڊاڪٽر سيويرز کي ٻڌ پهرن جو اچي هيمنگوي جو بلڊ پريشر ڏسڻو هو ۽ هن چاهيو ٿي ته تيستائين هيمنگوي سائس ڳالهين ۾ پنيليو رهي. هوءَ کيس سمجهائيندي رهي ته اجا کيس گهڻو ڪجهه ڪرڻو آهي. هن سندس همٿ کي ساراهيو ۽ پٽن جي يادگيري ڏياريائين.

هيمنگوي هڪ پني ٽڪر تي ڪجهه لکيو ۽ پنهنجي گائون جي کيسي ۾ وجهي ڇڏيائين. اهو ڪاغذ ميري جي هٿ ڪڏهن به چڙهي نه سگهيو. منٽ تي منٽ گذرندو ويو. هوءَ سائس هوريان آهستگيءَ واري لهجي ۾ ڳالهيون ڪندي رهي. هو مات ۾ ۽ ناخوش ويٺو رهيو. رڳو بندوق هٿ ۾ جهليو ڳولائو اکين سان دريءَ کان ٻاهر ڏسي نهاريائين.

پنجين منٽن ڪانپوءِ ڊاڪٽر سيويرز جي موٽر جو ۽ پوءِ سندس قدمن جو آواز آيو. انهيءَ وقت ميريءَ کي هو فرشتو لڳو. هو هيمنگوي سان مات ۾ ڳالهيون ڪندو رهيو، ۽ ڪانئس بندوق گهرندو رهيو. بعد ۾ هو کيس 'سن وئلي' اسپتال وٺي ويو ۽ کيس ننڊ جون گوريون کارائي سمهاري ڇڏيائين.

ميو ڪلنڪ ۾ داخل ڪرڻ کانسواءِ ٻيو ڪو چارو نه هو. لئري جانسن کي آگاهه ڪيو ويو ته هيمنگوي کي روچيسٽر وٺي وڃڻو پوندو. ڊان اينڊرسن ۽ سن وئلي جي نرس جيني هگنس، هيمنگوي کي گهر وٺي آيا. هڪ چالاڪ مرڪ چپن تي آڻي هن چيو ته مونکي خبر آهي ته منهنجا ڪپڙا ڪٿي رکيا آهن. توهان اندر نه اچجو، مان جلدي موٽي ٿو اچان. ڊان هوريان چيو ته اسانکي توهان سان گڏ رهڻ جو حڪم ڏنو ويو آهي. هيمنگوي سڌو بيٺڪ ڏانهن ويو. ڊان هڪدم سندس پويان هو، پوءِ به هن رئڪ مان بندوق

ڪٿي منجهس ٻه گوليون پريون ۽ بندوق جي نالي پنهنجي نڙي
تي رکي ڇڏيائين. پاپا نه ڏان هيمنگوي کان بندوق کسڻ لڳو
ڏان پنهنجي طاقت جي باوجود ڪانئس بندوق کسي نه سگهيو، پر
جيئن تيئن بندوق کي کولي ڇڏيائين. جئنيءَ کي گوليون ٻاه
ڪڍڻ لاءِ چئي، هو هيمنگوي کي ڪرسيءَ ۾ ڌڪي ڇڏيو. هڪ
هند ٽڪيل اکين سان هو چپ چاپ غصي ۾ پريو ويٺو رهيو. سِرج
هيٺ آئي ته ساڻس ٻه نه ڳالهايائين. جئنيءَ جو چوڻ آهي ته اُن
وقت هيمنگوي جو چهرو سڄيل ۽ پوائتو لڳي رهيو هو. هن ڊاڪٽر
سيوريَرز کي سڏايو. ڏان ۽ ڊاڪٽر کيس وري اسپتال وٺي ويا.

٢٥ اپريل جو اينڊرسن ۽ سيوريَرز هيمنگوي کي جهاز ۾ ١١٠٠
ميل پري هٿلي وٺي ويا. هيمنگوي، ميري کي خط لکڻ چاهيو ٿي
اهو خط لکڻ ۾ هن پندرهن منٽ لڳايا. جهاز تمام اوتاهين تي هو
ٻاهر موسم خوبصورت هئي، پرندڙ جبلن مان نڪتل پگهريل چوٽيون
هيٺ ڦهليل هيون، پر هيمنگوي گم سم ويٺو رهيو. هڪ پيرو ب
نظر ڪٿي ٻاهر نه ڏنائين. ڏان بدڪن جي شڪار جي باري ۾ ڳالهائڻ
چاهيو پر هو پنهنجي ڪمربند سان ڪيڏيندو رهيو. هو ايترو ڏبرو
ٿي ويو هو جو ڪمربند کيس تمام ڍرو ٿيو ٿي. ڏان پوڳ ۾ پڇيس
ويٺي ويٺي ته پتلون هيٺ ڪِري نه پوندي؟ پر هيمنگوي تيسر ٻا
جيئن ڪجهه پڻ پڻ ڪندو رهيو.

ريپڊ سٽي ۾ پيٽرول لاءِ جهاز هيٺ لٿو. تنگون سڌيون ڪرڻ
جي بهاني هو ٻاهر آيو. هوائي اڏي جي هينگرن ۾ وڃي هن ڪٿير
الماريون ۽ ڪنڊون ڀاسا جاچي ڏٺا. ڪن موٽرن جي تلاشي ورتائين
ڏان ساڻس گڏئي هو. کيس خبر هئي ته هو بندوق جي تلاش ۾ آهي

ٻن پهرن جو ٽين وڳي سيئي روچيسٽر پهتا. ڊاڪٽر بٽ سان
ملي هيمنگوي ڏاڍو خوش ٿيو. پر ڏان! ٻيا دوست انهيءَ وقت موٽي
رهيا آهن —— اهو چائي هو اُداس ٿي ويو.

ميري گهر ۾ سيئي بندوقون گودام ۾ بند ڪري ڇڏيون هيون.
کيس شڪ هو ته ڊاڪٽر بٽ جو علاج هيمنگوي لاءِ ٺيڪ به آهي
يا نه. مئي ۾ هڪ ڏينهن هن بيٺي ۽ اوٽو کي چيو: مان ايڏي

ٽڪجي پيئي آهيان جو مان چاهيان ٿي ته پورو مهينو ڪولڊ اسٽوريج ۾ بند ٿي وڃان. پر هن لاءِ آرام ڪرڻ جو ته سوال ئي نٿي اٿيو. هيمنگوي کي شڪايت هئي ته ڪيس ڪا ڏيءَ ناهي، تنهنڪري ميري کيس روچيسٽر گهرايو ويو. پر سندس موجودگي ناڪامياب رهي.

بيشڪ سيني ڊاڪٽرن جي خيال موجب هيمنگوي هاڻي ٺيڪ ٿي ويو هو. اخبارن ۾ به اها ئي خبر ڇپي هئي. پر اصليت جي خبر ميريءَ کي ئي هئي. پر هوءَ بلڪل بيوس هئي ۽ اها حالت جون تائين جاري رهي.

گهر موٽيا ته ميريءَ کي خبر هئي ته ڪيڏي وڏي غلطي ڪئي پئي ويئي. پهرئين ڏينهن ته سڀڪجهه ٺيڪ هو. ٻئي ڏينهن هيمنگوي ۽ جارج ڊاڪٽر سيويرز جي بيمار پٽ فرئڊ سان ملڻ اسپتال ويا. سن وئليءَ جي آفيس ۾ ڊان سان به ملڻ ويا، پر هو ٻاهر ويل هو. ٻن پهرن جو چڪ ايٽڪينسن هيمنگوي سان ملڻ آيو. ٻنهي جي وچ ۾ ڪلاڪ ڪن ڳالهيون ٿينديون رهيون. 'ڪلارا سيپي ايگل' کيس مانيءَ تي سڏڻ چاهيو ٿي. پر هيمنگوي نه مڃيو. اٽلندو هن ڪلارا کي ئي، آچر جو مانيءَ تي اچڻ لاءِ مڃايائين.

ڇنڇر جي رات جو هيمنگوي ۽ ميري، جارج سان گڏ ڪيسيٽيفيا هوٽل ۽ پوءِ چڪ ايٽڪينسن جي موٽيل به ويا. ٻنهي هنڌن ڏاڍي رش هئي. هيمنگوي ماٺ ضرور هو پر اُداس نه هو. هو ڪافي جلدي گهر موٽي آيا هئا. هيمنگوي ڪپڙا مٽائڻ کان اڳ ڏند صاف ڪري رهيو هو ته ميري کي هڪ پراڻو اطالوي گيت ياد آيو. گيت جي آخري مصرع تائين پهچندي هيمنگوي به سندس ساٿ ڏيڻ لڳو هو. هن نيرو پاجامو پاتو ۽ پڙهڻ جي بتي ٻاري پڙهڻ لڳو. ميري ٻاهرين وڏي ڪمري ۾ سمهي رهي.

آچر جي صبح جو آسمان صاف هو. هميشه وانگر هيمنگوي صبوح سوير اٿيو. هن پنهنجو ڳاڙهو گائون، جنهنکي سيئي بادشاهي جبو چوندا هئا، پاتو ۽ هوريان قدم کڻندو هيٺ لهي ويو. صبح جي سج جي روشني بيٺڪ جي فرش تي پئجي رهي هئي. کيس اڳ ئي خبر هئي ته بندوقون گودام ۾ بند ڪري رکيل آهن.

کيس اها به خبر هئي ته گودام جي ڪنجي کهڙي دريءَ ۾ پيل آهي، ڊپيل پيرن سان هو گهر جي هيٺيان نوڀل تهخاني ۾ پهچي ويو. گودام جو دروازو کولنائين. ڪمري ۾ قبر جهڙي آلاڻ ڦهليل هئي. هن هڪ بندوق چونڊي کنئي جنهنجي هلائڻ سان گوليءَ جا ڇرا پيري نـ وچي سگهن ۽ نه ڦهلجن. ڪيترائي پيرا انهيءَ بندوق سان هن ڪبوتر ماريا هئا. هڪ دٻي مان هن گوليون ڪڍيون. دروازو بند ڪيائين ۽ گودام کي ڪلف هڻي مٿي آيو. ٻاهر خوبصورت صاف صبوح هو، پـر پوءِ بہ هو نہ بيٺو. بيٺڪ مان لنگهي هـو ٻاهر ورانڊي ۾ آيو . بہ گوليون بندوق ۾ وجهي بندوق کي هيٺ ڪيائين. ٻاٽڪي اڱيان جهڪائي نالـي پنهنجي مٿي تي جهلي بندوق جا ٻئي گهوڙا دٻائي ڇڏيائين.

ارنيسٽ ملر هيمنگوي ١٨٩٨ع ۾ شڪاگو، مشيگان رياست (يو-ايس-اي) ۾ ڄائو هو. پٽس ڊاڪٽرهو. ١٩١٧ع ۾ ہ پيرا گهران ڀڄي ويو هو. ٻئي سال پهرين مهاڀاري جنگ ۾ اٽليءَ جي محاذ تي ايمولنس-ڊرائيور جي حيثيت سان رضاڪار تي ڀرتي ٿيو . ١٩١٩ع ۾ 'ٽورنٽو اسٽار ويڪلي' (ڪئناڊا) لاءِ خاڪا لکڻ شروع ڪيائين. ١٩٢٢ع ۾ يونان ۽ ترڪيءَ جي لڙائيءَ جـي باري ۾ لکيائين. ١٩٢٣ع ۾ سندس 'ٽي ڪهاڻيون ۽ ڏهه نظم' ڪتاب ڇپيو. هيمنگوي جي پهرين تصنيف جنهن کيس شهرت بخشي اُهو 'دي سن آلسورائيزز' ناول هو. پرهيمنگوي جي بهترين تخليق سندس ناول 'پوڙهو ۽ سمنڊ' آهي. انهيءَ کان سواءِ 'فار هوم دي بيل ٽالس' 'ٽو هيو اينڊ هيو نائٽ'، 'مئين وداؤٽ وومن' بہ سندس مشهور ڪتاب آهن. سندس ادبي خدمتن ڪري کيس ١٩٥٤ع ۾ ادب جو نوبل انعام ڏنو ويو. پڇاڙيءَ ۾ هو گهڻو ڪري ڪيوبا ۾ رهندو هو . جنگ جي بربريت ۽ مهذب سوسائٽيءَ جي خالي ۽ غير حساس ٿيڻ ڪري، هو جسماني توڙي جذباتي طور تـي ڀڄي ڀُري پيو ۽ نيٺ جولاءِ ١٩٦١ع ۾ پنهنجي شڪار ڪرڻ واري بندوق سان پنهنجو انت آندائين.

”مونکي ننڊ پئي آئي، جنهن وقت مون جيل ۾ ٢٢ مهينا
ڪتاب کنيو. پر پڙهندي ننڊ آڏامي وئي، ۽ ڪتاب
يڪساهي ۾ پڙهي پورو ڪيم.“

— م۔ ع۔ ڏيپلائي

’اهو رايو فقط مشهور ۽ بزرگ ليکڪ ڏيپلائي صاحب
جو ڪونهي، بلڪ اڪثر پڙهندڙن جو رايو اِهو ئي آهي.‘

طارق اشرف

جي جيل جي ڊائري

جيل

۾ ٢٢ مهينا

جيل جي موضوع تي پنهنجي نوعيت جي پهرين ڊائري.
جيل ۾ عام قيدين سان جيل انتظاميه جو ورتاءُ ڪهڙو آهي.
جيل ۾ سياسي قيدين جي سوچ ڪهڙي آهي.
جيل ۾ ڇاڙو وهي واپري.
جيل ۾ مختلف قيدين سان گهاريل گهڙيون.

جيڪي جيلن ۾ ويندا انهن لاءِ لازمي ڪتاب.
جيڪي جيلن ۾ نه ويندا انهن لاءِ ڪارائتو ڪتاب.
جيڪي جيلن ۾ آهن انهن لاءِ اثرائتو ڪتاب.

ڪارڊ ڪور — صفحا ۽ سؤ

قيمت: ٠٠–٨ رپيا

گهرائڻ لاءِ لکو:

سهڻي پبليڪيشنس

الهندو ڪڇو، حيدرآباد، سنڌ.